

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT
1945

Fjortonde årgången

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR. BOKTRYCKERI
1945

TILL OCH FRÅN SKOLAN.

*Några minnen från skolåren i Vänersborg
1887—1892.*

Föreningen "Vänersborgs Skolpojkar" i Stockholm har benäget givit sin tillåtelse att i V. S. G.:s årskrift publicera det föredrag med ovanstående titel, som vid föreningens årsfest den 19 maj 1932 hölls av domprosten *Gustaf Lizell*.

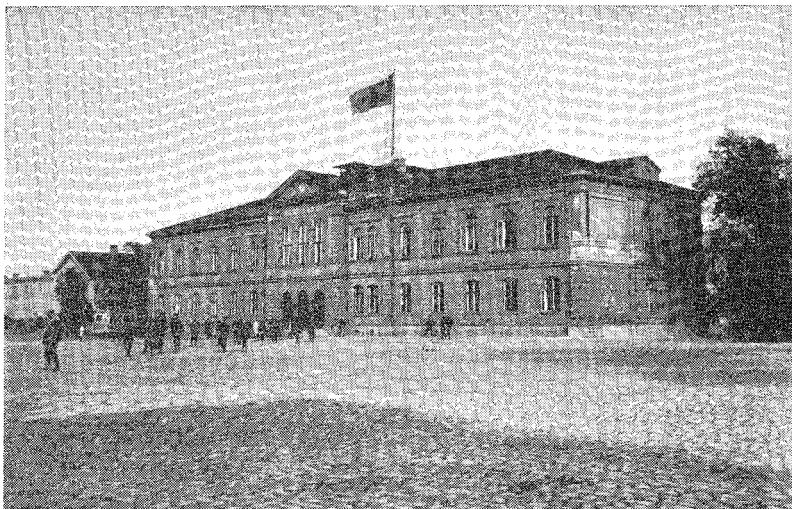
Gustaf Lizell var född den 26 augusti 1874 i Erikstads komministergård på Dal. Hans föräldrar voro sedermera kyrkoherden i Bolstad, kontraktsprosten *Johan Viktor Lizell* och dennes maka *Karin Amalia Söderberg*. *Johan Viktor Lizell* hade 1886 tillträtt kyrkoherdebefattningen i Bolstad, och från 1887 kom *Gustaf Lizell*, som förut åtnjutit undervisning i hemmet, att vara elev i Vänersborgs läroverk. Den gamla prästgården i Bolstad och livet där har *Gustaf Lizell* på ett medryckande sätt skildrat i en uppsats i "Från gamla prästhem i Värmland och på Dal" (1939). *Johan Viktor Lizell* verkade som kyrkoherde i Bolstad 1886—1913, och före honom hade hans nära fränder på mödernet *Per Olof Wigelius* och dennes fader *Sven Wigelius* varit kyrkoherdar i samma församling resp. 1864—1870 och 1803—1821.

Gustaf Lizell avlade mogenhetsexamen i Vänersborg 1892 och fortsatte sina studier i Uppsala, där han tillhörde Värmlands nation. Han blev filosofie kandidat 1896 och teologie kandidat 1904, då han samma år prästvigdes. Efter avlagt disputationsprov förordnades han till docent 1910 och promoverades till teologie doktor 1915. Han blev 1921 professor i praktisk teologi och samtidigt kyrkoherde i Gamla Uppsala pastorat. 1922 förordnades han till kontraktsprost och blev domprost i Uppsala 1923. *Gustaf Lizell* avled ogift den 16 februari 1937.

*

Föredraget återgives här i oförändrad form. Beträffande de omnämnda personerna har, i den mån det varit möjligt, i form av noter meddelats kortfattade uppgifter. En viss ojämnhet i dessa har icke kunnat undvikas.

BERTEL HALLBERG.

När ett landskap skymtar på avstånd, ej minst i en eftersommardags klara luft, då är det som om konturerna bleve fastare. Konturerna få på ett annat sätt än på nära håll de rätta måtten, och solljuset, som låg över bilderna även i närheten, blir liksom ännu rikare och vackrare, då man ser allt på håll. Och gestalterna, som man tycker sig skymta på de kända platserna, de bli liksom ännu kärare och ännu mer intressanta, än då man gick där mitt ibland dem.

Så leva skoltidens dagar, skoltidens minnen med klara linjer, med tydligt framträdande proportioner och med ett vackert evigt solljus över, när man kommit ett stycke fram i livet. Kanske allra mest när det lider mot eftersommaren. Och gestalterna, som man den tiden mötte och som man såg med den mycket unge iakttagarens öga, de få, då man efteråt reflekterar över dem, ännu mer av intresse och rikedom kring sitt framträdande.

Med glädje hälsade jag däriör uppmaningen att få tala i dag om ett och annat från min skoltid i Vänersborg. Jag har valt att berätta om färderna till och från skolan, både därför att andra skildringar, som kunna ligga nära — lärarekaraktärstiker, bilder ur skolstadens liv i helg och söcken m. m. — kanske här redan givits samtalsvis av andra man och man emellan, och därför att mycket av vad skoltiden skänkte av starka intryck och minnen för mig liksom samlat sig just kring färderna från och till skolan.

*

Den skolresa, som naturligtvis hade mest över sig både av skoltidens bedrövelse och skoltidens förväntan, var naturligtvis färden till staden vid terminens början, då sommarens frihet och glädje var förbi — om den nu varit frihet och ej något "villkor" från den föregående vårterminsavslutningen kastat sin skugga över sommardagarna. Långt förut begynte man på somrarna räkna med den resan — det var vanligen omkring den 27—28 augusti — och göra blyertsstreck eller kanske ett svart kors i almanackan för det datum, då hemmet skulle lämnas, då det skulle sägas farväl åt allt det, som varit en kärt, och livet glida in i terminens enahanda och höstens kulenhet. Det var nästan som om allt i hemmet blivit en kärare och svårare att skiljas ifrån, ju närmare den dagen kom: äppelträden med sina nedfallna äpplen på augustimorgnarna, krocketplanen under almarna, hästarna nere i stallen, de sista havreskylarna ute på åkern och inte minst kvällarnas musik uppe på den gamla salen i hemmet, för att ej tala om de månlysta kvällsvandringarne för en svärmisk gymnasistsjäl.

Och så kom dagen, då det bar av. På morgonen var man ute och sade farväl till allt, till äppelträden nere i trädgården, till Max och Camilla i stallen, ja själva den ännu av morgondagen våta havreskylen skulle ha sin nick. Och så reste vi.

Det var tre mil till staden, och det gick bäst landsvägen: då kunde allt packas på framme vid trappan hemma och packas av utanför Eliassons port, där jag bodde.¹⁾ Morgonens skönhet var en hjälp att skingra avskedets vemod, om det ock å andra sidan gjorde det ännu svårare att skiljas från hemmet och landet, då ännu så mycket av sommaren fanns kvar. "Lilla vägen" förbi Gestads kyrka och Timmervik gick resan. Vid Bratte-viken utbredde sig Vänern för första gången. Genom de djupa skogarna på andra sidan Takan kommo vi in på stora landsvägen, och bäst det var skymtade i Djupe-dals- och Blåsutbackarne den tavla av Vänersborg, sett från Dalbosidan, som numera genom Fridas Sångers blivit för hela vårt land känd som en av de vackraste stadsbilder i vårt land. Där syntes Sparbankens hus med de nedfälda markiserna, där centralfängelset, där en gång "Släpp fångarna loss"²⁾ ljud, där tändsticksfabriken med sin höga skorsten och bortanför allt, begränsande synranden, Halle- och Hunneberg blånande i den klara höstluften. Den tavlan grävde sig fast i själen för livet. Några minuter ännu, och över den långa Dalbobron voro vi inne i staden, där vagnen över den knaggliga stensättningen vid hamnen skakade fram mot Elias-sons port.

Det brukade vara vid halvtolvtiden vi hunno dit, och kl. 12 var uppropet i läroverkets högtidssal. Under kvarten närmast före de betydelsefulla klockslagen brukade vi samlas på den stora planen mellan K r a b b g å n g e n — promenaden där lärarne under rasterna plägade vandra fram och åter

¹⁾ Det var hos byggmästaren och bryggaren Adolf Eliasson och dennes hustru Sofia Fernblad som Lizell var inackorderad. Makarna Eliassons barn, lektorn Gottfrid Eliasson och hans syster Ingeborg E., skänkte sitt barndomshem, Kronogatan 14, till V. S. G., varigenom ju ett visst samband uppkommit mellan Gustaf Lizell och den sammanslutning, i vars årsskrift hans skolminnen nu offentliggöras.

²⁾ Birger Sjöbergs dikt med denna titel i Fridas (första) Bok.

längs plantaget mellan Kungsgatan och Drottninggatan — och skolans huvudingång, och nu var återseendets stund både med kamrater och lärare. Jag tycker mig se dem ännu, hur de komma kamraterna: Torsten Lönnerblad¹⁾ från Flo prästgård, glad och fryntlig, med öppen famn och gärna gnoslande på en ny visstump, Esaias S:t Cyr²⁾ från Mellerud, mera reserverat men med en vänlig nasalton uttryckande återseendets glädje, Josef Fremling³⁾ från Grästorp, den stilla försynte vännen med sin trofasta, lugna handtryckning, och sist men icke minst William af Sandeberg⁴⁾, ädlingen i kamratkretsen med sin smärta högresta gestalt och sin klara, vackra blick. Vi voro inte många i klassen utan hade snart stökat undan hälsningen på varandra och de första frågorna, om vad vi under sommaren haft för oss.

Sen kunde vi ägna oss åt att betrakta våra lärare, hur de kommo en efter en eller stå samspråkande med varandra i karakteristiska grupper. Där står Kristian von Sy-

¹⁾ Född 73 i Karlsborg av kyrkoherden i Bellefors, Skarab. l., (komminister i Flo 75—94) kontraktsprosten Nils Jonas L. och Hedvig Carolina Mannerfelt. — Elev i Vänersborgs läroverk från 83. Student där 93. Efter examen vid Göteborgs Handelsinstitut tjänsteman hos Försäkr.-A.B. Ocean 94. Avdelningschef där 1912. Pensionerad 1938. Bosatt 1945 Gibraltarvägen 10, Göteborg. — Gift 94 m. Anna Helena Maria Vahlström.

²⁾ F. 74 i Holm, Dalsl., av komministern Lorentz August Larsson och Carolina Bernhardina de Révérony S:t Cyr. — Elev i Vänersborgs läroverk fr. 84. Student där 92. Löjtnant v. Vaxholms grenadjärreg. — D. i Stockholm 1905.

³⁾ F. 72 i Tengene, Skarab. l., av folkskolläraren Johan F. och Brita Christina Johansdotter. — Elev i Vänersborgs läroverk fr. 85. Student där 92. Fil. kand. i Uppsala 97. Teol. ex. 1901. Prästvigd. Adjunkt v. Åmåls samskola. Rektor där 1914. Bosatt 1945 i Åmål. — Gift 1908 m. Karin Månsson.

⁴⁾ F. 74 på Sjötorp i Järpås, Skarab. l., av kaptenen Fredrik Alexander David af S. och Jane Dickson. — Elev vid Vänersborgs läroverk fr. 84. Student där 92. Kapten v. Göta artillerireg. Major i armén. Bosatt 1945 Karlfieldsgatan 10, Göteborg. — Gift 1912 m. Margareta Sofia Kilman f. 78.

dow¹⁾) och språkar, vårdad och en smula nonchalant, med Per Bergin²⁾) om de senaste stadsfullmäktigeintrigerna, där nalkas Frithiof Rådberg³⁾), liten och sirlig, och tryckes i förbigående säga en elegant glosa med en lätt udd åt Albert Johansson⁴⁾), som står hög och värdig och ordar med Edward Wermcrantz⁵⁾) om några grekiska läsararter. Med dröjande steg nalkas från det ena hållet adjunkten Janne Lindblad⁶⁾) med de distingerade dragen och det lätt gråsprängda skägget, från det andra med livliga rörelser A. G. Bergman⁷⁾), kanske i sällskap med den gamle magister Anders Eriksson⁸⁾) med det långa skägg, som var så karakteristiskt för hans utseende, att när

¹⁾ F. 52 i Vänersborg. Adjunkt i matematik och fysik i V. 81. D. 1929 i Vänersborg.

²⁾ F. i Kyrkefalla, Skarab. l., 41. Adjunkt i fysik och kemi i V. 76 (tilltr. 78) men undervisade även i engelska. D. 1921 i Vänersborg.

³⁾ F. 30 i Stockholm. Lektor i matematik och naturvetenskap i V. 63. D. 92 i Vänersborg.

⁴⁾ F. 61 i Värna, Östergötl. Vik. lektor i V. 88—91, lektor i latin och grekiska i Linköping 91, rektor där 1901—26. Antog på äldre dagar namnet Værnéus. D. 1938.

⁵⁾ F. 54 i Långserud, Värml. Teol. kand., prästvigd 88. Lektor i kristendom och modersmålet i V. 89. Lektor i Skara och kyrkoherde i Vinkö! 92. Domprost i Skara 1904. D. 1925.

⁶⁾ F. 34 i Skara. Student i Uppsala 55. Hade ej absolverat någon akademisk examen, då han 62 blev adjunkt i V. men avlade teoretisk teol. examen 69. Undervisade i svenska och tyska. D. i Gösslunda, Skarab. l., 1911.

⁷⁾ F. 30 i Kyrkefalla, Skarab. l. Stud. i Uppsala, västm.-dal., 49. Fil. kand. 73. Adjunkt i svenska, franska och engelska i V. 79; avsked 1908. D. 1913 i Vänersborg.

⁸⁾ F. 28 i Roasjö, Älvsb. l. Fil. kand. 63. Adjunkt i latin i V. 64. D. 93 i Vänersborg.

F. d. läroverksrådet och rektorn vid H. a. l. i Uppsala Alfred Nordfelt (student i V. 83) har i B. Rud. Halls Årsböcker i svensk undervisningshistoria, vol. 40, Läroverksminnen, Ny följd (1934), tecknat en intressant minnesbild av adjunkten Eriksson.

han en gång en höstdag kom tillbaka utan detsamma, hans pojkar sägas ha försökt förmå den okände främlingen att hyra rum i sin egen våning.

Men bäst vi gå där och betrakta våra lärare — vilka på ett helt annat sätt än lärarne för nutidens ungdom stodo som ett slags fjärran höga olympiska gestalter, vilkas åtgöranden man väl kunde iakttaga, men som man aldrig vågade nalkas — så ringer klockan, vi strömma in i bönsalen, och in träder den som för oss stod som inkarnationen av allt respektin-givande vi kunde tänka oss — rektor *Gustaf Thiodolf Svante Bergman*¹⁾, vars ögons vänliga glans och vida mänskliga syn bakom de lätt gråa glasögonen vi kanske först lärde oss märka, då vi stodo färdiga att lämna skolan. Så gällde det att svara ja på rätt ställe, när namnet uppropades — frånvarande borde ej taga till orda. I den lugna högtidliga nasaltonen förelästes valda stycken ur skolans stadgar: "Allt spel med kort eller tärning vare lärjunge förbjudet... lär-junge infinne sig i skolan snyggt och anständigt klädd och med nödiga läroböcker försedd etc". Primus i högsta klas-sen läste Fader Vår och Välsignelsen och psalmen 204:2 "Jesu låt mig städse börja..." avslutade den korta akten, som dock gav oss ett oförglömligt intryck av att det var något högtidligt med att börja ett nytt läsår — inte något som kunde ske hur som helst.

Och sedan gled under de följande dagarna allt in i sin van-liga gång. Man besökte kamraterna i deras nya lyor, skol-kvartetten började sina övningar — kanske första gången en solklar afton uppe i Dalbobergen. Det var *John Wes-*

¹⁾ F. 26 i Fredsberg, Skarab. l. Stud. i Uppsala 44. Fil. dr 51. Dupli-kant och kollega i V. 52—62, rektor i Hjo 62; lektor i V. i historia och grekiska 64, rektor där 69, avsked 99. D. 1905 i Vänersborg.

terblad¹⁾), Tor Möller²⁾), Gustaf Lizell och Evald Dahl³⁾), när jag nämner oss i stämmornas ordning. Det gällde att skaffa de nya läroböckerna och lära känna de nya lärarnes egenart o. s. v. Andra dagen var läsningen igång kl. 12, tredje dagen i den vanliga tiden med morgonbön kl. 6,40. Och snart var detta oss lika naturligt som förut sommarens frihet och vila. En viss stämning åt allt gav under de första veckorna den ännu kvardröjande sommarens skönhet. Då strövade vi ibland ut under eftermiddagarna på långvandringar, Birger Ericsson⁴⁾) och jag brukade

¹⁾ F. 72 i Vänersborg av hattmakaremästaren Johan Fredrik W. och h. 2. h. Johanna Eleonora Magdalena Levander. Elev i Vänersborgs lärov. från 82. Student där 92. Fil. kand. i Uppsala 98. Extralärare i Visby. Var åren 99—1935 bosatt i Berlin såsom korrespondent till svenska och finska tidningar samt förmedlare till tyska tidningar av artiklar om svenska förhållanden. Var 1918—26 T. T:s korrespondent i Berlin. Han hade också anställning som kanslist vid svenska legationen. Återvände 1935 till Sverige och är där (1945) bosatt Södra Gubberovägen 1 B, Göteborg. — Gift sedan 1900 m. Anna Maria Thunberg, f. 1879 i Stockholm.

I en intervju i G. H. T. 1942 $\frac{6}{6}$ har han lämnat några upplysningar om sina levnadsöden och om hur han ensam firade sitt femtioårsjubileum som student.

²⁾ F. 72 i Larv, Skarab. l., av löjtnanten Lars Fredrik M. och Maria Lovisa Ullén. Elev i Vänersborgs lärov. från 82. Student där 93. Elev vid Tekn. Högskolan 93—96. Förste baningenjör vid S. J. 1917—33 (på övergångsstat från 28). Död i Stockholm 1933. — G. 1904 m. Hilma Lignell, f. 74.

³⁾ F. 70 i Sundals Ryr, Älvsb. l., av handlanden August Jonsson och Mathilda Dahl. Fil. kand. i Uppsala 97. Adjunkt i tyska och engelska vid Realläroverket å Norrmalm 1907. Bosatt 1945 Östermalmsgatan 3, Stockholm.

⁴⁾ F. 73 i V. av läroverksadjunkten Anders E. och Karolina Memsén. Birger Erikson slutade sina läroverksstudier i V. i 6:1 och var därefter en tid anställd vid Wargöns pappersbruk, blev sedan underofficersvolontär, men övergick till apotekarbanan och blev farmacie kandidat 1900. Han har sedan haft anställning på olika apotek i landet, senast i Nyköping, där han pensionerades 1939, men hans ovanliga arbetsförmåga och spänstighet, grundlagd i ungdomen, då han var en mycket styv gymnast och skridskoåkare, har tillåtit honom att allttjämt verka som vikarie å apotek, senast 1945 i Grängesberg. Han är bosatt i Räsunda, Vintervägen 17. — Gift sedan 1923 med Nanny Söderberg.

gärna hålla till borta i Lockerudskogen eller på Boteredsjöns stränder. Och på kvällarna kunde vi från hamnpromenaden eller jetéerna höra tonerna från det lika lockande som förbjudna Strömsborg¹⁾. Men snart voro även dessa glädjeämnen förbi, och terminernas jämna gång togo oss helt.

Kanske kunde, om lyckan var god och föräldrarna vågade framställa en propos därom till rektor, befrielse erhållas från den denna tid obligatoriska skolgudstjänsten under någon av septembersöndagarne och så ännu en sommarsöndag få tillbringas i hemmet, och man kanske ännu en gång kunde få sträcka ut sig på gräsmattan under den gamla, nu gyllenröda lindan och leta de sista äpplena i trädgården och plommonen i "plommonskogen". Men annars var den ordinarie hemfärden nästa gång först vid tredagarslovet, då hösten redan gjort sitt intåg i hemmets nejder.

Då gick hemfärden med tåget i den dimmiga, regniga oktoberkvällen. Men jag minns, hur hemmets ljus lyste på långt avstånd genom skymningen. Jag kan se de ljusen stråla ännu efter år och skiften, när de sista oktoberkvällarne komma, liksom brasan, som lyste så gott och trevligt i kakelugnarne, när man från regnrusket därute kom in i de varma, trasmattbelagda rummen hemma. Det var dock nätt och jämt så, att man hunnit in i hemmets stämning, så måste man bort igen. En liten ljusglint blott hade det varit i höstens grå. Men sedan började man blicka fram mot den verkliga hemfärden till julen.

*

Det första intrycket av den nalkande julen fingo vi egentligen den första söndagen i advent eller kanske rättare kvällen före första adventsöndagen, då vi samlades i kyrkan för att repetera "Hosianna", som skolans kör alltid sjöng vid

¹⁾ Stadens utvårdshus.

adventssöndagens högmässa. Jag minns ännu så väl stämningen från den halvskumma kyrkan en sådan afton och det stora orgelverket med sina tre manualer, från vilka gamle musikedirektör B e r g q v i s t¹⁾ kunnat framlocka sådana underbara toner — både åskdån och fågelkvitter — och som även direktörerna H j o r t²⁾, som sedan kommo, kunde traktera så, att det gav unga hjärtan ett oförglömligt intryck av vad tonernas makt betyder. Jag minns läktarna, som då sträckte sig på tre sidor kring kyrkan och det stora korset där framme i korets samlade ljus. Och så Hosianångsen, som både då i kvällsskymningen och vid högtidsgudstjänsten den följande dagen gav en påminnelse om glädje och annalkande jul.

Det nästa intrycket av att terminen led mot slutet och julen nalkas fingo vi, när L u s s e kom. Hade adventssöndagen liksom öppnat dörren litet på glänt, var det med Luciadagen, som julen med dess skimmer kommit oss alldeles inpå livet och dörren, om ock blott för några ögonblick, slagits upp på vid gavel och låtit allt ljuset strömma emot oss. Lucia firades ock med särskild högtidlighet vid vårt gamla läroverk, och jag förmodar det sker så än. Tidigt på morgonen samlades vi i klassrummen där transparanger tänts, vilka sedan överlämnades som gåva till första timmens lärare³⁾. Besökande från staden, inte minst från "T y p p-

¹⁾ Olof Henrik Bergqvist, f. 12 i Torpa, Östergötl. Organist och musiklärare vid läroverket 58—84. Musikdir. v. Västg. Dals regte 37—65. D. 86 i Vänersborg.

²⁾ Bergqvist efterträddes som organist och musiklärare av Carl Gustaf Sandberg, som avled 87 och fick till efterträdare musikedirektören Erhard Hjort, som efter att en längre tid ha varit tjänstledig tog avsked 92 och efterträddes av sin broder musikedirektören Lennart Hjort, f. 64 i Eitra, Hall., d. 1904 i Vänersborg.

³⁾ I Göteborgsjournalisternas Jultidning 1928 har fil. dr. Birger Anrep-

skolan" (flickskolan), hade rätt att som vid en examen gå omkring i salar och korridorer, halva första timmen var lov. Körsången klingade i den stora ingångshallen med dess präktiga resonans, allt andades ömsesidig glädje och förståelse, och den enda men ständigt återkommande striden var blott om de små ljus, vilka medfördes som vid en grekisk påskhögtid, skulle få tändas framför varje plats eller icke för att ej skada bänkarna. Och så på kvällen kom den stora Lussebalen i skolans gymnastiksal, där hela gymnastikattiraljen då var hissad upp i taket eller skjuten undan i vråna och i stället en distingerad publik av gymnasister och ungdomar fyllde utrymmena. Där dansade översta klassens främste kavaljer ut med en av rektorns döttrar — Gertrud eller

Nordin (student i V. 1908) givit en livfull skildring av Luciafesterna vid Vänersborgs skola på hans tid. — Numera lärar ekläreringen i klassrummen sedan länge vara avskaffad, men "Lussebalen" avhålls alltså. — Tidning för Vänersborgs stad och län 1860 och 1861 (13/12 resp. 16/12) innehåller skildringar av illuminationen i skolan på Luciadagens morgon. 1860 hade man "liksom föregående åren" i varje klass uppställt transparanger med klasslärarnas namn, och i högsta klassens sal dessutom tvenne transparanger med lärdomens och vetenskapens genier. Plantaget mitt för skolan var jämväl rikt illuminerat med flerfärgade lyktor. 1861 talas om liknande arrangemang. Äldste läraren höll då i solennitetssalen ett för tillfället lämpat tal, och skolungdomen sjöng fosterländska sånger. På aftonen hade lärjungarne arrangerat ett dansnöje, vartill lärarne med deras familjer samt föräldrar voro inbjudna. — Luciafirandet i skolorna hänger säkerligen samman med det förhållandet att julferierna i äldre tider sträckte sig "ifrån Luciae tid" (1724 års skolordning t. ex.) — Om luciafirandet i äldre tid vid Trivialskolan och Tyska skolan i Stockholm se Lundin—Strindberg: Gamla Stockholm, s. 312 ff: 1734 hade rektor vid trivialskolan tillåtit den i skolan förr brukliga illuminationen på Luciadag, dock att inga ljus fingo sättas i fönstren eller på planken och allt måste gå tyst och ärbart till. — Om luciafirande med illumination i finska skolor (Björneborg och Vasa) på 1830-talet finnas uppgifter i Årsböcker i Svensk undervisningshistoria, vol. 37 s. 169 samt vol. 62 s. 73 ff och 199.

Thyra¹⁾ -och vi andra mindre förfarna brydde våra hjärnor med att hålla konversationen uppe på ett något så när intagande plan och våra dansbanor utan allt för skarpa sammanstötningar med de andra "stjärnparen". Och flickorna från de åren — ja dem minnas vi nog än, varje generation sina. Till min generation hörde Anna Bylund²⁾ — Doktor Bylunds mörka, högresta dotter, Alma Ek³⁾, som vi visste hade den bästa rösten i hela flickskolan, kunde som ingen annan sjunga för Torsten Lönnerblad om "Det förste Möde", och Eleonor af Sandeberg⁴⁾ med de nobla, ljusa dragen, Margot Beckeman⁵⁾ med sitt solskenshumör, flickorna Carlsson⁶⁾ o. s. v. Flickorna Ryding⁷⁾

¹⁾ Gertrud f. 72, bosatt 1945 Norr Mälarstrand 18, Stockholm. — G. 95 m. disponenten vid Uddevalla tändsticksfabrik Arthur Emil Zachau, f. 65, d. 1928. — Thyra, f. 75, ogift.

²⁾ F. 76, dr. t. regements- och stadsläkaren Karl Bylund och h. h. Lotten Holmström. — G. 1904 m. notarien i Göta hovrätt Wilhelm Lavén, f. 70, d. 1929.

³⁾ F. 74, dr. t. verkmästaren vid U. V. H. J. Jöns Anders Ek och Elna Rosenstråle. — G. c:a 1924 m. bagaremästaren August Karell. Såsom änka bosatt i Backebo, Oshult, Markaryd.

⁴⁾ F. 76, dr. t. kaptenen F. A. D. af Sandeberg och Jane Dickson, d. 1937, — G. 1904 m. överläkaren vid länslasarettet i V. Olof Lundblad, f. 67.

⁵⁾ F. 74, dr. t. handlanden Wilh. Beckeman och Julia Zachau, d. 1928. — G. 1907—25 m. civilingenjören, innehavaren av Th. Wawrinskys Patentbyrå i Stockholm Harry Albihn, f. 80, i dennes l. gifte.

⁶⁾ "Flickorna Carlsson", döttrar till sjökaptenen och boktryckaren Carl Wilhelm Carlsson och Beata Maria Johansson: *Gunhild Ingrid*, f. 72 i Trökörna, Skarab. l., lärarinna; som änka efter kontorschefen hos Nydqvist & Holm i Trollhättan Gottfrid Strand bosatt 1945 Österlånggatan 5, Trollhättan; och *Elin Ingeborg*, f. 75 i Trökörna, d. 1916; g. m. stationsinspektoren i Öxnered, sedermera i Trollhättan Claes Bergwik.

⁷⁾ Lanträntmästaren Carl August Rydings och Antonie Duwalts döttrar *Annie*, f. 68, g. 96 m. prakt. läkaren Ivar Bagge, f. 65, d. 1925, *Ellen*, f. d. sjukgymnast, Stockholm, *Marianne*, f. 72, g. 95 m. kamreraren hos Med. Styr. John Willners, f. 58, d. 1919, och *Agnes*, f. 76, f. d. sjukgymnast, Stockholm.

tillhörde en äldre generation, Grenander¹⁾ och Lisa Lindmark²⁾ voro ännu småflickor, knappt värda en gymnasists uppmärksamhet. Då och då avbröts dansen av den övade kvartetten, där vi snart fingo ett utmärkt stöd av en oförgätlig lärare, snart den ende kvarlevande från min generation, Olof Örtenblad³⁾. Mot slutet av kvällen, vars olika avdelningar förlupo efter tryckta dansprogram, för vilkas fulltecknande det var kavaljerernas allra enklaste skyldighet att sörja, följde som avslutning kottiljongen med dess växlande turer och dekorationer. Dess bleknande rosetter utgjorde balkungarnas troféer, med vilka de utan fruktan för sentimentalitet prydde väggarna i sina rum.

Efter Lucia var det som det knappast varit något allvar med läsningen mera. Vi gingo ut från att betygen voro satta. Bjällerklang och juldrömmar började allt mer fylla sinnena. På kvällarna drogs man ut till adventsskyltningen, framför allt i Georg Bergius bokhandel vid torget eller fröken Husbergs pappershandel vid Edsgatan. Och så kom slutligen den kväll, när efter en enkel avslutningshögtid det bar av mot hemmet. Då hängde skogens granar med tung snö, då klingade bjällerkransarna kring Max' och Camillas halsar muntrare än vanligt, och rimfrosten stod yvig kring man och mule, när

¹⁾ Provinsiälläkaren i Vara distrikt Alfred Victor Grenanders och Alice Maria Sandbergs tre yngsta döttrar *Maria Gustava*, f. 72, g. 97 m. överinspektoren vid S. J. i Göteborg Hugo Flyckt, f. 64, d. 1936, *Hanna*, f. 74, g. 1900 m. konsulin Martin Löthman i Hälsingborg, d. 1931, bosatt 1945 på Viken i Skåne, och *Sigrid*, f. 79, g. 1901 m. direktören Gottrid Thärmenius i Örebro, f. 71, bosatt 1945 Oskarsparken 21, Örebro.

²⁾ Alice Margareta Lindmark, f. 76 av lantbrukaren Knut Lindmark och Ulla Sandberg (syster till doktorinnan Grenander), d. 1920, g. 99 m. disponenten vid Gullspång—Munkfors Kraft A.-B. civiling. John Hedin, f. 71.

³⁾ F. 54 i Ör, Älvsb. l. Student v. Nya Elementarsk. i Sthlm. 73. Stud. i U., värml. Fil. dr. 85. Lektor i V. i franska och engelska 87—99, v. Södermalms lv 98, rektor där 1903—20. D. i Sthlm 1936.

det bar tillbaka uppåt Dalbostranden, under det jul och hem lekte i sinnet. Och var det för någon gångs skull regn och rusk och grå lera och mörker i stället för ljus och vit snö, och den gamla tunga familjevagnen i stället för en eller ett par lätta slädar — det var dock hemåt och mot julen färden gick.

*

Men var hemfärden före julen en av de gladaste dagarna på året, så var dagen, då man i slutet av januari skulle vända åter, så mycket dystrare. Sorgligt, övermåttan sorgligt! Då låg julen och allt som varit glatt vid den bakom en, och nu började mödan och arbetet igen. Jag har egentligen minne av att den dagen alltid var regn och slask. Smutsgrå tedde sig staden och residensets långa, när man först fick syn på den uppe i Dalbobergen. Sörjig var den långa bron och platsen kring Strömsborg med dess förskruvade fönsterluckor. Och inne på Eliassons¹⁾, Beckemans²⁾ och gumman Braunerhjelm³⁾ gårdar, där jag och mina allra bästa vänner bodde, fick man hoppa över vattnet i rännstenarna. Så ter sig för minnet den dagen, ehuru det naturligtvis i verkligheten ofta var rätt annorlunda.

Men det må ha varit hur som helst. Snart fann man sig till rätta igen. Både kamratliv och arbete voro snart igång. Och voro några av julens festiviteter gömda kvar, t. ex. skyttegillets bal eller någon basar för välgörande ändamål, så kunde ju rent av julglädjen leva upp igen för några korta stunder. I februari, när kölden brukade slå starkare till, kommo kälkåkningen i Djupedalsbacken, skridskofärderna

¹⁾ Se not. å sid. 6.

²⁾ Drottninggatan 20.

³⁾ Kyrkogatan 31, ett känt inackorderingsställe under ledning av Elisabet Braunerhjelm, f. 22, d. 1900, och hennes döttrar Amalia Elisabet och Hulda.

bortåt Bastungen och kanske, om det ville sig, en snöyredag så intensiv, att det blev lov i skolan. En gång minns jag, att just när februarikölden var som starkast, ett zigenarfölje kom och slog sig ned på Vassbottens is. Det var ju en bekantskap att göra, när man just läst Rydbergs Singoalla för första gången. Med en marsdags vägande stämning av vinter och vår hör ock för mitt minne samman de första besöken på Vänersborgs teater. Jag vill minnas att det var Fröbergsska teatersällskapet, som en gång spelade "Fatinitza", en gång "Den puckelryggige" och en oförgätlig gång Jules Vernes "Jorden runt på 80 dagar". Det var andra tider då än nu. Efter den sistnämnda teaterföreställningen gingo alla skolans sångare omkring och gnolade "Vi seglade som uti hal-lonsaft, åhej, åhå" — något som gav Lönnerblad uppslaget till hans djärvaste bragd vid studentexamen samma år.

*

Det stora avbrottet i vårens arbete och kamratliv var påsken. Det kunde ju hända, att man fått göra en liten tur förut hem till Mariebebådelsedag — jag minns ännu en trane-kvälls stämning av smältande drivor och vaknande vår, när färden gick förbi Timmervik och Gestads kyrka mot hem-met, där man sedan efter gammal sed skulle äta gröt vid dagsljus. Men Mariebeb.-besöket var bara som en glimt i mörkret. Vårterminens stora evenemang var dock påsken. Men att redogöra för påkseder och påskstämningar skulle föra för långt. Vi minnas dock, hur påskeldarne flammøde som häruppe i landet på Valborgsmässoaftonen. Vi minnas påskbrevet med de stora fjädrarna på, som skulle slängas in till vänner och bekanta med fantastiska utanskrifter om Blå-kulla och Häcklefjäll och med verser som: "Sopa, raka, smör-jehorn / giver jag dig till resedon / far fort min vän / kom snart igen / dig önskas av en trogen vän" etc. Och rymden var full av skrock och sägner, och man väntade nästan, att det i påsk-

aftonens kvällning genom skorstenen skulle komma någon nedfarande, som kunde vara farlig nog. Men där ute i backarne började blåsippor och snödroppar spira, och hemmets rymd låg frisk omkring sinnet. Kanske kunde, om det var sen vår, stararna ha kommit och börjat knattra från sitt bo uppe under hemmets röste. Några dagar blott var det dock, och sedan bar det åter in till staden, till slutspurten och flyttnings- och betygsfunderingar, men framför allt till den verkliga våren.

*

Ty våren — ja det var dock något särskilt, hur bunden man än tyckte sig vara av arbetet och timmarna och hela skolans luft.

Jag minns, när första gångerna riktigt vårens längtan grep en under skoltiden, och det var, som om allt där inne i skolrummet glömts, både lärare och läxor och kamrater. Ty solskenet låg in genom fönstret, där ute i Plantaget hade träden begynt spricka ut, nere vid hamnen hade sjön i går kväll syntts så sällsamt blå, och just nyss på rasten hade en fjäril förirrat sig in i klassen. Det var riktigt så, att bröstet ville sprängas av längtan.

Och sen blev det som mer därav från dag till dag. Gymnastikuppvisningen hölls, och sedan kom i stället för gymnastiken exercisen på skolgården och i Plantaget. Då och då kanske en utmarsch över Dalbobron uppåt Blåsutbackarna eller åt Mariero och Vargöhället. Sen kommo kvällarna, när skolkvartetten drog ut i Dalbobergen och sjöng kvartetter ungefär på den plats, där nu Halvord Lydells byst står och nöjesfältet¹⁾ utbreder sig, där en gång Fridas sångare skulle se dansen och höra Basens sorg. T. o. m. inne i trädgården bakom Eliassons prång med utsikten åt Folkskolans gård

¹⁾ Dalaborgsparken.

började det bli grönt, och man tog böckerna med dit ut och satte sig att läsa. Dessemellan gällde det att glömma allt, som lockade ut och riktigt bara tvinga sig till de sista repetitionerna, skrivningarna och provräkningarna: "Käre lärjungar, det går inte på annat sätt, det är fullkomligt omöjligt, hur bedrövt det än är, att käre lärjungar måste anstränga sig så..." hade en gång Carl-Fredrik¹⁾ sagt, och vi förstodo nog, att han hade rätt.

Men så var äntligen dagen kommen, när läsningen var slut och "examenslovet" började. Antingen bar det av hem på ett par dagar, och vid återkomsten, då var det egentligen man förnam, hur sommaren kunnat spricka ut på ett par dagar och förvandla allt. Då stodo träden i yppig och ändå ljus grönska i Berggrens trädgård mitt emot Eliassons, då hade alla blommorna planterats ut på Residensets stora terrass ned emot sjön, då var Strömsborg öppnat, och musiken lockade, och alla människor hade fått vårens prägel över dräkter och drag. Eller ock for man inte hem, och då märktes kanske vårens förvandling mindre, men man kunde ha nog så trevligt med de närmaste vännerna bland kamraterna. Fremling och jag drogo ut en hel dag och kröpo och vandrade borta på Hallebergs sluttningar och åto kväll på Munkestens gästgivaregård, och det var ett evenemang stort nog för att vara på den tiden.

Och så kom examen. Det var en högtid, firad med mycken grandezza och pompa den tiden, kanske två dagar. Den

¹⁾ Carl-Fredrik Kjellberg, f. i Huggenäs, Värml., 37. Student i Uppsala 55. Tog ej någon akademisk examen, men genomgick 56—57 Chalmerska Slöjdskolan i Göteborg. E. o. lärare i Mariestad och V. 61—67; adj. i Skara 67 och i V. s. å. i matematik och fysik. D. 97 i Vänersborg.

I de å sid. 8 omtalade läroverksminnena ingå också en uppsats av rektor Nordfelt om Kjellberg samt en sådan, författad av lektor Johan Eriksson i Karlskrona (student i V. 82), om den av Lizell ej omnämnde adjunkten Anders Sahlén ("Glotta"), f. 34, d. 1909.

ena dagen var sång- och musikuppvisning, då soli och körer, instrumental- och à capella växlade. En gång sjöngs "Landkjending", en annan den lilla folkvisan "Källan sprang ur jordens barm", arrangerad med ett solo, som vi tyckte det var mäktigt stolt att höra, när det utfördes av Torsten Lönerblad: Kom så fram till källans bädd / liten ungmö blyg och rädd / såg sin spegelbild i den / glömde ros och lilja sen!

Vid själva förhören, då salarna voro fyllda av allvarliga målsmän och "fnissande flickbekanta", läto lärarna gärna karakteristiska drag skymta fram, som man efteråt glädes åt att minnas. Kristian von Sydow kastar sina frågor som skimrande serpentiner från den ene till den andre, helst snärjande dem, under det att ett belåtet leende krusar hans egna läppar. "Skubben"¹⁾ röres nästan till tårar av den förelästa berättelsens innehåll, vars mera sentimentfyllda rader han själv föredrager, Frithiof Rådberg erinrar med en älskvärdhet, som låter åskor skymta bakom hans "min snälle vän, du skall göra likhetstecknets båda linjer parallella och alldeles lika långa". Lindblad ordar, där han står prydlig vid fönstret i den nedgående solens glans om den kleinen Mack i Hauffs Märchen eller om Götz von Berlichingens rika karaktärsdrag, och gamle Eriksson söker efter förmåga dämpa tonen i de glosor, som ej heller nu kunna alldeles utebliva vid en felaktig skandering.

Men så är även examen över. Man samlas i bönsalen, först klasserna, var på sin kända plats, så lärarne, högtidliga, en och en eller i välkända grupper, så rektor och till sist inspektor. Och så kommer domsstunden: flyttningar och villkor, premier och uteblivna erkännanden. Men snart är även denna stund förbi. Då bestiger inspektor talarstolen. Jag minns

¹⁾ Skolpojkmarnas öknamn på A. G. Bergman,

ännu, när landshövding L o t h i g i u s¹⁾ höll sitt tal om sommarens skönhet och huru vi skulle njuta den i fulla drag, "när blåklockorna ringa fjärilarne tillsammans". Sen klingar Adlerbeths psalm 348: 6²⁾ med slutorden: "Så skall jag möta oförskräckt min framtid, fast i moln betäckt". — Och terminen ligger bakom oss, sommaren sträcker emot oss hela famnen, och snart bär det åter mot hemmet.

*

Men så kom det en vår, som ej var andra vårar lik, den vita mössans vår. Det är 40 år sen dess, och ändå står den lika klar för minnet.

Då var det som både oro och glädje potencierats inför det som nalkades. Så orosfylld hade aldrig någon vår känts, och krafterna spändes till det yttersta. Men så vackert och glatt hade väl heller aldrig målet skymtat.

Vi voro en liten klass, bara sju stycken,³⁾ uppe i muntliga

¹⁾ Lars Wilhelm Samuel L., f. i Jönköping 36. Student i Lund 54. Jur. ex. 57. Vice häradshövd. 62; borgmästare i Karlshamn 70; häradshövd. i Årstads och Faurås härad 82; justitieombudsman 84—86; landshövding i Älvsb. l. 86—1905; riksdagsman i olika omgångar i båda kamrarne 73—1908. D. 1913 i Stockholm — Gift m. Fredrique Santesson, f. 48, d. 1944.

²⁾ Numera nr 524.

³⁾ Utom de fem förut i föredraget omtalade "latinarna" (Lizell, S:t Cyr, Fremling, Westerblad och af Sandeberg) två "realister": Johan Franz Sigurd von Schéele och Hugo Gilbert Hamilton.

v. Schéele, f. 71 i Kilanda, Älvsb. l., av kammarherren Wilhelm Rinman v. S. och h. h. i l. giftet Frida Maria Bolette Jerndorff. — Elev i Vänersborgs lärov. fr. 81; elev v. Ultuna lantbruksinstitut 93; utex. 95. Förste lärare vid Kilanda lantbruksskola 98; direktör vid samma skola 1908—12. D. 1923 på Kilanda säteri, som han arrenderade från 1908. — Gift 1908 m. friherrinnan Amelie Klingspor, f. 73 på Grönlund i Åsbo sn, Östergöt. l.

Hamilton, f. 71 på Hönsäter i Österplana sn, Skarab. l., av godsägaren greve Wilhelm Gotthard H. och Maria Aloysia Barbara Fleetwood. Elev i Vänersborgs lärov. fr. 91. Överflyttade till Brasilien 95. D. ogift 97 i Lages, Brasilien.

1892 ÅRS VÄNERSBORGSSTUDENTER:

Stående (fr. v.): S:t Cyr, Fremling, Lindgren (privatist), af Sandeberg, v. Schéele, Westerblad o. Leiler (priv.).

Sittande (fr. v.): Hamilton, Lizell o. Boström (priv.).

examen och så sex privatister¹⁾). Vi hade fått för oss, att det skulle gå bäst att arbeta för oss i de tidiga majmorgnarna, vandrande ute på gatorna. Klassens ordningsman fick alla våra väckarur samlade hos sig. Där ringde de med fem minuters mellanrum, en ohygglig konsert — och sedan gick han omkring med ansvar för de andras väckning. Staden hölls indelad i "regiones". Var och en hade sin egen gata: S:t Cyr Residensgatan, jag Vallgatan, Fremling Edsgatan, William af Sandeberg Kyrkogatan o. s. v. En gång i timmen möttes vi vid vattenkiosken i plantaget. Om dessa morgonpromenader hade något djupare inflytande på våra kunskaper, vet jag ej, men ett oförgätligt intryck gävo de oss av vårmorgnarnas skönhet och studentarbetets poesi.

Och så kom vår examensdag den 3 juni 1892. Kvällen förut voro vi nere vid järnvägsstationen och hämtade paketet med studentmössorna, som bars i procession genom staden. Och så gick allt sin gilla gång: timme efter timme med censorerna och lärarne och oron och uppmuntringarne ända tills den där sista timmen kom, när vi sågo folket samlas på planen utanför skolan, och därefter inmarschen på kollegierummet, rektors avskedsord och hissandet, då vi kommo ut från skolans trappa.

På kvällen hade vi studentbal på Strömsborg, och lärarne

¹⁾ Av de sex privatisterna blevo tre godkända, och dessa — som återfinnas å det här avbildade gruppporträttet — voro. Knut Emil Lindgren, f. 72 i Örgryte, Göteborgs o. Bohus l. D. 1902 som e. o. postexpeditör vid järnvägsposten i Västra distr. Hjalmar Leiler, f. 79 i Lidköping av skohandlaren J. Andersson och Johanna Nilsson, tandläkareex. 96. Tandläkare i Åmål fr. 97. D. 1938. Viktor Mathias Boström, f. 64 i Eriksberg, Älvsb. l., av kyrkoherden Anders B. och Anna Sara Svensson. Han hade efter att ha genomgått 6 klasser i Skara läroverk avlagt veterinärexamen i Skara 84, men återupptog läroverksstudierna vid Stockholm privatgymnasium och avlade efter studentexamen i V. fullständig veterinärexamen vid Vet. Inst. 94, distriktsveterinär i Sala distr. 95. D. 1919 i Sala.

drucko brorskål med oss, och vi hurrade för dem och dansade till ljusan dag. Men när vi sedan den följande dagen, trötta men glada, vände skolstaden ryggen och jag för sista gången såg den kända stadsbilden från Blåsut och Djupedalsbacken, då var det som om någon viskat in i själen, att nu var en mycket lycklig tid av livet till ända. Och det ha åren, som kommit, besannat. Och att vi nu sitta här, en skara från skilda generationer, men som ha det gemensamt att vår skoltid tillbringade i samma miljö, i den lilla staden på Vänerns och Vassbottens stränder, talar egentligen för samma sak.

En av Gustaf Lizells nära vänner, hans skol- och studentkamrat f. d. rektorn J. O. Fremling har som en avslutning till dessa skolminnen välvilligt ställt till förfogande följande skildring av Gustaf Lizell som skolkamrat:

”Barnet är mannens fader” har man sagt, här uttytt så: ”Vad Gustaf Lizell blev, var han redan som skolpojke.”

Utsagan skall givet ej pressas. Man måste ju bortse från den utveckling livet skänker, från ökade kunskaper, examina, befordran o. d., men för en var gäller dock satsen. Det ges alltid en kärna, något väsentligt, kring vilket det tillfälliga grupperar sig, och som trotsar själva tiden. Om Gustaf Lizell synes mig denna sanning gälla i särskilt hög grad.

Gustaf Lizell kom från ett fromt prästhem, och vad han där lärt sig värdera fasthöll han till livets slut. Han yttrade aldrig minsta tvivel om den uppgift, som Sveriges kyrka ansågs äga, och hans egen religiösa tro var alltjämt hemmets. Bolstads kyrka, Bolstads församling, hemmet därnere på slätten voro centralpunkterna i hans liv. Inte ens Uppsala kunde tävla, och trots mer än fyra decenniers arbete i universitetsstaden ville han ha sin sista vilostad invid Bolstads kyrkas

vägg. Han ville bokstavligen samlas till fäderna, till far och mor och övriga anförvanter kring stenen, där två händer trycka varandra till avsked.

Gustaf Lizell kom från ett musikaliskt hem. Särskilt modern var skicklig pianist. Själv hade han sångröst, som väl ej var så stor, men när han föredrog sina sånger och visor, rycktes man alltid med, och att hans sånglärare i skolan gav honom lektioner vittnar väl fördelaktigt om förmågan. Som student blev han invald i det illustra sångsällskapet Orphei Drängar och deltog i dess sångarfärder¹⁾.

Gustaf Lizell var tidigt litterärt intresserad. Hans glädje var utomordentlig, när han av sin fader erhöll Viktor Rydbergs dikter i julklapp. Gärna deklamerade han ur dessa. Han fann i dem vackra uttryck för sina ideella tankar, och den som läst något av vad han själv senare producerade i diktväg har märkt, att han ej glömt sin Rydberg.

I skolan var litteraturstudiet styvmoderligt behandlat. Kanske kan man säga, att det ej alls förekom. Man läste lite i Warburgs litteraturhistoria, det var så gott som allt. I Uppsala fick Gustaf Lizell till lärare i ämnet professor Carl Rupert Nyblom och denne har betecknat honom som en av sina bästa lärjungar. Kanske hade professuren i estetik och litteraturhistoria passat Gustaf bättre än en teologisk lärostol.

När han kom in i skolan, var han måhända en smula högtidlig och lillgammal, så där som en prästson från landet kunde ha rätt att vara. Något gycklade väl då kamraterna med honom, men snart förstodo de, att han var en god begåvning, som det var klokt att stå väl med. Han erövrade primusplatsen i klassen, och den behöll han hela skolan igenom. Givetvis var det de humanistiska ämnena, som mest intresserade honom, men han begrep även matematik och fysik.

¹⁾ L. efterträdde i slutet av sin levnad Nathan Söderblom som O. D:s hederspresident.

Gustaf Lizell blev i den mån åren gingo alltmera populär bland kamraterna. Han var alltid välvillig och hjälpsam. Händet att han hemifrån erhöll plättar och sylt, varvtales lagda i en kruka, så kunde han ju ej släppa hela klassen på dessa goda ting, men många fick i garderobens mörker dela dem med honom. Att kamrater kommo till honom för att få veta, hur det eller det skulle översättas eller huru han skrivit, var mycket vanligt. En realist, som önskade verka en smula latinkunnig, ville ofta "komparera tema" med honom. Givetvis betydde det ingenting annat än att vederbörande behövde få veta, huru den eller den fällan skulle undgås.

Det enda område, där Gustaf Lizell kände sig främmande, var idrottens och gymnastikens. Nå, den förra existerade ju knappast, lite fotboll någon gång på skolgården, eljest ingenting. Skjutövningarna voro ett crux, ty han såg ej så skarpt på högra ögat, och vid kammarskjutningen i gymnastiksalen sades fönstren sväva i fara. En prick och en bom var ett ej ovanligt resultat för läraren att anteckna. De gymnastiska övningarna älskade Gustaf ej synnerligen. Han var visst stark, men ändå passade ej hans lemmar för "underhängande dubbel armgång" eller "valvstupstående utgångsställning". Men energi utvecklade han även härutinnan. Till fru Eliassons — hans värdinnas — stora förskräckelse plockade han ut på golvet alla sängkläder och gjorde där "valvstupstående" med djupt förakt för den fara, som kunde hota hans nacke. Något högre betyg än B torde likväl kaptenen Tell Warodell¹⁾ ej kunnat sätta. Nå, med jämnmod bar säkerligen Gustaf detta. Något så lågt betyg hade han i övrigt icke. Naturligen växlade vitsorden olika terminer, men när han lämnade läroverket var det som laudaturstudent.

¹⁾ F. 51 i Levene, Skarab. l.; kapten v. Västg.-Dals (Hallands) reg:te 91—1904; gymnastiklärare vid h. a. l. i V. 85—1914; d. 1930.

Det var studentfest på utvårdshuset Strömsborg. Gustaf Lizell höll tal på vers. I detta funnos bl. a. orden.

När tio gånger sommarsolen brunnit,
när tio gånger vinterns snö förrunnit,
då samlas vi å kära ställen
och svärma såsom förr i sommarkvällen”.

Det dröjde mycket längre än så, innan tanken blev verklighet, så länge att ”av de forna pojkarna det blivit män i staten” och lusten att svärma försvunnit.

Gustaf Lizell levde gärna i barndoms- och ungdomsminnena. Ofta citerade han:

Dock, du gosse,
är du dina bästa drömmar trogen,
återser dig huldran någon gång,
leker med dig, som I lekt i skogen,
sjunger för dig tröstlig runosång,
öppnar för dig
dina barndomsminnens blomstergårdar,
när från strid du längtar dit igen¹⁾.

”Gustaf Lizell är virtuos i vänskap”, sade ärkebiskop Söderblom om honom på middagen efter professorsinstallationen. Även häri ”röjdes arten hos den unge”, och där han ej direkt personligt kunde nå kamraterna, skrev han brev. Där-om vittna dokumentariskt de Lizellska papperen i Uppsala universitets bibliotek.

Vid sin studentexamen erhöll Gustaf Lizell mycket blommor. På ett band lästes orden: ”Finis coronat opus”. Samma ord kunde ha stått på någon av de många kransar, som vid den sista färden följde honom hem, såsom motto över ett rikt liv.

¹⁾ Viktor Rydberg: Snöfrid.

Plantagefunderingar.

En skolpojksdikt från 1890-talets Vänersborg.

Under insamlandet av upplysningar om de i domprosten Lizells föredrag nämnda personerna fick jag i min hand en avskrift av en dikt med ovanstående titel. Den härstammar från ungefär samma tid som den, som behandlas av Lizell, och i dikten figurera också åtskilliga av de personer, som omnämnas av Lizell.

Det har därför synts lämpligt att som en bilaga till föredraget avtrycka även skaldestycket, som ju i all sin enkelhet ger ett icke alldeles ointressant bidrag till belysningen av ställningar och förhållanden i skolpojks- och skolflicksvärlden i 1890-talets Vänersborg.

Dikten — vars tillkomstår torde kunna fastställas till 1892 — lär vara författad av f. d. sekreteraren hos Kungl. Generalpoststyrelsen fil. doktorn ÅKE ELIÆSON, född 1877, elev i Vänersborgs läroverk 1888, student där 1896 och 1945 bosatt på Lidingö. Jag har trott mig våga utgå från att han icke kunnat ha något att erinra mot ett publicerande av dikten, tillkommen under avbrott i de lärda mödorna i "sjätte nedre latin".

Några upplysningar om de i dikten nämnda personerna hava lämnats i form av noter.

BERTEL HALLBERG.

I Vänersborg, den stora vackra stad,
där ungdomen, som känt, är mycket glad,
där är av tegel byggt ett ståtligt hus,
där stadens t y p p o r¹⁾ bliva lärdomsljus.

Det finnes många vackra flickor där,
till stort fördärv för pojkarna det är,
ty läxor ger man i—n blott för att få
med typporna uti P l a n t a g e t²⁾ gå.

Där ser man ofta N o r i s S a n d e b e r g³⁾ —
är ganska täck med frisk och vacker färg —.
Jag vill ock säga inom parentes,
att L a b a n⁴⁾ ofta sammanstädes ses.

Man träffar även E l l e n W e n n e r s t r ö m⁵⁾,
vars ben och hy förtjäna bra beröm.
Vid hennes sida T o r a⁶⁾ går i sorg,
emedan J o h a n⁷⁾ är i Göteborg.

¹⁾ *Typpor*: vedertaget namn på eleverna i Vänersborgs flickskola.

²⁾ *Plantaget*: Stadsparken i Vänersborg, anlagd efter 1834 års brand, har detta franskttonande namn. Plantaget var förr mer än nu stadens "strög", i synnerhet för skolungdomen.

³⁾ *Eleonor af Sandeberg*, se not sid. 14.

⁴⁾ *Laban* var "öknamn" på Carl August Ryrberg, f. 74 å St. Almås i Vassända-Naglums s:n av lantbrukaren Carl R. Ryrberg och Sofia Holmberg. Elev i Vänersborgs lärov. från 84, student 93. Överste i armén. Bosatt 1945 i Stockholm. — G. 1901 m. Elin Maria Nathalia Johansson, f. 76, dr. av fältintendenten Carl J. och Mathilda Baumbach.

⁵⁾ F. 77 på Säter i Örs s:n av kaptenen vid Västg.-Dals reg:te Emanuel Wennerström och Valborg Elisabet Maria Odhelius. Musikleklärarinna; sedermera anställd hos livförsäkringsaktiebolaget Nordstjernan. D. ogift 1919.

⁶⁾ *Tora Wennerström*, den föregåendes syster, f. 75 på Säter. Anställd hos Försäkringsaktiebolaget Heimdal. Bosatt 1945 i Stockholm, Tyskbagaregatan 14.

⁷⁾ *Johan Christer Sandberg*, f. 74 i Slädene av kaptenen vid Väst.-Dals reg:te Mauritz (Moje) Alexis Sandberg och Ida Gustava Mathilda Norström. Elev i Vänersborgs läroverk 84—91. Affärsman i Stockholm och bosatt där 1945.

Förtroligt drager även där åstad
den sköna Alma Ek¹⁾ och Lönnerblad²⁾.
Det såta par av Koljan³⁾ följas plär,
för dem ett nödigt förkläde hon är.

På kondis Gunhild⁴⁾ ofta in ju klev,
fördjupad uti Hennings⁵⁾ sista brev,
det dröjer ännu tvenne långa år,
till dess hon åter honom träffa får.

Sist kommer där en mycket livad flock:
en tupp, tre typpor i en enda skock.
Ja, Mimmi⁶⁾, Thyra⁷⁾ och så Anna B.⁸⁾
omkring sin Douglas Gibson⁹⁾ man får se.

Förr var det med kurtisen bättre ställt,
då drog man med sju fästmör uti fält,
nu får man tacka Hm, om man kan få
uti plantaget med en enda gå.

¹⁾ Se not sid. 14.

²⁾ *Torsten Lönnerblad*, se not sid. 7.

³⁾ *Koljan*: med detta vedernamn hedrades *Elin Carlsson*, se not sid. 14.

⁴⁾ *Gunhild Carlsson*, den föregåendes syster, se not sid. 14.

⁵⁾ *Karl Arvid Henning Koch*, f. 74 av godsägaren Michael Koch och Adelaide Hélène Lindman. Elev i Vänersborgs läroverk 87—91. Direktör; innehar 1945 försäkringsbyrå i Uddevalla. G. 99 m. Mary Almberg.

⁶⁾ *Mimmi Wallman*, f. 73 i Västra Harg, Östergötl., av godsägaren Gustaf Fredrik Wallman och Thecla Josefina Joachimsson; d. 1929. — G. 1902 i Vänersborg m. apotekaren Gustaf Hugo Valdemar Bergqvist, f. 69. Bosatt 1945 Stockholm, Artillerigatan 4.

⁷⁾ *Thyra Andersson*, f. 74 av bryggeriägaren Gustaf Andersson och Cecilia Blücher. G. 96 m. postmästaren i Vänersborg Mauritz Hoffman, f. 67. Bosatta 1945 i Vänersborg.

⁸⁾ *Anna Bylund*, se not sid. 14.

⁹⁾ F. 74 av disponenten David Gibson och Ida Charlotta Heckscher. Elev i Vänersborgs lärov. 91—94; student i Göteborg. Ryttmästare v. Skånska dragonreg:et. Bosatt 1945 i Saltsjöbaden.

STRÖVTÅG I »FRÄN».

II.

Reportaget.

Som vi minns¹⁾ gav Fräns annonser i icke ringa grad en spegelbild av sin egen tid, den idylliska tiden kring sekelskiftet. Än mer gäller detta dess reportage. Låt vara, att också detta ej sällan drives ut till orimlig karikatyr, så växer det dock omisskänneligt ur samtidens jordmån. "Tidens ansikte" skymtar här och var. Men klarast skönjes naturligtvis det pojkllynne, som är sig tämligen likt i alla tider.

*

Den händelse i tiden, som utan tvekan har betytt mest för Frän-reportaget, är den stora världsutställningen i Paris²⁾, ett evenemang vilket över hela den västerländska kulturvärlden uppfattades som en framstegs- och utvecklingstroende världs åskådliga bekännelse till det nya seklet — det fredliga arbetets och det internationella samförståndets sekel!

Redan i Fräns tredje nummer (26/5 1900) är Parisutställningen på tapeten. Ferd. Staak annonserar, att han ska sätta upp en monter mitt emot Elyséepalatset. Tidningen kan så

¹⁾ Se min uppsats Strövtåg i Frän I. Årsskriften 1943.

²⁾ Om dess sammanhang med namnet Lilla Paris på Vänersborg, se min skrift Vänersborg i Birger Sjöbergs diktning (1940) (s. 12) och min bok Birger Sjöberg den okände (1944) (s. 18).

tidigt införa det första resebrevet från världsstaden, avsänt av dess "flygande" — ett begrepp, som var mycket populärt i tidens journalistik. Den "flygande" lystrade till det imponanta namnet Agapetus Cyrillus Homozonqvypst. De båda förnamnen är tydligt hämtade från den då ännu gångbara almanackan med en namnskatt, påminnande om ett av urkristendomens kyrkomötesprotokoll. Skämtet med sådana förnamn hade slagit ut i full låga på 1890-talet, och inte minst i den av Fräns redaktion högt beundrade Strix (startad 1897), florerade de rikt och alltid i förlöjligande syfte¹). Att skoja med dessa "heliga" namn var ett led i den starka sekulariseringsprocess, som nittitalet hade fört vidare som ett åttitalsarv och ytterligare skärpt.

Alltnog, herr Homozonqvypst, bakom vilket namn huvudsakligast döljer sig Fräns ene huvudredaktör, Bertel Hallberg, börjar sin serie "resebref från Paris" i nr 3 av Frän (26/5 1900). I tydlig wild-west-stil berättar Homozonqvypst om sina reseförbindelser med 17 koffertar och 36 släktingar vid tåget. Resan gick över Göteborg och därifrån med båt till Sassnitz för vidarebefordran per bantåg till Paris. På hotellet slungade han genast ut frasen "Mon ami, tu as raison" — "och det med sådan kläm att uppasserskan höll på att dåna, när jag läste upp det för henne. Käre läsare, nu slocknar ljuset och ..." Det var tydligen stearinljus, en artikel, som gång på gång skulle spela den gode H. förargliga spratt.

Genom befängda missöden hade H. blivit av med både möbler och kläder. Den store vänersborgsskulptören Ferdinand Staak, som deltog i utställningen, inackorderade nu sitt stora lager av lerkärl i hans f. ö. tomma bostad. Den enda av sina tillhörigheter H. lyckats rädda var rakkniven, som

¹) Efternamnet är, som jag förut visat, en frukt av flitig läsning i C. A. Tolléns skrifter.

hans hustru Athanasia lagt undan. "Så gick jag ut att få mig 'lite i skrövet' (ordagrant citat af 'Domkraften')."

H. får ute i stan se ett plakat, med efterlysning av mälarmördaren Nordlund, som lär ha flytt till Paris och där bo hos en skrädmästare Armand Cambon. Det hemska är, att signalementet till punkt och pricka passade in på Homozonkvypst, som blir trakasserad av folkmassorna och till slut häktad av "61 gulduniformerade personer", sedan han helt gemytligt hade antastat en ännu vackrare klädd karl och tilltalat honom som president Loubet.

Så fortgår det nummer för nummer i samma befängda stii. Vem träffar vår vän i Paris om inte självaste Lilla Fylla? Denne hjälpte honom att telegrafera hem efter Athanasia men kunde ej hindra att han införpassades i fängelse. Athanasia kom emellertid efter en veckas tid och löste ut sin Agapetus, sättande fullständig skräck i fängelsepersonalen. Det som mest retade henne var att hon blev kallad "Madame". Hennes egen kommentar i äkta tidsstil: "Madamm! Tycker han jag ser ut som en madamm? Hva? Och jag som trodde det fanns bildat folk i Paris, men di ä minsann värre än den äreförgätne bryggaredrängen i Brackestad. En röst: Que diable? -- Nä, han hette visst inte Ködiabl utan di kalten Kalle Kalf, far hans hängde sig ändå¹⁾ Larsmässe —99." Det övriga drar förf. en slöja över — "som det står i En ostyrings dagbok²⁾. Hon var emellertid förfärligt arg på Agapetus för att han lämnat allt vind för våg, då han reste hemifrån. Den staccars toffelhjältens kommentar är både rolig och intressant: "Vind för våg var Athanasias favoritglosa näst chiekanerad. Båda dessa hade hon lärt sig af 'Vänersborgarn', förtrolig benämning på Svante Theodor Dahlkvist, som hon ansåg för ett riktigt orakel."

¹⁾ Den unge förf. är verkligen beundransvärt stilsäker.

²⁾ Bok av en viss Th. F—r (1895).

Hur det nu var, så lyckades Athanasia få sin Agapetus fri och det just på Agapetusdagen den 18 augusti. Från Brackestad hade anlänt "6 virkade hängselstroppar" och ett gratulationspoem från redaktionen av denna lydelse:

Till dig Agapetus i främmande land
vi räcka en vänskapens trofasta hand.
Vi skänka dig hängselstropparna 6,
du svenska snillenas räx¹⁾.

Homozonkvypst försummar aldrig att göra jämförelser mellan Brackestad och Paris. Då han får se en sparv sitta på gatan, gör han denna verkligt intressanta iakttagelse: "Brackestad och Paris ä ändå bra lika". Sena tiders barn erinrar sig här ovillkorligen en bekant passus ur Fridas Bok: "Vår stad på ytan lik Paris..." Att sen Birger Sjöberg i Frida-visan i raffinerad pekoralism utbygger motivet är ju självklart. Men varje gång man lyckas finna själva den enkla grodden till ett av motiven i Birger Sjöbergs stora diktning, får man en ny anledning att beundra hans konst och samtidigt glädjas åt, att hans diktning får ett allt starkare ankarfäste i hemstaden.

Hur är det Päta i "Lilla Paris" sjunger vidare? "... har ej dess karaktär". Så kände också Athanasia det, då hon tillsammans med sin Agapetus stod uppe på Eiffeltornet och blickade ut över världsstaden. Hon såg i den ett syndens näste och tyckte sig stå uppe på Babels torn.

Här träffade för övrigt det värda paret en gammal brackestadsbo: Ignatius²⁾ Polykarpus³⁾ Isidorus⁴⁾ Sylvesterlund⁵⁾.

¹⁾ Förf. säger sig ha blivit kuslig till mods, då han såg denna stavning, han som gått igenom en kurs i latin för "Der deutsche Karl" = Karl Ewerth.

²⁾ Namnsdag i gamla almanackan: 17 dec.

³⁾ 26 jan.

⁴⁾ 14 dec.

⁵⁾ Ordet bildat av namnet på årets sista dag.

Äntligen tycks Homozonkvypst komma in på sitt egentliga ärende, världsutställningen. Bl. a. uttalar han förtjusning över "en monter, som det kallas, hvarå en mängd snusburkar med inskriften 'Tag en pris' funnos, och det stod det på alla möjliga språk." Athanasia ville emellertid gå på konstutställning. Men då hon vägrade avlämna sitt paraply och, som hon uppfattade saken, inte ens ville sälja den "för en messingbit", fick den stackars Agapetus stå utanför och hålla paraplyet. Hennes omdöme efteråt löd, att "en del tafler va inte passande".

Mycket mer blev det inte av detta reportage, och i nr 30 av Frän (1/12 1900) slutar det helt plötsligt.

*

Bland övrigt reportage i Frän kan recensensavdelningen framhävas. Man spårar lätt den teaterbitne Pätas hand i teaterrecensionerna, och även i litteraturrecensionerna har han nog det mesta att säga till om. Redan i Fräns andra nummer (19/5 1900) har han inne en anmälan av det märkliga skådespelet Knifven i Bagarn¹). Det är ett vilt kärleks-

drama i tre akter, spelande i spansk miljö. Egentligen uppfört har det väl aldrig bivit, men Päta har dock troligen med anlitande av rekvisita från Wikners ateljé låtit fotografera sig i både den manliga huvudrollen (Lorenzos) och den kvinnliga (Biancas). Den senare bilden återges här²).

¹) Med titeln kan jämföras ett talesätt, som lär ha haft en viss spridning i Vänersborg: "Kniven i bagarn, Rosen på Tistelön, Sekunden i evigheten."

²) Den förra reproducerad i min bok "Birger Sjöberg den okände" (sid. 88).

Återigen spökar gamla almanackan, denna gång i redaktionens hugfästade av pingstens minne, i äkta skolpojks-respektlöshet. "Pingst firas egentligen till minne af de språkkunniga apostlarna... F. ö. är Pingst ett förlösande ord för skolpojkar, hvilka då med fog kunna sjunga: Förlösningen är vunnen etc. I år bär dagen den helige Marcellinus namn (alltså 3 juni), hvilken var synnerligen bekant för uppfinningen af — — — ja patentet såldes till F. Staak, som ännu är i okvald besittning däraf. — Skål för Pingsten!!"

*

De populära ryska sågfilarna spökar desslikes f. o. m. nu i spalterna. Så låter red. Brackestads tidning Gökbladet ut-sända extrablad av denna lydelse: "Brackestad den 6 Mars 1900. I dag kl. 5 e. m. syntes en rysk sågfilare komma vägen fram. Han träffades sedan på Söderlånggatan. Stadens polis är satt i rörelse."

Evenemanget kommenteras av Frän i ungefär i samma stil som Westermarck-Roséns gästuppträdande¹⁾. Sålunda visade sig sågfilaren vara identisk med "vedsågaren och färgaren Lars Basvall, som hade rakat sig".

*

En notis, i vilken den blivande skaldens stora berömmelse är uttagen i förskott och med mördande kamratironi (Staaks hand skönjes) utmålad, läses i nr 8 (30/6): "Päta, alias Sjöberg, alias min medredaktör har fått ny (!) grön (!!) halsduk. Trasan bränd! Stor gamman i Israel! — — — Medborgare! Försumma ej att se honom på Söndag, halsdukens invigningsdag. Affärden från Kronogatan 16 sker 10,32, och torde han ankomma till Kyrkogatan 27 vid pass kl. 12²⁾. Då detta

¹⁾ Se Vänersborg i B. S:s diktning, s. 8 f.

²⁾ Päta råkade ofta ut för distraktioner på Vänersborgs gator, vilket förklarar tidrymden.

skrifves, ordnas redan de skådelystna massorna. Häck bildas till Kyrkog. 27. P. S. Det förljudes, att äfven en skär (!!)

halsduk är i görningen. Torde komma att bäras på Homozonkvypsts namnsdag, 9 Juli."

*

De nyheter, redaktionen låter distribuera genom Färgelanda telegrambyrå, tävlar nästan med annonserna¹⁾ i befängdhet²⁾. Så anges som sökande till "den lediga konungaplatsen i Italien" "Skjortvecket samt hr redaktören B. Sjöberg, båda barnfödda här i staden".

En notis från h. allm. läroverkets horisont sprider ljus över en f. ö. av många — men långt ifrån av alla — väl känd sak, nämligen att smeknamnet Kasper går i arv från rektor till rektor. Red. gratulerar nämligen till den 20 okt. 1900³⁾ "f. d. rektoren vid h. allm. läroverket Gustaf Thiodolf Svante Bergman".

*

Att musiklivet ska intressera unge Päte är ju helt naturligt. Man kan kanske tycka, att det ska vara svårt att skoja med anspråkslösa utövare av musikens konst. Men Päte gör det på sitt särskilda sätt. Trots att karikatyren även i detta reportage är hämningslös, är ironien så mild man gärna kan begära, och något av musikalisk finess går faktiskt igenom detta reportage, som härigenom, liksom så mycken annan ungdomsproduktion, blir en god förövning till mästarens verk.

Det dröjer jämförelsevis länge, innan musiken får sin särskilda spalt i Frän, ända till nr 46 (23/3 1901). Det är fråga om ingenting mindre än en nybildad musikförening i Bracke-

¹⁾ Se min studie i Årsskriften 1943.

²⁾ Där redogjordes också för F. Staaks utställning av "nationalpottor" på Paris-utställningen. F. ö. fick han för dessa "medaille d'or", medan "artisten Åberg fick medaille d'argent för taflan Åkersvass och ing. W. C. Beckeman samma pris för fallskärmsmössan Andréa (märkt 'pfo! pfo!')."

³⁾ Dagens namn var Kasper (numera Sibylla).

Karlsson till Syd-Afrika att deltaga i kriget på boernas sida och dessutom sända hem korrespondenser om sina upplevelser¹⁾). Från U. S. A. kommer resebrev skrivna av "vår specielle korrespondent därstädes hr Emil Lindberg"²⁾).

Ur Emils första brev, publicerat i Från 16/11 1901, må en del anföras. De nyankomna emigranternas erfarenheter på Ellis Island är mycket riktigt beskrivna — inte ens detaljen med kartnaglarna³⁾ är bortglömd. Förf. ger levande bilder av amerikansk vardag och även av mera remarkabla händelser i denna, t. ex. ett municipalval i New York, där striden står het mellan republicans och Tammany Hall, vilka "skälla ned hvarandra och kalla hvarandra för tjufstryker, mutkolfvar, flåbusar m. m. Parader tåga genom gatorna från morgon till kväll och från kväll till morgon med standar. Standaren bära vackra inskriptioner, såsom Our Shephard's (Tammanys kandidat) victory, To Hell with Republicans m. fl. mer eller mindre hänsynsfulla tänkespråk."

*

En "Breflåda" i Fräns spalter dyker upp då och då. Den redogör mest för insända bidrags öde och kan så ibland kasta ljus över de unga redaktörernas litterära beläsenhet. För 30 nov. lyder den t. ex. som följer:

Dan Fallström: Tack! men vi ha inte plats för det. Peter Frisk⁴⁾: Neej! Thure S.⁵⁾: Å, fy fan då! G. F-d-n-g⁶⁾: Kom igen med något bättre, är ni snäll.

Holger Drachman: Inte kärlekssonetter, inte, Nääej!

¹⁾ Bond-Karlssons bidrag går uteslutande i den flugiga stilen och saknar sålunda all verklighetsprägel, varför jag avstår från citat.

²⁾ Son till källarmästare Lindberg på Stadshotellet.

³⁾ En emigrant med dylika sändes ofelbart tillbaka till sitt land igen.

⁴⁾ Pseudonym för obekant författare.

⁵⁾ Thure Sällberg.

⁶⁾ Fröding.

Aug. Strindberg: Vi kunna verkligen ej smälta edra ömsom "kokta" och "råa" bidrag. Papperskorgen har bättre mage.

*

En typ av bidrag inom reportagefältet, som verkligen är rolig och vittnar om mognad både i fråga om litterär smak och litterär satir, rymmes inom en serie, betitlad *K o k - b o k* för yngre författare och började 7 dec. 1901. Den härrör främst från Bertel Hallbergs hand. Den då 15-årige redaktören har all heder av detta reportage, som kanske inte vederfares full rättvisa, om det räknas till denna kategori på grund av dess rent redaktionella karaktär¹). Utan tvivel förtjänar dessa alster av nuvarande åldermannens gossehand att så utförligt som möjligt delgivas gilletts medlemmar, varför det blir ganska långa citat.

Indianroman.

Tag två gamla björnjägare och låt deras hår långsamt gråna, men låt dem trots de hundrade tusentals vedermödor de utstått bland Klippiga bergen ändock ha kvar sin förfärliga styrka. Tag därefter en talrikare indianstam och se noga till att alla, dock med undantag af en (1), ha stenhårda hjärtan... Därefter en ung, hvit kvinna. Filtrera dennas själ så, att man "i de dunkelblå ögonens sällsamma glans" kan se liksom en spegelbild af hennes otroligt hvita själ.

Skaffa sedan en halfindian med lika nattsvart själ som färgen på hans ögon och hår (denna beståndsdel är näst flickan outhärligast). Välj halfindianen med smak och låt honom helst ha till fader en millionär i New York... Vidare ett ljud, förvillande likt en ugglas hes skri, och låt detta hemskt ljud i den lugna natten såsom varande siouxindianernas stridsrop, ... en blockhydda, där den hvita flickan försvarar sig ensam mot 600 indianer m. m. m., ... sluta med indianernas hemiska död med ett undantag. Låt flickan gifta sig med detta undantag och gif dem ett (!) plantage²) på Ceylon.

¹) I själva verket var just denna serie resultatet av ett intensivt gemensamt diskuterande. Idén hade Bertel Hallberg hämtat från Bret Hartes *Romaner* i västficksformat. Men B. H. har själv skrivit de flesta numren.

²) Obs! den äkta vänersborgska genusformen, odödliggjord i *Plantaget*!

Obs! Låt alltid bössan klicka första gången, då björnjägaren skall skjuta ned indianhöfdingen och beskrif tiden mellan första skottets klickande och det andras aflossande utförligt på ungefär 5 sidor i tryck.

Åbergare.¹⁾

Härtill fordras: en fänrik, en ung bildskön fiskarflicka, en svensk konung, helst Gustaf Adolf eller Karl XII, en motsträvig fader till yrket fiskare. Tag därefter några mörka nätter och en tät björkdunge, en stallknekt vid namn Jens och 15 i månskogen glindrande bösspipor.

Sätt ihop detta så bra som möjligt och tillsätt därefter här och hvar några uppräckta händer, en guldkedja och män som svärja en förfärlig ed, alla med *en* mun.

Låt flickan rädda svenska hären och ställ sen till ett 34-dubbelt bröllop på det gamla godset i Satakunda, då den unge fänriken gifter sig med fiskarflickan, drängen Lars med ladugårdspigan Britta, stalldrängen Jens med kammarpigan Johanna o. s. v.

Kalla sen romanen "Satakundas ros" och gör hufvudpersonerna öfver 90 år gamla och omgif dem med en skara barn, barnbarn och barnbarnsbarn, som alla med förtjusning lyssna till farfarsfar, då han berättar om huru han vann "Satakundas ros".

En Jules Vernare.

(Från 18 jan. 1902.)

Tag en galen ingenjör och en ännu galnare flygmaskin. Skicka ingenjören, maskinen och några till ned genom kratern på Etna och låt dem efter 237 sidors äfventyr hamna i Sibirien, sedan de genomrest jorden i diverse olika riktningar. Beskrif utförligt hur "säkerhetsventilen" går sönder och flygmaskinen ger sig af nedåt med en monumental hastighet, naturligtvis käpprätt ned i en sjö. Låt dem se döden i hvitögat, men stäng sen ventilen och hyfva upp ballongen. Låt ingenjören gifta sig med en flicka han träffat någonstans i jordens innandömen. Använd mycket siffror!

Sluta ungefär så här: "Hr Karlson! Stäng säkerhetsventilen! Jag skjuter Er som en hund annars. Ni har våra lif i Edra händer.... men aldrig för Ni flickan som brud till jorden... dö skall Ni med oss... dö som hon... dö som jag, men ald..."

Flygmaskinen sjönk nu med en hastighet af 18.003, 748.964, 374.814 meter i sekunden. ... Pang! Pang!!... Två skott ljödo nästan samtidigt... En dåres hesa skratt skallade ut i den tomma rymden...

¹⁾ D. v. s. en historisk roman i J. O. Åbergs stil.

Detektivhistoria.

För att skriva en dylik fordras förutom papper, bläck och penna äfven en yngling med en genial begåfning för den detektiva banan vid namn Louis eller Paul, som man förlägger i London eller Paris. Härefter låter man ett mord begås på ett värdshus eller spritbolag i en av stadens utkanter. Mordet bör vara 4- eller 6-dubbelt allt efter behag, och mördaren kan gärna vara en lång karl med fint blekt ansikte, vårdade händer och tår... Förutom mördare och detektiv fordras även ett fint duggrekn, en flämtande gaslykta och en droskkusk. Effekten höjes ytterligare, om man tillsätter ett diamantörhänge och det ena glaset abzint efter det andra. Alla utomstående personer, såsom mannen med smörässjan, bodbetjanten, den hederlige tunnbindaren o. s. v., gifver man fyndiga och goda utseenden. Mördaren är nästan tvungen att ha en tvillingbror och flera olika par byxor och lösskäg, hvilka han ömsar, när tillfälle yppar sig. Bland det viktigaste i hela romanen är förstoringsglas och marmorhvit panna. Stela, regelbundna drag böra ej heller uteslutas, men glömmes förstoringsglas och den marmorhvita pannan är det nästan förstördt alltihop. Replikskiften böra förekomma så mycket som möjligt och skola vara korta och slående. T. ex.: Hvad nu, Louis, utropade Greger, i det han långsamt drog upp ena handen. — Skrymtare, sade Louis kallt. — Jag är i stånd till allt, skrek Greger. — Till intet, svarade Louis kallt, i det han drog upp en pistol.

Romanen kan gärna upplösas lyckligt, såvidt man inte har sina skäl att vidtaga strängare åtgärder. Låt i alla fall Louis i distriktsdomaren igenkänna sin far och gift honom med Jane. Gif honom en präktig plats någonstans som detektiv. Inte i Vänersborg, ty där äro lönerna till ytterlighet låga.

*

En serie i Frän, som det vore ytterligt lockande att i detalj redogöra för, heter Vänersborgare. Men läsaren gissar nog, varför vi måste inskränka oss till en ganska ytlig behandling.

Serien öppnades i andra årgångens tredje nummer (17/8 1901) med porträtt och biografi över en av stadens mera markanta personligheter och humorister, Oskar Eriksson ("Musa"). Med varm sympati skildrar artikelförf. hans tidiga ålders "presidentskap i barnlåserna Garizim, Hoppets Stjärna och John Eriksson" samt hans resa till Chicago ("Tjikäggo") i spetsen för en deputation till logen You know. Efter tre år kom han tillbaka hit och har sedan dess alltjämt varit verk-

sam här och strävat för stadens förbättrande. Som få infödda älskar han och ser "med vemodsblandadt medlidande på sin sköna men dock så djupt af spritdrycker fördärfvade stad".

Åscar Eniksan

Nästa porträtt föreställer Jean Baptiste Bernadotte Molytor, enligt Vänersborgs-Posten "naturfilosof och f. d. boende i en jordkula"¹⁾).

Så följer reportagen slag i slag. Först är det en del jämnåriga kamrater till red., som får löpa gatlopp. Raden inledes av en yngling, som presenteras så här: "Af fyrväpplingen Voltaire, Ruskin, Tolstoi och K. G. A. Åkerström, tvenne århundradens största tänkare, återstå blott två, Leo Tolstoi och K. G. A. Åkerström." Som ett för Å:s självständiga och fria personlighet vittnande drag berättas, att han en gång under

¹⁾ Se bild nästa sid. M. var en verklig eremit, som Päta och Staak besökte på Dal och fotograferade. Pojkarnas reportage om honom kom t. o. m. in i Hvar 8 Dag.

sin tid som lärjunge i Vänersborgs h. allm. läroverk av Conrad Piscator tillfrågades: "Höw du Åkewstwöm, kan du säja mej huwu många öwon en bawbewawe¹⁾ haw." Å. svarade: "Snälle farbror, det strider mot min lifsåskådning att svara

Jean Baptiste Bernadotte - Molynd

på." — Å. lämnade snart det otacksamma läroverket, gick till sjöss²⁾ och blev sedan garvare, för att som han sade "studera garfvarnas tro om själens odödlighet och oxskinnets beredande". Han skrev så sitt enda verk, Mitt Lif, en bok, "genomandad av sundt och lefnadsfriskt förstånd... Det på samma gång fria och älskvärda språket gör att den läses med entusiasm". — Som ett litet prov på vad som var omtyckt av poesi i breda sällskapskretsar må anföras, att hr Å. brukade excellera i ett "medryckande föredrag av Suomis Sång och Tegnér's Axel".

Nästa personlighet presenteras så här:

"Sverige är f. n. fattigt på skalder, särskilt skalder af Guds nåde, men man nämner dock som sådana Daniel Fallström och Nils Johan Andrén

¹⁾ Å. var son till frisören och pantbanksdirektören G. Åkerström.

²⁾ I verkligheten emigrerade Knut Åkerström efter teknisk utbildning i Borås till U. S. A.

med vedernamnet Talja, hvars bild vi i dag visa. Det är samma svärsmiska behag, som hvilat öfver bådas dikter, samma satiriska lekfullhet och samma dräpande konstnärliga behandling af versen, som gör att vi nämna deras namn ihop. Ehuru ännu ung har redan hr Andrén namn om sig att vara damernas skald, och det är ju också nästan alltid kvinnan som är offret för hans penna... När hr Andrén från trycket utsändt sin berömda och på 17 språk utgifna ballad Hafvets Offer, sydde också damerna i Grästorp och Vedum en praktfull maggördel med perlstickrier och monogram och förärade hr A. Det sägs t. o. m., att en slaktardräng från Engebacken och en lektor i historia rörts till tårar, då denna dikt föredrogs. F. n. håller hr Andrén på att dikta en kärlekssaga, ett motstycke till Tegnér's Frithiofs Saga: Jupiter Larsson och Ofelia Johansson."

Som prov på Taljas skaldekonst meddelas här en av hans i Frän publicerade dikter. Den är också intressant — och det i icke ringa grad — därför, att den ger en så god bild av tonen och vokabulären i skolpojkers uppgörelser med varandra. Saken är den, att en konkurrenttidning till Frän vid namn Kritik hade uppstått. Denna behandlades med oändlig överlägsenhet av Päta och Staak, men Talja tycktes tro, att den behövde en fruktansvärd salva, varför han också avlevererar en sådan:

Fränhet¹⁾ det är med ett ord sagdt
det som jag skänker allt mitt förakt,
och fränhet¹⁾ det finnes uti Kritiken,
men Frän¹⁾ den förstår sig på politiken.

För Frän det är en tidning med ära
på hvars heder jag gärna vill svära;
jag svar den trampar Kritiken i smörja.
Därtill skall vår redaktion försörja(!).

Frän skall spela Kritiken ett spratt,
Ni, ärade kunder, skall få ett godt skratt,

¹⁾ Här har vi ett klart belägg på att pojkarna uppfattade begreppet "frän" i två bemärkelser. Se "Birger Sjöberg den okände", s. 50.

men Kritiken den skall börja lipa
och falla i smutsen och göra kol på herr Wipa¹⁾).

Läs ej Kritik, för du blir idiot,
för idioter ej finns någon bot.
Herr Lindberg, Kritikens redaktör,
han säkert på idiotanstalt dör.²⁾

Tidningen passar för en idiotanstalt,
ty idiotisk är hvarendaste spalt,
men snart kan ni skicka er tidning till Resta'
och där försöka dess lycka att fresta.

Talja.

Detta är ju inte Taljas vanliga motiv, kärleken, men det är dock en god mätare av hans stilkonst. Någon kärleksdikt av hans hand är tyvärr inte bevarad, men i Kokbok för yngre författare får man reda på, hur man tillverkar en N. J. Andrénaresdikt: "1/2 kg. sviken kärlek blandas med 2 kg. förbannelse över falska kvinnor. Tillsätt därefter 50 gr. svart-sjuka och lägg hela blandningen i en malörtsbägare. Värm denna öfver kärlekens eld och låt det hela simma omkring i tårars flod i 5 år. Tag vidare 1 kg. oförgätlighet och 2 kg. hämnd. Sluta med en lofsång öfver kvinnan."

Följer så en rätt oförarglig studie över en av stadens pampar, en viss kronofogde och stadsfullmäktigeledamot med vedernamnet Tullius W. Habbababba, som var bekant för sina i allt annat än ultrarapidtakt framförda tal, t. ex. om "vattenståndet i kanalen, Vallgatans stensättning (ja, när blir den av?) eller kaféförflyttningen"³⁾).

Det är mycket frestande att få fördjupa sig även i de senare numren av serien: lärarebiografierna⁴⁾). Men här får man

¹⁾ Numera majoren Tor Wibom, även kallad Tolle Wipp.

²⁾ (Variant): men Wipp han kolar vippen Ni hör,
och Gurk uppå idiotanstalt dör.

Gurk: Torsten Lindberg, se Strövtåg i "Frän" I, s. 10 not. 3.

³⁾ Vad detta senare kan vara är osäkert.

⁴⁾ Om "Osten" se "Birger Sjöberg den okände", s. 42—43.

lägga band på sig mer än förut, eftersom de ungdomliga redaktörerna tydligen inte har gjort det utan sagt så mycket elakt om sina plågoandar, att det ej kan bli föremål för publicitet.

Jag ska meddela så mycket jag vågar och årsskriftsnämnden anser sig kunna sanktionera. Så här låter ett parti ur kapitlet om gamle v. Hackwitz med smeknamnet "H a c k e n": "Fast du har ryckt månet hårstrå från mitt¹⁾ hufvud, kan jag icke underlåta att tycka om dig mer än någon annan af de personer, som i skolan gå under benämningen Krabborna. Du försökte att slå i mig naturlära, fast det var som att slå vatten på gåsen, och jag bara bråkade och förresten hade roligt. Det är svårt att skrifva något om dig. 'Setter du nu å bråkar igen din uschlinge? Här får du setta, tills det växer mosse öfver dig och ingenting kan du! Be din mamma, att du får sluta skolan och bli skomakare... Tala inte om för nå'n, att du ä så dum, å så bråkar du! Nästa gång blir du utkörd, å då får du anmärkning! Hederlige Hacken!'"

Om musikdirektör L. Hjorts bacillskräck och rädsla för alla slags insekter berättas åtskilligt. I Fräns spegel ter det sig så här: "I hans ungdom säges barnpigan en gång ha tappat honom i en rödmyrsstack. Det är af denna anledning han bär en så inrotad afsky till allt hvad insekter hör. Rödmyror, fjälloppor, skalbaggar, gråsuggor, tusenfotingar och dylikt anser han för djäfvulens påfund... E. G. Geijers verk kan han aldrig läsa, emedan Geijers maka hette Myrman. Hjort var förlovad och skulle gifta sig, men så upptäckte han, att en farmorsmorbror till fästmon år 1697 avlidit i difteri, och förlovningen bröts.

Följande exempel ges på "P i s k e n s" (Piscator) egenomliga undervisningssätt: Höv du Vydbevg! Hvad är det

¹⁾ Förf. är Päta.

som om våven spivav upp liksom gula blänkande blom-
 mov dävute på heden och sakta vöv sig fvam och tillbaka
 i våvbvisen? Rydberg: *Sinapis arvensis*. Pisken: Nä, hä, hä,
 tvov du du fåv flyttning på det häv viset hä... nå, du då,
 Sven? Sven: — ?????? Pisken: Begvipev du inte din
 dvubbel, att det äv bevåvingavna därute på heden, som mav-
 scheva med sin vackva unifovmer? Nå, hvad äv det föv en
 fågel som liknav ett skepp? Sven: ?? Pisken: En svan måtte
 du väl begvipa, din fjäskev!"

*

Som lättare mellanstick må meddelas några ytterligare prov
 på Fräns notisreportage. I allmänhet ger de oförmedlat sida
 vid sida stiltrogna tidsbilder och befängda karikatyrer. Ibland
 är hela innehållet befängt, medan stilen alltigenom är verk-
 lighetstrogen.

"Atlet- och gymnastikklubb har bildats här i
 staden af ett 20-tal personer. Bl. a. märkas: Trapezekvili-
 bristen Stina samt Fru Staak, lindanserska."

Denna kombination av atletik och gymnastik var synnerli-
 gen karakteristisk för tiden kring sekelskiftet. I utlandet be-
 tyder som bekant atletik detsamma som idrott i allmänhet,
 medan ordet i Sverige har kommit att betyda "kraftsport",
 särskilt tyngdlyftning. "Gymnastiken", särskilt sådan den då
 bedrevs i klubbar av ovannämnda typ, hade ännu mycket av
 cirkuskonster eller tyskarnas "Turnen", vid vilken ju "räck-
 och barrövningarna" är det dominerande.

"*Cyrano de Bergerac*¹⁾, Edmond Rostands berömda komedi,
 gafs i går för fullt hus af Selanderska sällskapet. Salongen
 var fylld till sista plats af en ovanligt tung svettatmosfär.
 Publikens på andra raden gaf sitt bifall livligt till kända medelst
 stampningar och rop efter hvarje akt.

¹⁾ I "Birger Sjöberg den okände" s. 82 har jag visat hur djupt förtro-
 gen Päta var med detta skådespel.

Bland staterande märktes Hr skoarb. G. Andersson, benämnd Köket, som musketör samt hr Lilla Fylla som bengalisk eld. Efter hvad ryktet säger, ämnar några personer härifrån staden utföra samma pjäs å goodtemplarhusets teatersalong."

Fläkten av "anno dazumal" är här omisskännelig till alla delar: ämnesvalet och de staterande amatörerna icke minst. Man minns ju från ungdomen, vilken ogemen glädje man vid ett teaterbesök erfor, då man bakom den dåliga maskeringen eller rentav bara på den välbekanta hållningen kände igen brevbäraren den eller skomakaren den.

Även goodtemplaramatörernas upptagande av pjäsen till spelning är ett nog så tidsbetecknande drag. Som man kan vänta sig, har den Cyrano-bitne Päta inte kunnat låta bli att göra ett särskilt stort nummer av detta uppslag.

Först svarvar han på stående fot ihop en teaterannons under rubriken Offentliga nöjen:

"Å goodtemplarhusets stora sal uppföres i morgon Söndag (2/2 1902).

CYRANO de BERGERAC.

Heroisk komedi af Edmond Rostand i 5 akter på vers.

Dekorationerna af hr Trumpetaren. Vapen och attributer samt kostymer från skräddare Rylins verkstad.

Cyrano de Bergeracs näsa komponerad af Ferd. Staak i bränd lera.

Personerna:

<i>Cyrano de Bergerac</i>	hr P. Vetterlund
Christian de Neuville	hr Lilla Fylla
Grefve Antonio de Gariche	hr V. Bono
Henri Le Biet	hr C. Evert
Rageneau (värdshusvärd på Poeternas Tavern)	hr Stöva
Kapten de Castel Jaloux	hr F. Staak
Baron de Colignac	hr C. Agrell
Baron de Casterac de Cahusac	hr C. Agrell
Baron de Peyrexous	hr S. Dahlkvist
Chevalier d'Anbignac-Juzet	hr S. Dahlkvist
Baron d'Estressac	hr S. Dahlkvist
Ligniëre (poet)	hr S. Dahlkvist
<i>Madeleine Robin kallad Roxane</i>	fru Staak

Borthéroide	}	preciöser	hr Frans Bono
Félixéri			
Clourire			
Roxanes duenna			hr Isidor Dahlkvist
Lise Rageneaus hustru			hr Lilla Fylla

Markiser. Lemonadförsäljerskor. Blomsterflickor. Preciöser.
 Borgare. Munkar. Nunnor. Skådespelerskor. Musikanter.
 Biljettpris 50 öre."

I nästa nummer av Frän är Päta färdig med sin recension av pjäsen. I denna visar sig 16-åringen fullt förtrogen med allt vad teaterreportage heter, t. o. m. det moderna s. k. mellanaksreportaget. Så här kan det låta: "Låtom oss kasta en blick på damernas toiletter. Ah! En magnifik dräkt af tyll och skära rosor. Det är Emma Chokolade. Maria Munter i en elegant dräkt garnerad med sillhufvuden, hvars ögon gnistra som diamanter, och en lefvande krabba i håret. Fru Sidensvantz i bjärt blå domestikklädning och en elegant lampskärm med ett enkelt och prydligt kakelugnssnöre i på hufvudet . . .

Och Roxane! Roxane!

Denna lilla förtjusande fru Staak, som kanske mot din egen vilja denna kväll sårade så mycket goodtemplarehjärta. Vi kunna intet säga om dig, Roxane! — — — Då världshusvärden dukade upp matvaror för de hungrande soldaterna (Jumbo, Sunnerdahl m. fl.), ropade en röst från salongen: Än lilla supen då!? — Den fingo de dock ej, trots att de själva bifogade: Än lilla supen, ja, hvar fadren ä den? Förresten ä ju maten utå trä. Dä ä förbannade fräckt å lura en . . ."

*

Men vi fortsätter med våra notiser. Det skulle vara synnerligen olikt den vakna redaktionen, om den inte också följde en så modern företeelse som frälsningsarmén var på den tiden. Det var ju ett mycket uppskattat nöje för dåtidens försigkomna skolpojkar att springa på frälsningsmöten. Och döljas

bör inte, att respektlöshet är ett lindrigt uttryck för deras inställning till fenomenet. Otaliga är de "frälsningshistorier" och de karikatyrer på "vittnesbörd", som utfördes skolpojkar emellan i seklets begynnelse. Man tog naturligtvis närmast sikte på de icke alltför fåtaliga tillfällen, då denna världens barn av mer utpräglad beskaffenhet hade räddats ur djävulens garn och skulle vittna om frälsningens härlighet.

Även i Brackestad hade det nya ljuset spritt sig:

Brackestadsbo!

Stanna! Stanna! Läs!

Alla välkomna i eftermiddag kl. 6! Vacker sång och härlig musik, tuggbuss gratis åt hvar besökande, halleluja-sång, kaffe och mycket andra Guds gåfvor!

Löjtnant Kröslund.¹⁾

Predikan af kapten Bono.

*

Spiritismen var också en tidsföreteelse, som kunde fröjda sig åt ett ganska stort allmänintresse. Vad Päta beträffar roades han hela sitt liv av spiritistiska föreställningar, vartill helsingborgsmiljön med en riksberömd spiritistisk prästman tydligen har bidragit. De uttryck detta har fått i hans diktning²⁾ bottnar emellertid, som så mycket annat, också i tidiga ungdomsintryck.

Detta framgår t. ex. av en av Päta tillverkad notis i Frän (25/1 1902): "Prinsessan Karadja har vid en seance lyckats få en sötmjölksost att gå öfver ett bord. Det påstås emellertid att den var mycket full af mask."

Och säkerligen är det även Päta som fört pennan i ett reportagebetonat kåseri kallat Andar, varur följande må anföras:

¹⁾ D. v. s. Krös-Erik.

²⁾ Se "Birger Sjöberg den okände", s. 340—342.

"En del personer, Bond-Karlsson och Mary Karadja¹⁾ till exempel, tro ju att det utom andra ingredienser i luften äfven finnes ett slags otyg, kallade andar. Tänk dig, att här i luften omkring oss Erik den helige, Sten Banér, Gustaf Adolf, ved-sågare Svahn m. fl. springa omkring i mycket luftiga och genomskinliga gestalter. Om man tänker närmare efter, huru många majestätsbrott gör man sig ej skyldig till. Hvad hindrar, att den store Gustaf Adolf hedrar din ringa boning för att i den djäkla värmen dricka ett glas vatten? Så slungar du med din rosenröda trut en fasaväckande samling baciller ut i rummet. Hvad hindrar nu, att dessa för honom (Gustaf Adolf) okända skadedjur fastna på hans guldgula mustasch? N. b. om andar ha mustascher, hvilket en del påstå. Från den stunden är Gustaf Adolf nästan lika förbittrad på dig som på Strindberg²⁾). Han hämnas grymt. Han trampar dig på liktornarna, han förlägger saker för dig, han — — — ja, han gör dig allt ondt han kan.

Jag själf har varit ute för andar. Det var den heliga Birgittas och Charles Anderssons svärmors andar, som behagade ställa till bråk. Båda hade utan min vetskap kommit på besök hos mig. Den heliga Birgitta kom för att se hur jag skötte bibeln och psalmboken, och Charles Anderssons svärmor för att se om jag hade några aflagda kläder; hon var i lifstiden lumpsamlerska. Hur saken gick till, har jag sedermera fått veta af min vän spiritisten Bond-Karlsson. Först kom Anderssons svärmor och slog sig ned på min enda stol, så kom den heliga Birgitta och ville sitta på samma stol. Anderssons

¹⁾ Alla något till åren komma läsare erinrar sig säkert med ett litet småleende denna dam, dotter till den riksbekante L. O. Smith, "brännvins-kungen", och gift med turkiske ministern i Stockholm Jean Karadja Pascha. Hon skrev flera böcker om spiritism.

²⁾ Strindbergs drama Gustav Adolf var vid den tiden (1901) c:a ett år gammalt. Svagast som det är av alla Strindbergs kungadramer, hade det redan hunnit göra ett rejält fiasko.

svärmor afvisade henne med kallt förakt, frågande om fru Birgitta möjligtvis hade några aflagda galoscher och rådde henne till sist att sätta sig i mitt knä. Birgitta påpekade, att hon som kanoniserad kvinna ej komme att göra sig skyldig till något sådant. Så kom min vän Lucidor Philgren och satte sig på samma stol som de båda damerna. De tjöto på andarnas språk. Fan, hvad din stol knarrar! sade Philgren. — — — På hemvägen bröt han sitt ena ben och ligger ännu till sängs. Svärmodern och Birgitta blefvo för en gång vänner och enade sig om att knäcka benet på Philgren. — Andar är ett fanstyg!"

Temat var omtyckt och varierades, bl. a. i art. "Mary Karadja och Bond-Karlsson" (6/4 och 13/4 1901). Det är Fräns "stockholmsredaktion" d. v. s. Päta, som uttryckligen säges stå för reportaget. Han befann sig ju också just nu i huvudstaden; det var hans första stockholmsår, så betydelsefull för hans utveckling.

Reportaget har faktiskt trots överdrifterna en fläkt av gamla Stockholm över sig, av spiritistsnobbande fin-de-siècle-societet. "Man var församlad för att åse borddansen. Hr Bond-Karlson satt mellan grefve Carlo Landberg¹⁾ och Mary Karadja, som var blå i syna af hans kraftiga handtryckning. I ungefär två timmar satt man tyst med hufvudet fullt af allvarliga tankar. Bond-Karlson tänkte intensift på hednamissionen. Plötsligt knuffade han till grefven och hviskade: För fan, släpp! Bond-Karlsson upptager med sin lösgjorda hand en halffull konjaks-plunta, som han med en artig gest, i det han bad om ursäkt för att han inget glas hade, bjöd prinsessan som energiskt afböjde, men grefve Landberg tog en sådan klunk, att Bond-Karlson såg vemodig ut. Själf tog han endast en liten klunk. Just som rådmanskan Klintberg tyckte sig känna andenyppningar i venstra benet, började konjaken verka och grefven

¹⁾ Originell svensk orientalist (1848—1924) med italiensk grevetitel.

vände sig mot en gammal statsrådinna och sjöng med full hals: Känner ni Fia Jansson, som bor uppå Söder etc. — Stor villervalla... Kommer det inte snart? hviskade Bond-Karlson med stentorstämman... Håll käft, sade Mary Karadja... En kvarts tystnad... Tam-fan ä de inte en ande i min stöfvel, sade Bond-Karlson... Stor uppståndelse... Bond-Karlson drager af stöfveln, men anden hade antagligen passat på att smita. Det enda han fann var en liten hjälplös loppunge, som en guldsmidd kammarherre hastigt och lustigt gjorde till ett villebråd i de sälla jaktmarkerna. Tre medlemmar af djurskyddsföreningen svimmade och forslades ut. Grefve Landberg ligger under bordet fortfarande... En half timmes andakt...

Ändtligen höjer sig bordet... Andlös tystnad... Andäktig stamning... Det här bordet var sannerligen fan så hårdt, hördes en röst. Det var ej någon anderöst. Grefve Landberg kryper sakta fram under bordet med en stor kula i hufvudet. Orsaken att bordet höjdes var den prosaiska, att grefven som tagit sig en stilla slummer under bordet plötsligt vaknat, rest sig upp och således lyft detsamma. — — — Nu hade vår korrespondent fått alltför nog af spiritism och dröp..."

*

Ett ävenledes synnerligen tidstypiskt reportage är samlat under titeln Gif oss en folksång!

En känd sak är ju, att Sverige upplevde en stark nationell renässans i början av det nya seklet. Nittitalets diktning hade skänkt svensken otaliga nya både känslö- och kunskapsassociationer till det egna landets natur och historia. Och detta gäller inte bara den direkt patriotiska diktningen (Heidenstam), utan hela den hembygdsbetonade diktningen överhuvud (Fröding, Lagerlöf, Karlfeldt). Och det vore ett stort

fel att glömma Strindberg i det sammanhanget; till hans skärgårdsdiktning sluter sig också den ovan (s. 55) påpekade nationella dramatiken just kring sekelskiftet. Det är också nu Strindberg, vaknad ur sin Infernokris, ryckes med av de friska svenska vindarna som drar genom nationen och skapar t. ex. sitt fosterländska stycke *Midsommar* (fullbordat i juli 1900), framgången ur en tidsmentalitet, av Martin Lamm¹⁾ träffande betecknad som en "nationaldemokratisk vindriktning". Det är frestande att fylligare anföra Lamms karakteristik av tiden²⁾: "Det är Skansenfesternas, allmogemöblernas och hemslöjdstygernas gyllene tid, då man svärmar för Dalarna och Värmland... Försvarsfrågan stod i förgrunden, men vid sidan av ett folkligt försvar krävde man allmän rösträtt³⁾ och förbättrade sociala förhållanden."

Lamm⁴⁾ pekar även med rätta på denna fosterländska stämningens "återspeglning inom konsten hos målare som Zorn, Liljefors och framför allt Carl Larsson. Han (d. v. s. Strindberg) älskade också folkviseklangerna i den samtida svenska musiken, hos Tor Aulin och Wilhelm Peterson-Berger, och hade själv i Lund intresserat sig för samlandet av svenska folkvisor och folklåtar, något som skulle sätta sin prägel på sådana verk som *Kronbruden* och *Svanevit*."

Mot en sådan bakgrund måste nu pojkarernas folksångsreportage ses. Men det vore ett stort misstag, om man trodde, att de ungdomliga hetsporrarna inte kunde se — och faktiskt såg — respektlöst även på dessa i och för sig så sympatiska tidsdrag. Men det är ju helt naturligt, att de unga oppositionsmännen, som faktiskt var ganska rabulistiska vid den tiden, skulle se det komiska i denna ofta lite beskäftiga nationalism,

¹⁾ August Strindberg II, s. 118.

²⁾ A. a. s. 117.

³⁾ Heidenstams berömda *Medborgarsång* är ju daterad 1902. Se nästa sida!

⁴⁾ A. a. s. 118.

vilken för resten inte heller hade hela det skrivande Sverige med sig — man tänke t. ex. på Hj. Söderberg och den unga socialismens banérförare.

Vill man ha en bra mätare på andan hos dessa båda riktningar, så har man dem i ett nötskal i följande sanna anekdot. Dåvarande docenten, sedermera professorn och skaparen av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, Vilhelm Lundström, var ju en av de största verkliga patrioter vårt land någonsin haft. Ickedestomindre fick han finna sig i att av Bengt Lidforss bli kallad "chauvinismens vrålapa", vilket f. ö. med största gillande återgavs av storsvensken Albert Engström! Nå, Lundström hade i det av honom då redigerade Göteborgs Aftonblad i en patetisk artikel avhandlat orosmolnen kring den politiska horisonten och slutat artikeln med utropet: Gud skydde vårt land! Dagen efter frågade "Purre" i Handelstidningen: "Varför gjorde han det?"

Något av denna raljanta ton återfinner man i Frän-redaktörernas drift med folksångstanken. Fråga är väl, om något enda av Fräns reportage har kommit en aktuell tidssituation så nära som detta. Faktiskt vimlade det i den dåtida svenska pressen av uppmaningar till riktiga skalder och andra att äntligen ge oss en verklig folksång. På den tiden ansågs verkligen inte Du gamla, du friska som någon sådan, vartill kanske även den starka konkurrensen från Kungssången bidrog. Man hade emellertid — och med all rätt — den uppfattningen, att ingen av dessa båda kunde riktigt verka samlande på folket.

Alltnog, vi är äntligen framme vid Fräns folksångskriverier. Första gången sker det 11/1 1902, och denna första artikel i frågan är, som redan sagts, betitlad Gif oss en folksång!¹⁾

¹⁾ Att det gällde högsta aktualitet kan man förstå därav, att Heidenstams Sverige publicerades i diktcykeln Ett folk just det året.

Fräns artikel börjar med ett beklagande av att alla de be-
hjärtade uppmaningarna till våra skalder hittills förklingat
ohörda. Den folksångsförening man bildat i Vänersborg hade
också samlat bara två medlemmar. Men så heter det i en
stil som inte var ovanlig i dåtida fosterländska tidningsutgju-
telser: "Men Gud som förstår Sveriges och svenska folkets
behof efter en sång till fosterlandets upphøjelse har icke för-
intet låtit herr J. M. P. R. Stöva födas, och denne man har
nu beslutat att åter med kraft och förtröstan visa, att det ännu
finnes sådana män, som förstå det heligaste, som förstå upp-
skatta värdet af en gemensam sång, af en gemensam känsla
för hela det stolta (!)¹⁾ svenska folket." Hr Stöva har fått
många vänersborgare att lystra till hans paroller. Så yttrar
sig hr Agrell i saken, ävenledes mycket stiltroget:

"Svenska folk! Du har slumrat och ej vetat hvad du måste
göra för din egen välfärd. En sång i dessa oroliga tider, då
ett ord är nog för att slita broder från broder, vore behöflig.
En sång som kunde övertyga de stolta sofvande svenskarne
om att det land, där de äro födda, är det moderligaste, det
ädlaste, det mest storslagna, den är nödvändig. — Tänk på
detta och vakna innan det är förbi med vårt Sverige!" —
Det kan inte hjälpas; jag måste än en gång framhålla det mäs-
terliga i denna stilparodi!

Därefter redogör tidningen för inkomna förslag. Det första
är från Lilla Fylla, som på Gubben Noaks melodi skaldar föl-
jande:

Fosterlandet, fosterlandet
är vid hjärtat fäst.
Näst den lilla supen,
som ju renar strupen,
älskar jag det, älskar jag det
utaf allting mest.

¹⁾ Utropstecknet är tidningens eget.

Fosterlandet, fosterlandet
evigt lefve det!
Näst den kära Brand'ten,
Nordal, nubbeslanten,
inte något, inte något
kärare jag vet.

Tidningen kommenterar ganska spydigt, att man av sången i fråga "får en djup inblick i det svenska folkets karaktär".

De egentliga folksångsförslagen har för det mesta ringa intresse för en större läsekrets, då de oftast rör sig med alltför personliga anspelningar på de fingerade författarnes skötesynder. Men undantag ges. Ett synnerligen intressant sådant, kanske det Frändokument, där tidens puls slår allra häftigast, är det förslag till folksång, som insänts av "hr Breflåda, socialist". Det förtjänar återges in extenso:

Solo: Bröder, bröder hyllen vårt rike!

Men rösträtt ska vi ha
å åtta timmars arbetsda
såväl som di store å rike.

Döttrar, döttrar blodet skall flyta
för vårt Sverige, men ack,
vi bli kallade för drumlar å pack
mens andra öfver titlarna skryta.

Kör: Utan blodet vi ej kunna lefva,
utan blodet vi ej kunna se, va?
utan blod blir ju människan sne, va?
och bena bli svaga och skefva.

Vi offra vår blod blott för rösträttens skull.
Våra samveten därtill oss mana.
Vår skjorta vi måla med hjärteblod full
och göra den sedan till fana.

Blir rösträtten vår, då blir rätten la vår.
Då ska jävulen nypa di rika.
Men vi ska ej fälla en endaste tår,
när vi vunnit vårt mål: att bli lika!

Det behöver väl ej sägas ifrån, att det är Birger Sjöberg själv, som döljer sig bakom signaturen "Hr Breflåda", liksom givetvis bakom författarna till övriga folksångsförslag.

Men i detta fallet är det parodiska i dikten omvänt mot i de "borgerligt" betonade folksångsförslagen. Dessa är allvarligt upplagda men så bryter parodien igenom. I arbetarsången däremot är grundkonceptionen parodisk, men oemotståndligt tränger den sociala indignationens bleka allvar igenom. I Pätas mun är medkänslan äkta, och mer än så — han är fullt solidarisk i indignationen. Som jag har framhållit i min biografi¹⁾, var Päte vid denna tid ganska "röd", som det hette då. Tiden för tillkomsten av detta folksångsförslag sammanfaller f. ö. med Pätas arbete som typograflärling, en omständighet, som kan förklara den ganska fräna proletäriska tonen, eftersom han bevisligen vantrivdes med detta arbete och fann det både tungt och på annat sätt plågsamt.

Det allra intressantaste i denna proletärsång är emellertid den utomordentligt säkra tidsfärgen. Att den unge diktaren varit väl förtrogen med dåtida kampsång och annan socialistpropaganda är höjt över varje tvivel. Man behöver bara bläddra i t. ex. Socialistisk Sångbok, ur vilken under ett decennium den unga arbetarrörelsen hämtat stimulans, för att förstå detta. Särskilt anmärkningsvärt synes det mig vara, att detta folksångsförslag i grund och botten har samma innehåll som Heidenstams berömda rösträttssång, Medborgarsången. Denna trycktes ju samma år, alltså 1902, ehuru den var skriven åtskilliga år tidigare. En litteraturvetenskaplig

¹⁾ Birger Sjöberg den okände, s. 48; se även strövtåg i "Frän" I, sid. 9.

analys av Heidenstams dåtida socialt demokratiska diktning skulle otvivelaktigt visa, att diktaren hade haft ett direkt öra för de den dova indignationens och den kränkta rättskänslans röster, som ta sig så gripande om än stundom valhänta uttryck i tidens agitationsdikt.

Då den unge Birger Sjöberg publicerade sin komiskt-allvarliga rösträttsdikt i början av 1902, hade han säkerligen ännu inte läst eller hört Heidenstams Medborgarsång.

Det är väl i stället så, att den då redan store diktaren och den snillrike lärlingen i poesiens skola, som f. ö. hade så lite med Heidenstam gemensamt, här för ett ögonblick möttes, in-dragna i samma tidsströmning. Deras reaktion var moraliskt sett ganska lika; estetiskt sett odlade redan den unge Birger Sjöberg sin kommande största egenart, stilbrytningen eller, kanske rättare, stilamalgameringen.

AUGUST PETERSON.

Några bilder ur Vänersborgs stads historia.

Tal vid stadens 300-årsjubileum den 21 juni 1944.

På en födelsedag — i synnerhet då man nått en viss ålder — vänder tanken ofta till de gångna åren i barndomshemmet, till de kanske för längesedan döda föräldrarna och anförvanten. Så är det också, när en stad firar sitt födelsedagsminne. Tanken går till förfäderna, till dem, som i svunna tider levat sitt liv i staden. Man vill på stadens minnesdag liksom leva med i kretsen av stadens äldre inbyggare, leva med dem i deras sorger och deras glädje. Man söker föreställa sig, hur de hade det och söker erinra sig vad som under tidernas lopp hände dem.

*

Man har bett mig att i afton såsom en avslutning på firandet av Vänersborgs 300-årsjubileum för nutidens inbyggare i Vänersborg ställa fram några bilder ur stadens historia.

*

En av de första dagarna i april 1639 såg man i Brätte Borgmästare och Råd, omgivna av stadens förnämligare borgare, samlade på den långa stadsbryggan, ivrigt spejande utåt Vassbotten. Man väntade med spänning på det fartyg, som skulle föra till staden de rikets höga herrar, som på ort och ställe skulle överlägga om stadens flyttning till Huvudnäs. Det var

ej mindre än sju förnåma män med rikskansleren Axel Öxenskierna och riksmarsken Jacob De la Gardie i spetsen, som så småningom stego ur fartyget vid Brätte brygga. De kommo över Väneren från Bro, d. v. s. det nutida Kristinehamn. Mottagandet i Brätte blev festligt. För de höga herrarnas förplägnad åtgick en hel oxe, en halv åm, d. v. s. nära 80 liter, franskt vin och en ankare, d. v. s. nära 40 liter, spansk vin förutom två tunnor öl. Och oxkött stektes, och vinet och ölet rann till den 6 april, då färden fortsattes till Göteborg.

Det var ett viktigt besök i Brätte, ty då togo planerna på stadens flyttning fast form, och anbud gavs till ägaren av Huvudnäs, där Vänersborg skulle ligga, att mot vederlag av annan jord avstå Huvudnäsgården. Men först 1641 blev byteshandlingen undertecknad, och det dröjde till 1644, tills flyttningen kunde anses fullbordad.

Det var naturligtvis för mången inbyggare i det lilla Brätte ett vågat och stort företag att lämna den gamla staden med dess invanda förhållanden för att börja ett nytt liv i den nya staden. Vem kunde veta, hur det där skulle bli? Vem kunde veta om handel och näringar verkligen skulle komma att florerade där bättre än i Brätte, ja kanske inte ens lika bra? Kunde man verkligen vara säker på att vinna sin bärning i den nya staden lika bra som förut i Brätte, som dock trots härjningar av fiendehand och eldsvådor under mellantiderna skänkt sina inbyggare en kanske knapp, men dock dräglig försörjning. Särskilt måste betänkligheterna inför flyttningen varit stora hos de till Brätte flyktade borgarna från det 1612 fiendehärfjädre Lödöse.

Och de värsta farhågorna besannades redan i början. Den nya staden, vars första hus knappt börjat resa sig, blev den 19 juni 1644 erövrade och bränd av danskarna under Hannibal Sehested.

*

Men det unga Vänersborg reste sig ur askan. Mer än trettio jämförelsevis lugna år förflöto. Men då var åter fienden över staden med mordiska vapen och härjande brand. Staden hade ett utsatt läge vid rikets gräns och var en från militär synpunkt viktig ort. Under sitt krig med Danmark förlade Karl XI för en tid sitt högkvarter till Vänersborg, där han bodde i ett särskilt för ändamålet uppfört hus från oktober 1675 till sista dagen i februari 1676. Konungen lät iståndsätta befästningarna och exerceade garnisonen, men försummade ej heller gudstjänsten i stadens kyrka, där han från sin särskilda kungastol hörde sin hovpredikant Haqvin Spegels säkerligen ganska långa predikningar.

Vänersborg blev dock snart en farlig uppehållsplats för landets konung. Han måste söka sin säkerhet å annan ort, ty fienden närmade sig staden, och midsommardagen 1676 bröts garnisonens motstånd. Borgerskapet hade redan på order flytt ut på Vänern och upp på Halleberg, då de segrande danskarna under Gyldenlöwes befäl tågade in i staden, som genast brändes i grund. Det var en härlig seger. Tacksägelsegudstjänster höllos i alla Köpenhamns kyrkor, och en ståtlig medalj slogs över segern, återgivande å ena sidan en plankarta över den erövrade staden. Den stora kyrkklockan fördes till Köpenhamn, där den än i dag ringer från Vor Frelsers kyrkas torn.

Minnet av den förödande Gyldenlöwefejden levde länge kvar hos stadens inbyggare. Men räknade så och så många år före eller efter "fejden", då man skulle angiva tidpunkten för en händelse. Det dröjde fem år innan livet i staden någorlunda återtagit sin gång och bostäder åter voro uppförda. All rättskipning hade under dessa fem år legat nere, och då man äntligen åter kunde samlas till rådstuga, så fingo rådmännen sina platser i ordning efter vad de ansågos ha lidit under danskefejden.

*

Och fastän kriget med korta avbrott alltjämt bullrade, så hade man det jämförelsevis fredligt i många år i Vänersborg, som undgick att bli skådeplats för några krigiska förvecklingar. Påmint om dem blev man ju under Karl XII:s tid ändå dagligen genom utskrivningar av skatter och knektar, och borgarna klaga över att man vill taga deras 12- och 13-åriga tjänstegossar till krigstjänst. En påtaglig erinran om kriget fick man, då 1706 ett stort antal sachsiska och kosackiska krigsfångar inhystes i staden. Alla borgare, som resterade för utskylder, voro främst pliktiga att taga emot fångar och att bestå dem med traktamente av 3 öre om dagen. Det var ej så litet, ty det året fick man ännu en höna eller ett helt tjug ägg för 3 öre. Ännu 1717 funnos krigsfångar kvar i staden.

I slutet av år 1710 såg det åter farligt ut för staden, och landshövdingen uppträdde på rådhuset och manade borgerskapet att vidtaga erforderliga förberedelser, om fienden skulle komma. Man svarade stolt, att den här gången skulle man i god tid själv bränna staden för att betaga fienden att sig själv betjäna. Men faran vek undan. Då Karl XII:s lik bars genom Vänersborg, förstodo borgarna att kriget var på upphällningen.

*

Livet i staden återtog efter de hårda fredssluten åter sin gång. Järnexporten florerade på nytt och därmed också Vänersborg. Omlastningen av det värmäländska järnet och dess forslande förbi Göta älvs vattenfall var alltjämt den stora och givande inkomstkällan för staden. Åtskilliga av dess köpmän kommo sig bra upp och drevo en lönande rörelse. Från andra orter sökte sig skrivaregossar och bodpojkar till Vänersborg för att lära sig köpenskapens hemligheter. Bland dessa kanske man särskilt lade märke till en ung Alingsåspojke, en skrivaregosse, som gjorde sina första lärospån i Vänersborg

och som skulle låta tala om sig. Han hette Jonas Alström, ett efternamn, som han i sinom tid fick förbättrat till Alströmer.

Senare hälften av 1700-talet var på det hela taget för staden en lugn tid. Man begynte arbetet på Trollhätte kanal. Den skulle ju i själva verket beröva staden dess viktigaste inkomstkälla — järnomlastningen — och vålla den ett svårt avbräck. Men så långt tänkte man ej då. Man var i stället entusiastisk för kanalen, och staden skyndade att satsa ett betydligt belopp i företaget. Kanalarbetet förde på nytt Vänersborg in i händelsernas brännpunkt. Kanalkommissionen hade sitt säte i Vänersborg, och dit samlades för kortare eller längre tider många höga och märkliga herrar.

*

Under ledning av riksrådet Scheffer stiftades vid denna tid i staden ordenssällskapet *De Gamle Göther*, märkligt såsom upplivare och vårdare av de götiska traditionerna långt innan de litterära göternas tid. I sällskapets bevarade matrikel finner man namn sådana som presidenten Leijonhufwuds, generalen Posses, statssekreteraren Schröderheims m. fl. förutom namn på åtskilliga bemärkta personer i staden och dess omnejd.

Sällskapet var stiftat till åminnelse av Gustaf III:s statsvälvning 1772, och dess medlemmar begagnade varje tillfälle att ådagalägga sina rojalistiska känslor på olika bemärkelsedagar inom den kungliga familjen. Konungens födelsedag firades alltid synnerligen högtidligt, och festligheterna nådde sin höjdpunkt vid kronprinsens födelse och i anledning av konungens påbud om anläggandet av den s. k. svenska dräkten. Gustafs namn hade god klang i Vänersborg sedan de novemberdagar 1772, som han tillbragt i staden för att inspektera trupperna och kanalarbetet.

*

1775 hade staden fått sin första tidning, och i den kan man läsa om alla de festligheter, som i snabb följd synas ha avlöst varandra i staden under denna lyckliga tid, då vagnarna från de kringliggande herrgårdarna voro i jämn fart för att frakta herrskaperna till assembléerna. Supercargören Dittmer på Rånnum brukade låta sin huslärare få följa med på festerna. Man visste, att han skrev vers, och det pratades om hans kärlek till principalens dotter, den sköna Anna Brita. De fingo inte varandra, men de ha fått odödligheten båda två, hon genom honom, vilket hon väl knappast kunnat tänka sig. Informatorn hette Thomas Thorild, och hon lever i hans dikt under namnet Eos.

*

1777 var ett olycksår för Vänersborg. I september härjades staden av en svår eldsvåda, som lade så gott som hela staden i aska och ruiner. Över sextio, delvis jämförelsevis nybyggda hus gingo upp i lågor, och kyrkan blev svårt skadad. Förvånande fort skedde dock återhämtningen, och för tredje gången timrade borgarna med tillförsikt på sina nya hem.

*

Den sista påhålsningen av rikets fiender hade staden den 3 oktober 1788, då den danske generalen von Mansbach med 2,500 man tog den obefästa staden i besittning och pålade Vänersborg och Uddevalla att gemensamt köpa sig fria från ödeläggelse genom att betala 50.000 riksdaler specie. Till säkerhet för beloppets utbetalande medförde generalen vid sitt avtåg rådmännen Ingman och Söllscher jämte borgaren Norman. De lyckades emellertid fly, och någon betalning förekom ej till följd av krigshändelsernas utveckling, utan staden slapp undan med blotta förskräckelsen.

*

1834 blev ett provningarnas år för Vänersborg. För fjärde gången i sin historia blev den ödelagd av en förintande eldsvåda. Det är denna eldsvåda, som vi ha att tacka för de breda gatorna och de vackra parkerna i stadens centrum. Det är den vi ha att skylla att så gott som intet av stadens bebyggelse från äldre tider finnes bevarat. Denna eldsvåda var en den svåraste olycka, men den följdes innan årets slut av en ändå värre. Den fasansfulla sjukdomen koleran nådde staden och gick härjande fram. Hela familjer dogo ut. Föräldrar med en blomstrande barnaskara sågo sig på några dagar stå ensamma och allena med alla barnen lagda i grav på kolera-kyrkogården. Värnlösa barn miste föräldrar och anförvanter och stodo hjälplösa i ett samhälle, fyllt av sjuka och döende.

*

Men livet gick vidare, och snart nog voro olyckorna glömda. Affärerna blomstrade och spannmålshandeln tillförde staden goda inkomster. Sedan Trollhätte kanal öppnats och de givande järntransporterna landsvägsvis upphört, var det huvudsakligen seglationen på Vänern, som beredde arbete och inkomst. Den var då ganska betydande. De i staden hemmahörande fartygen, som 1776 till antalet varit 15, hade i regel kvinnonamn efter redarens maka och döttrar, men också namn som Fortuna, Rosen, Svanen, Svarta Örn. Deras antal ökades betydligt under det nya århundradet även genom nybyggnader på stadens ansedda skeppsvarv. Så kom omvälvningen i trafiken med ångbåtar, dirigerade av å andra orter boende ägare. Men trafiken i stadens hamn var livlig. 1862 anlöpdes hamnen varje vecka av fem båtar hemmahörande i Stockholm, tre hemmahörande i Göteborg, samtliga i reguljär trafik, och dessutom av båtar, som gjorde bestämda turer från Lidköping, Mariestad, Åmål och andra platser.

1863 beslöts anläggningen av järnvägen mellan Uddevalla och Herrljunga, och 1867 öppnades den för allmän trafik.

*

Industriens och hantverkets utveckling under 1800-talet är här ej rum att skildra. Jag erinrar blott om anläggningen av den för staden en gång så betydelsefulla tändssticksfabriken och den alltjämt florerande stora skofabriken — Sveriges äldsta —, om de stora och ansedda garveriföretagen och färgerierna samt om de stora tegelbruken.

Ej heller vill jag mer än beröra stadens korta glanstid som återuppväckt garnisonstad.

Många betydelsefulla händelser under senare år skulle vara förtjänta att här bliva återkallade i minnet. Men de tillhöra liksom oss själva. Vi ha själva varit med om dem, och ha vi inte det, så ligga de oss ändå så nära, att de ej ännu hunnit att bli till historia. Och det var historiska bilder jag skulle visa.

*

Vi ha tillsammans vänt några blad i stadens krönikebok. De ha varit av olika grad av intresse. En del har handlat om dramatiska och ödesmättade händelser, åter andra om mera idylliska förhållanden. Alla ha de mint oss om att vi ha stadens forna inbyggare att tacka för mycket, vi som nu leva i denna vackra och fredliga stad.

I dag på stadens trehundraårsdag höra vi fäderna ur sina grifter viska till oss, att vi skola väl förvalta vad de givit oss i arv, att vi ha påtagit oss ett stort ansvar, att vi städse äro skyldiga att värna om stadens heder och verka för dess framgång. Minnena från gamla tider förplikta. Fyra seklers borgare i Brätte och Vänersborg äro med oss här i kväll, och

kunde de, skulle de säkert ena sig med oss, då vi nu gemen-
samt höja ett fyrfaldigt leve för vår kära stad, för dess min-
nen och för dess framtid. Må de leva!

BERTEL HALLBERG.

Stadshistoriska utställningen i Vänersborg 1944.

Glimtar av dagligt liv i forntid och nutid, samtidigt de viktigaste utvecklingslinjerna, en historia i föremål, ord och bild — det var vad stadshistoriska utställningen vid Vänersborgs 300-årsjubileum ville ge.

Farhågor hade yppats för möjligheten att ordna en sådan utställning, men villigheten att bidra visade sig övermåttan stor. Det begränsade utrymmet tillät ej, att allt material utnyttjades. Utom institutioner i Vänersborg och ett stort antal privatpersoner hade Kungl. Lantmäteristyreliens arkiv i Stockholm, Röhsska Konstslöjdmuseet och Sjöfartsmuseet i Göteborg samt Lidköpings Museum och Västergötlands Fornminnesförening i Skara lämnat bidrag till utställningen.

Jubileumsutställningen i Vänersborg hade upplåtit 5 rum i huvudbyggnaden, södra skolan, för den stadshistoriska utställningen.

Vänersborgs förhistoria upptog helt rum 1. Närmast ingången dominerades väggen av en stor karta över vänersborgstrakten, där alla kända stenåldersboplatser markerats. En stor del av boplatserna ha tidigare registrerats av den framlidne vänersborgsforskaren K. G. Cedergren, men under senare år ha ytterligare några letats fram av herr Sune Östlund, Vänersborg. Den sistnämnde hade även insamlat de

och Vassända var även sedan gammalt ett marknadscentrum. Redan 1544 väcktes tanken på en stad vid Vassända. Säkertligen fanns här då en handels- och omlastningsplats. Tiden för stadsgrundningen är icke känd, men Brättes tillkomst kan troligen sättas till 1580-talet. Att Brätte under 1600-talets förra del ej var någon obetydlig plats, framgår av en Lennart Torstensson tillägnad karta över Götaland (Bild 1).

De på platsen för Brätte blottade gatorna och gårdsplanerna återfunnos på en i skala 1:100 utförd modell över området.

Huvudmassan av fynden kunna dateras till tiden mellan 1500-talets slut och 1600-talets mitt. Ett kokkärl (dansk tillverkning) och ett fyrfat (troligen tyskt), båda av lergods, hade rekonstruerats. Några skärvor av fat och skålar hade kompletterats i akvarell. För övrigt utställdes ett representativt urval av fynden. En stor del av dem överensstämma med de från Nya Lödöse, Göteborgs föregångare, tillvaratagna föremålen. En mera ingående redogörelse lämnas i uppsatsen "Fynden från Brätte", Vänersborgs söners gilles årsskrift 1944.

Behovet av en omlastningshamn vid Vänerns sydspets var den yttersta orsaken till stadsanläggningen. Allt gods måste transporteras efter häst mellan Brätte och Åkerström, den s. k. Edsvägen.

Till Jubileumsutställningen i Göteborg 1923 utförde konstnären Jon And några målningar från kanalleden till Göteborg. Tre av dem hade lånats till stadshistoriska utställningen från Sjöfartsmuseet i Göteborg (Bild 2).

Genom att den redan på 1500-talet planerade kanalleden vid Vänersborg, Karls grav, gjordes segelbar 1753, kom Edsvägen ur bruk.

Då hade mera än 100 år förflutit, sedan Brätte övergavs. Stranden vid Brätte växte igen, vilket så småningom omöjlig-

gjorde sjöfarten, och stadens invånare ålades därför redan 1610 att flytta sina hus till Huvudnäs, där enligt privilegiebrevet 1644 Vänersborg grundades.

När Kiettil Classon Felterus 1661 upprättade karta över Vänersborg, synes Brätte ha varit helt övergivet. Brättes

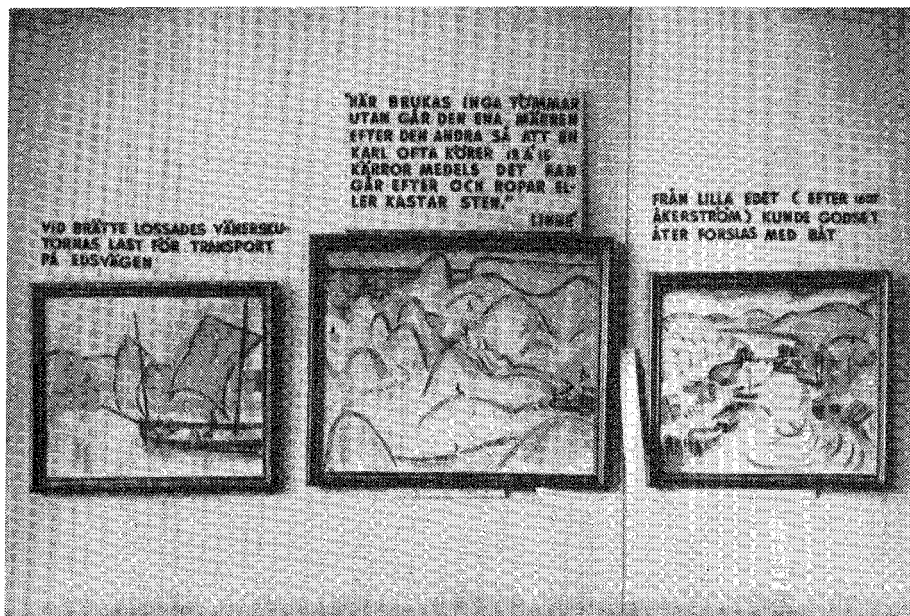

Bild 2.

läge anges på kartan endast med orden "Fordna Brätte staadz Platz", och på en bild ur en holländsk reseskildring från 1660-talet nämnes endast "Brættæ veteris rudera", vilket markeras med ruiner av hus.

På Wilhelm Kruses karta år 1714 anges Brätte endast med liten stil. Det hade då ej längre någon betydelse.

Brätte och Vänersborg förenades på utställningen genom foto av Hans Belfrages bild på gravstenen i Vänersborgs kyrkas vapenhus. Hans Belfrage levde 1614—1688 och var

borgare i Brätte och Vänersborg samt vid något tillfälle t. f. borgmästare i Vänersborg.

Nu först kunde utställningsbesökaren närmare studera Vänersborgs öden med början i rum 2, där stadsplanerna visades. På ena kortväggen syntes en förstoring av skissen

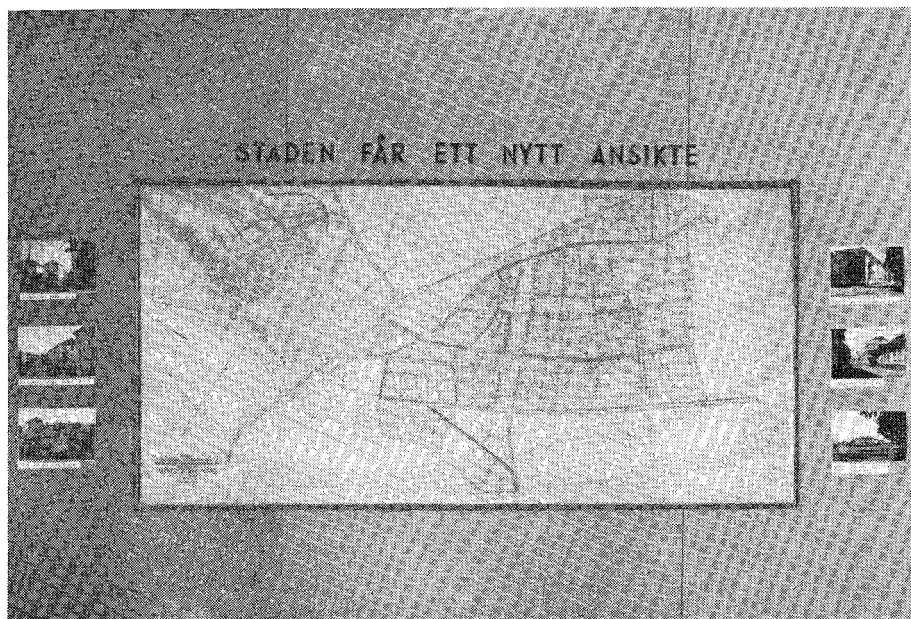

Bild 3.

till Erik Dahlbergs Sueciabild, som i jämförelse med kopparsticket gav en anspråkslös bild av staden. Skissen upptäcktes under förarbeten till utställningen och har icke tidigare offentliggjorts. En mera ingående beskrivning av den kommer att publiceras i annat sammanhang — eventuellt i denna skriftserie.

Bland äldre stadsplaner märktes särskilt Bo Kempenskölds från år 1699, en av dyrgriparna i Kungl. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Mycket goda upplysningar om stadens förhållanden under äldre tid erhöles av Hans Lindsbogs karta från 1787. Den kompletterades med fotografier av ännu kvarstående byggnader på planen. Samma montering hade gjorts vid de senare stadsplanerna.

Liksom i de flesta av landets städer härjades Vänersborgs gamla träbebyggelse av en ödeläggande brand. Det svåra året var i Vänersborg 1834. Den på hösten samma år uppgjorda stadsplanen syftade med sin korridor av torg och öppna platser tvärs genom staden samt breda gator till ett förhindrande av en ny eldsolycka. I huvudsak gav den också det väsentliga av stadens nuvarande utseende, bortsett från några ändringar 1866 och 1882 samt vid upprepade tillfällen under 1900-talet, då stadens utveckling åt olika håll fixerades. Den nu gällande stadsplanen (Bild 3) visades jämte några bilder från de senaste årens bebyggelse.

I rum 3, som övervägande ägnades statens förvaltning, gjordes så långt möjligt direkta jämförelser mellan förhållandena under 1600-talet och 1900-talet. Väggen mitt fram upptogs sålunda helt av två träd, ett stort (Bild 4), som visade, hur staden styrdes 1944, och ett litet (Bild 5), som visade, hur staden styrdes under 1600-talet. Till komplettering av denna framställning lämnades välvilligt bidrag av stadens båda hävdatecknare, fil. lic. Gösta Hasselberg och fil. lic. C. F. Corin. Den förstnämnde kompletterade det stora trädet bl. a. med fotografier av den första uppsättningen stadsfullmäktigeledamöter jämte det första stadsfullmäktigeprotokollet. Den senare lämnade en serie uppgifter belysande stadens inkomster och utgifter under 1600-talet. Ur vägledningen till utställningen må följande anföras:

"De tillgångar, som stodo magistraten till buds, voro ganska blygsamma. Främst baserades stadens ekonomi på de s. k. bryggepenningarna, en avgift på till staden ankom-

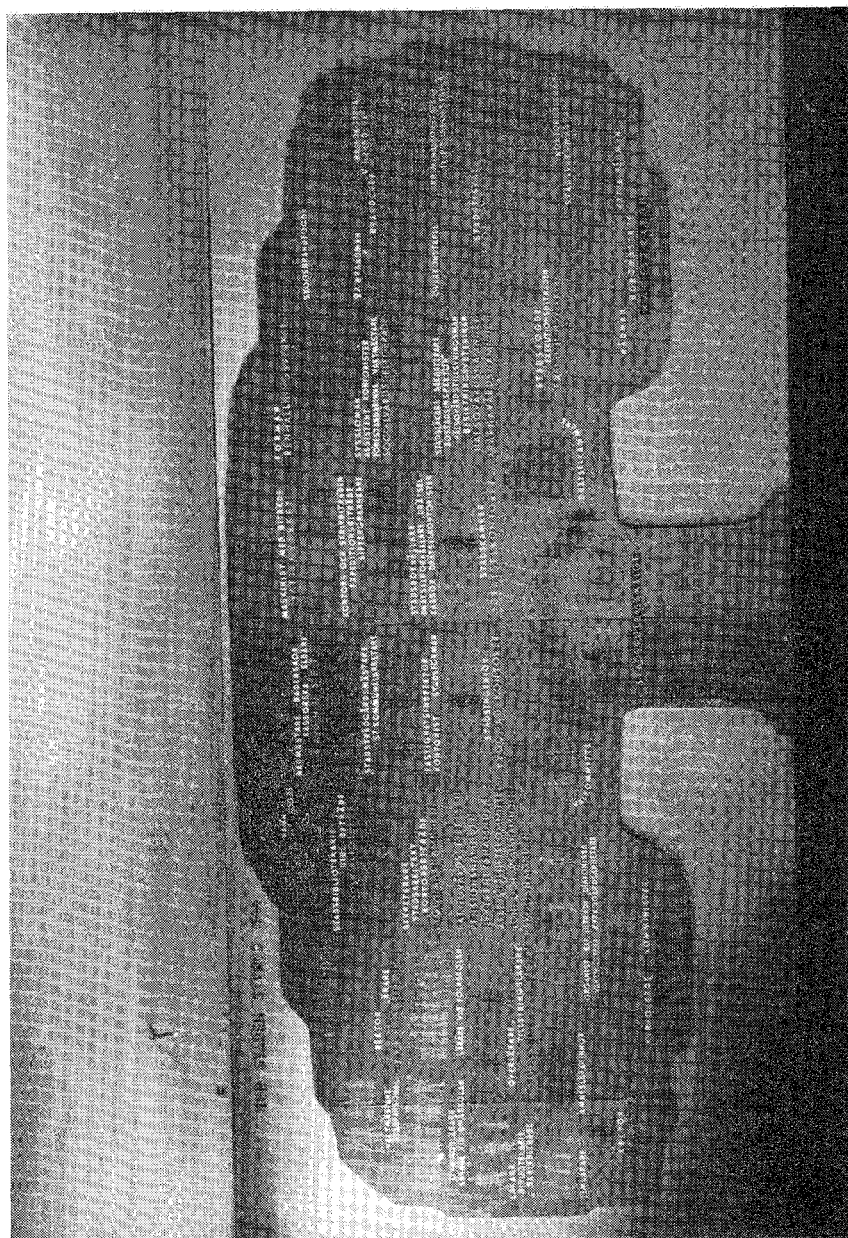

Bild 4.

met järn. Vidare märktes hamppenningar, som pålades trävaror. Av dem vilka brukade stadens donationsjord, avkrävdes landeripenningar, och ägare av hästar och kor erlade

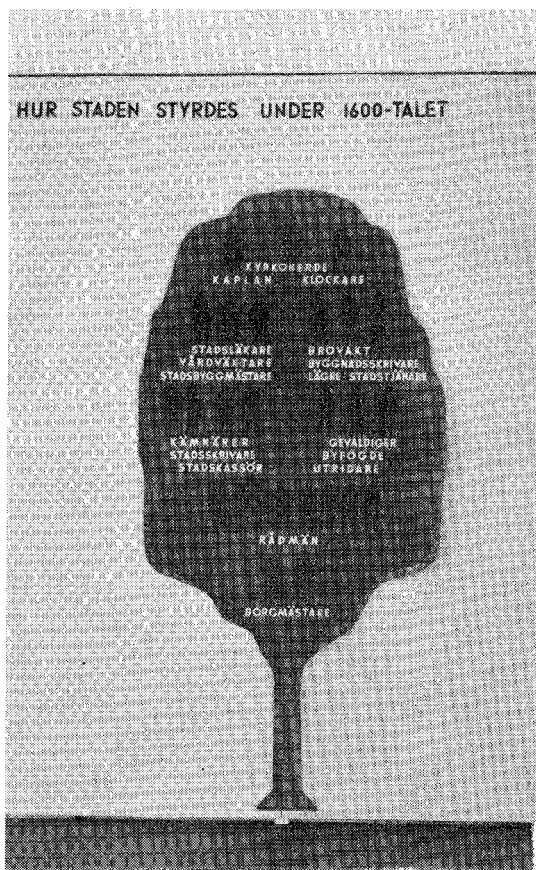

Bild 5.

mulbetspenningar. Dessutom upptog staden avgifter för rätten att hava marknadsstånd. Nämnade i stadskassan influtna medel användes i huvudsak till avlöningar och till bestridande av byggnadskostnader. Någon motsvarighet till vår tids allmänna kommunalskatt existerade icke. Den enda vid sidan

av utlagor till kronan mera regelbundet utgående stads-
skatten synes ha varit de s. k. påskpenningarna, som utbe-
talades till prästerskapets underhåll. Dessutom läto sig
borgarna taxeras för olika tillfälliga utgifter, när stadskas-
sans tillgångar icke räckte till eller av något skäl icke an-
sågos böra komma i fråga. Så hände exempelvis, då det blev
fråga att finansiera gåvor till landshövdingar eller andra
högt uppsatta personer, som det gällde att hålla sig väl med,
eller då medel behövdes för smärre byggnadsarbeten i kyr-
kan o. s. v.”

Bland utgifterna under år 1665 märktes utom löner åt sta-
dens funktionärer följande post: ”Åt en delinkvent att stärka
sig med dricka, sedan han löpt gatlopp —: 6” — ett vittnes-
börd om 1600-talets humanitet.

Till jämförelse med 1600-talets utskylder visades en tablå
över de senaste årtiondenas utdebitering och utgifternas för-
delning på olika områden.

För svenska småstäder, nästan uteslutande bebyggda med
trähus, fanns ingen värre fiende än den röde hanen. Väners-
borg fick, som ovan nämnades, uppleva det 1834. Redan
tidigare fanns ett organiserat brandskydd, men efter den för-
ödande branden bildades en frivillig brandkår. Talrika min-
nen från denna brandkårs organisation — fana, brandfackla,
brandflaggor, mössplåtar för strålförare, vattenbärare och
vakter — utställdes och jämfördes med det nutida luftskyd-
ets olika tjänstegrenar och beteckningar.

I korridoren intill rum 4 åskådliggjordes på en stor karta
Vänersborgs handels- och sjöfartsförbindelser under 1700-
talet.

I utställningens vägledning lämnades följande orientering
härom:

”Det behövdes en omfattande organisation för att förmedla

Göteborgs handel med vänerområdet. Den södergående trafiken var den viktigaste; årligen sökte sig stora mängder järn och trä mot hamnen i väster. Stadens förnäma borgare livnärde sig främst som kommissionärer, s. k. faktorer, åt Göteborgs köpmän. På egna skepp befraktade de deras järn- och trävaror och togo "tunnegods i retur. De organiserade landtransporterna över Edsvägen, ombesörjde flottning av timmer från Värmland och bevakade över huvud sina uppdragsgivares intressen vid omlastningar, lagringar och transporter. Varutransiteringen gav andra stadsinvånare sysselsättning som flottkarlar och formän, skeppare och båtsmän. De farkoster, som användes för varornas befordran på Vänern, voro i allmänhet enmastade med ett enda råsegel, s. k. bojorter. En sådan finnes avbildad i stadens vapen, en god sinnebild för vänersjöfartens livsviktiga betydelse för Vänersborg."

Sjöfartsnäringen belystes närmare av ett antal båtmodeller och en rekonstruerad interiör av navigationshytten på ångfartyget Eos. Även en del föremål från segelmakeri och varv i Vänersborg visades.

Hantverket representerades av föremål från skomakare- och sadelmakareämbetena i Vänersborg samt arbeten av några av stadens silversmeder och urmakare.

Vid fönsterväggen visades å tvenne skärmar den ekonomiska utvecklingen under 1600- och 1700-talen. Huvudintresset ägnades dock 1800-talet, som beklädde en hel vägg (Bild 6).

Från 1835 lämnades här för vart 15 år uppgifter om antalet invånare, sjöfart, handel, hantverk och industri samt institutioner. Folkmängdssiffran kunde varje gång jämföras med motsvarande siffror för Borås, Uddevalla och Kristinehamn. Sjöfarten ställdes i relation med motsvarande uppgifter för Kristinehamn.

Sammanställningen hade utarbetats av fil. lic. Gösta Hasselberg.

På väg till rum 5 gävo ett par skärmväggar i korridoren i ord och bild ett intryck av Vänersborg för ett hundratal och ett femtiotal år sedan.

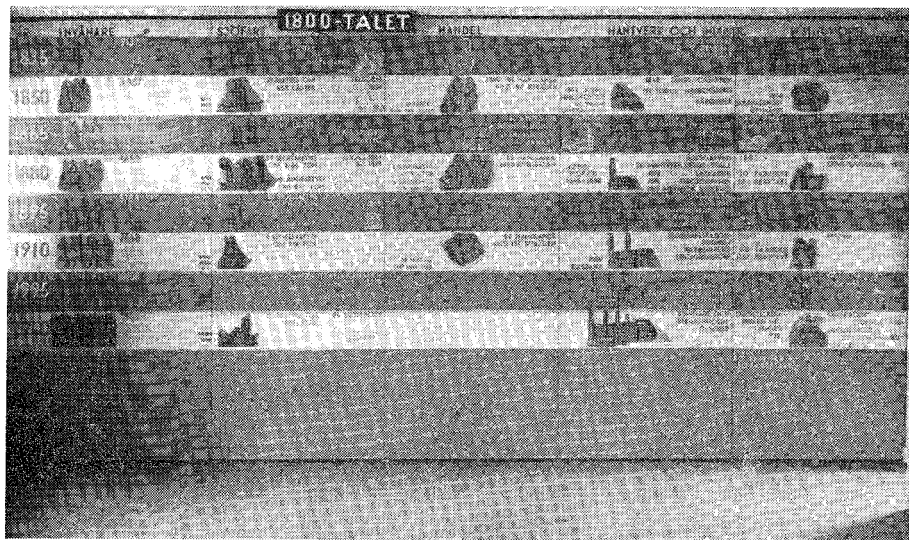

Bild 6.

Under rubriken "Från forntid till framtid" visade här en serie bilder, hur det gamla Vänersborg försvunnit (Bild 7), och på nästa vägg visades, hur det nutida Vänersborg växt fram (Bild 8). En glimt av framtiden gavs av väggkartan över Vänersborg efter inkorporeringen 1 jan. 1945 samt modeller av den beslutade men ännu ej utförda broombyggnaden och lasarettstillbyggnaden.

*

Den för högtidlighållande av 300-årsminnet av Vänersborgs grundläggning tillsatta jubileumskommittén beslutade redan på ett tidigt stadium av förberedelserna, att en stadshistorisk

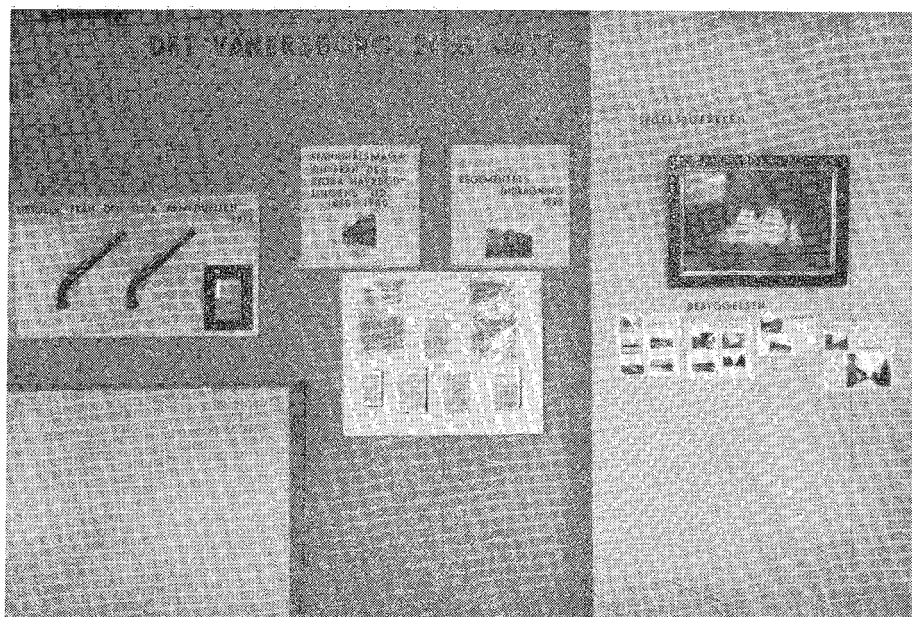

Bild 7.

Bild 8.

utställning skulle anordnas. Till kommitté för utställningen valdes rektor Ernst Lundberg, drätselkammarens ordförande Karl Ericsson, landstingsman Anton Lundgren och försäljningschef Hilmer Larsson. Till kommissarie utsågs sedermera förf. till denna uppsats och såsom konstnärlig medarbetare förvärvades konservator Olle Hellström, Skara.

NILS IVAN SVENSSON.

ÅRSKRÖNIKA 1944.

”Se, staden flaggar! Dukar sväva, sommarns vindar dra...”

Det är Birger Sjöberg, som får släppa till ingressen, när jag, krönikeskrivarens plikt likmätigt, går att skildra en av de större dagarna i Vänersborgs trehundraåriga historia, onsdagen den 21 juni anno 1944. Det var en aning gråväder, när Mångberg hissade stadens flagga i arla morgonstund och Fjalar Åström, en nykter Nils Ferlin, skanderade sina strofer för en morgonpigg och förväntansfull skara hemmasöner och hemmadöttrar jämte åtskilligt hitrest folk av båda könen. Så gick den ena flaggan efter den andra i topp, solen tittade fram, och snart välvde sig en sommarblå himmel över den på torget församlade menigheten. På honnörsestraden lyftes med grandessa höga hattar av bonjourklädda herrar, tillhörande, antar jag, stadens, länets och rikets crème de la crème. Kyrkklockan slog tio, residensets dörrar slogos upp, kronprinsparet trädde ut, kisade mot junisolen och hälsades av stadsfullmäktiges ordförande och vice ordförande jämte blomsteröverräckande och hovnigande fruar. Honnörsestraden och en och annan bonjour knarrade betänkligt inför undersåttliga bugningars påfrestning, när en spänstig kronprins och en leende kronprinsessa stego upp för trappan. Oscar Andersson äskade ljud för att med trygg stämma och sober enkelhet tala om stadens forntid och framtid, om Vänersborgs bekymmer och glädjeämnen i dag och om vänersborgarnes glädje över, att landets kronprinspar velat skänka glans åt stadens jubileumshögtid. Kronprinsen välatalade om Vänersborg, om oron i värld-

den och om inre sammanhållning. Slutligen överbragtes gåvor och hälsningar från grannstäder och grannsocknar. Så blev det stadsfullmäktiges tur att skaka hand med högstden-samme och sola sig i hjärtevinnande leenden från gemålen. Stadens gamla, som omtänksamma arrangörer berett förnäm-lig sittplats, strålade i kapp med junisolen efter kungliga axel-klappar och leenden. Folke Wikström i stål hjälm avlämnade hemvärnet, fru Landberg i oklanderlig givakt lottorna, och vi andra sträckte på halsarna, trampade varandra på tårna och hade oss på alla de sätt svensken för sed haver, då kung-lighet och filmstjärnor finns i närheten. Klockan blev tolv, i kyrkan bänkade sig kronprins- och landshövdingepar, Brams-torp och Rubbestad, övrig crème de la crème och enklare folk av olika stånd. Så kom jubileumskantaten, en ståtlig hyllning i toner till en stad, som, med ett lysande undantag, varit fattigare på skalder än på sångare och musiker. Med Alvins musik i sinnet och prostens Helanders text i fickan kunde man sedan ägna sig åt att inviga jubileumsutställningen i sällskap med så prominenta personer som kunglighet, stats-råd, Thunströms trillingar, borgmästaren, Böhmer och Was-senius. Hade inte nöjesfältet på Lilla Torpas tuviga tegar funnits, hade det varit en utställning alltigenom med stil, men gudskelov fingo väl högheterna aldrig se det, varför intrycket bör ha blivit det bästa. — Solen gick i moln, gråvädret däm-pade ner de festliga färgerna, men i societetssalongen tändes kronorna över en i sig själv lysande församling av inbjudna gäster, samt de vänersborgare, som mot en avgift av 25 kro-nor beretts möjlighet att uppträda som statister vid detta solenna tillfälle. I plantaget talade gilletts ålderman för me-nigheten om Brätte och Vänersborg, under det att den frusna grädden på hans i societetssalongen väntande efterrätt sakta smälte. Kring stadshotellet samlade sig en tålmodigt väntan-de skara, som ville ta en sista titt på ett trots dagens påfrest-

ningar alltså leende kronprinspar. Så hurrades det blygt och försagt och kungligt svenskt. Därmed var dagen slut -- en värdigt firad dag, som länder Vänersborg och arrangörerna till heder.

Inför jubileet hade staden rustat upp och framstod som den pärla bland småstäder den i själva verket är, väl värd att älskas och äras av sina söner. Staden är numera så putsad och fin, att den, som tänker spotta på gatan, måtte få betänka sig två gånger, innan han låter uppsåtet gå i verkställighet. Men med den omsorg, som lägges ner på stadens utseende, är det oförklarligt, att man tillåtet en så kvalificerad skönhetsfläck som musikestraden i plantaget. Vad som förvånar mig ännu mer är, att min högt värderade vän stadsarkitekten i Uddevalla är upphovsmannen, han brukar annars göra snygga saker. Kunde inte musikkåren hålla sig på marken, så att detta om en lantlig dansbana erinrade skygge bleve överflödigt även ur nyttyssynpunkt. Det räcker, att kiosken belamrar platsen kring mandråparen, och man tänker inte utan saknad på apotekets gamla vattenkiosk, som åtminstone hade fördelen att vara pittoresk. Men den revs. Därför, snälla, ansvarskännande skönhetsråd, bygg inte mera i plantaget. Annars är det, som sagt, numera idel tillfredsställelse att vandra på stadens gamla gator, i plantagen och över torget -- det senare dock under förutsättning, att man inte är ömfotad. När torget nu blir så förnämt med Residenset, förändrat men förskönat med flyglar, som dekorativ bakgrund till den länge omskrivna och omdiskuterade fontän, som nu är i vardande, kan då inte belysningen ordnas litet bättre, både estetiskt och ljus tekniskt. Och hur skulle det vara med fasadbelysning här och där kring torget: residenset och den norra husraden med apoteket och sparbanken som blickfång. Då skulle Vänersborg "by night" bli litet gladare.

Det förefaller, som om jubileet skulle hindrat Vänersborg

att sjunka ner i en hotande dvala, trehundraåringen visar i stället, att än finns det friska viljor och verksamhetslust. En ny kaj står färdig, residensbron skall ombyggas och högbron blir verklighet. Om gamla dalbobron därmed ska skatta åt förgängelsen vet jag inte, men jag hoppas, att den får vara kvar liksom jetéerna, annars berövas staden något av sin själ. Vem har inte i ungdomens vår med sin själs för tillfället älskade vandrat jetéerna åter och fram, när månen strött sitt silver över kanalens lätt krusade vatten. Beröva inte våra och kommande dagars ungdom den upplevelsen!

Ytterligheterna beröra varandra. För något år sedan blev staden beryktad för sin vattniga mjölk; nu ska mjölken bli snustorr, när den stora tormjölksfabriken blivit till. För livsmedelsförsörjningen över huvud taget blir det väl sörjt, sedan även ett spannmålssilo rest sina torn över Vassbottens en gång så dyra lera. Men någon "havrekung" återuppstår väl knappast.

Till alla celebra besök under året, bör läggas ännu ett: Per Meurling, som åtnjutit årslång inackordering på det ställe, som en gång inspirerade Sjöberg till dikten "Släpp fångarna loss". Jag känner tyvärr dåligt till Meurling och hans antecendentia, men det synes ha varit en förnämlig gäst, ty när han lämnade sin fristad vid järnvägsbacken, beskrevs händelsen av en göteborgstidning sålunda: "Fängelseportarne öppnades, fångkonstaplarna bugade och Meurling trädde ut".

Till årets Lucia har, om jag är rätt underrättad, valts en utsocknes ung dam. Det är väl inte riktigt artigt mot alla söta flickor här i Vänersborg att importera ljusdrottningen, men i det här fallet synes alldeles särskilda kvalifikationer ha förelegat, så valet är kanske förklarligt. Jag har nämligen läst i Annonsbladet, att källarmästare Ross i ett välkomstode förklarade henne vara "glorisk i sin högtidsskrud", och även

om jag inte riktigt fattar andemeningen, så måtte föremålet ha varit något alldeles extra.

Även om glansen från Vänersborg i någon mån fördunklat, vad sig i riket i övrigt tilldragit, bör ju inte detta förbigås med överlägsen tystnad.

Landet har sina bekymmer, punschen är slut, eau de vien likaså, och i Stockholm ha inte julborden på grund av strejk kunnat digna av skinka och korv och annat kräsligt, förutan vilket julen blir grå och trist. Men vi ha inte behövt offra landets ungdom på krigets altare, vi ha inte hungrat och frusit, vi ha inte haft quislingar och schalburgare, stöveltramp och mord, och inga bomber ha härjat våra städer.

I Stockholm krossades några fönsterrutor, när ryska flygplan släppte bomber i stadens närhet. Men det berodde väl på felorientering eller tekniskt missöde. Det kallas ju så, när man vill vara artig. Däremot har det inte gjorts gällande, att det berodde på felorientering, när svenska spaningsplan blevo nedskjutna över internationellt vatten, även om vederbörande skyldiga förklarade vattnet för sitt "hoheitsgebiet". Men det tillverkas ju så mycket kartor söderöver, att det ibland måste bli si och så med noggrannheten. Hurudan kvalitén var på Sverigekartorna, som skulle skickas med våra järnvägar till "skyddsmakten" i Norge, har man inte riktigt fått reda på, men kvantiteten var ju inte föraktlig. Man kan nog hålla med excellensen Günther om, att affären var "olustig".

Försvar och utrikespolitik höra intimt samman, varför jag passar på, att anmäla överbefälhavareskifte. Thörnell har gått och Jung har kommit. Och därmed försvann också Dagsposten från officers- och manskapsmässar, och fråga är, om inte tidningen försvinner helt och hållet, sedan det blivit officiellt fastslaget, vilken andas barn den avisan var. Dess andliga hemort har ju knappast kunnat råda något tvivel om, nu vet man också att guldet var importerat.

Vi ha haft andrakammarval, men folkhemmet och samlingsregeringen består. Andersson i Rasjön har lämnat taburett för den bekvämare landshövdingestolen i Falun, och trött efter det digra skolbetänkandet har Bagge börjat tänka på sorti. Sedan kan kanske han och professor Welander mera ostört ägna sig åt att hålla ögonen på tyska skolan i Stockholm.

Lagar växa som svampar ur jorden; nu ha vi också en hembiträdeslag, som gjort slut på den sista resten av livegenskapen i Sverige, som påstås aldrig ha funnits, såvida i dessa hembiträdesbristens tider någon Pinntorpafru vågat sticka upp huvudet. Nu gäller det för husmödrar att inte bara hålla reda på kuponger och ransoneringstider utan också en massa paragrafer.

På den kulturella avdelningen antecknas, att pennskaftet Elin Wägner tagit plats i Svenska akademien efter stabberupspågen och filosofen Hans Larsson, att August Peterson, som efter årslånga forskarmödor blivit väl känd med Birger Sjöberg, givit ut en diger volym "Birger Sjöberg den okände", att julboksfloden, där också Vänersborgs historia i två delar förekommer, svämmat över sina bräddar och att Malmö fått en storslagen stadsteater. Slutligen kan nämnas, att vi fått ett institut för svensk kulturell upplysningsverksamhet i utlandet. Så ont, som det för närvarande är om kultur i världen, skadar det kanske inte med litet export, om det skulle vara så, att vi har någon att avvara. Men därom är herr Medelsvensson i vart fall övertygad, och det vare mig fjärran att bestrida hans uppfattning i det fallet.

När den uppreklamerade andra fronten den 6 juni blev verklighet, skyndade sig Medelsvensson, att, efter pliktskyldig honnör för svenska flaggan, sträcka fingret i vädret för att övertyga sig om, från vilket håll vinden nu blåste. Och så, det föll som en förlåt från hans ögon. Nu svävade han inte

på målet, nu visste han på vilket ben han skulle stå. Det gick så långt, att han vågade reagera mot våld och våld och till och med då han högtidstalar, har han börjat med djuplodande anspelningar på de onda makter, som drivit sitt spel, och har inte tvekat att nämna var deras hemort var att söka. Det vill säga, i de yttersta av dessa dagar återvänder kanske den gamla försiktigheten för en tid, men recidiv äro ju svåra att undvika. Av det sist sagda torde framgå, att vinden på västfronten vänt och för tillfället blåser från öster.

Världshändelserna i övrigt skall behandlas kort och objektivt. Rom och Paris har befriats. Nej, det var kanske inte så objektivt uttryckt, som jag skulle önskat. Alltså: tyskarne befinna sig icke längre i Paris och Rom, Viktor Emanuel är varken kung eller kejsare längre, möjligen är hans son Umberto riksföreståndare, tyskarnes dåvarande ledare, rikskansleren och fältherren Adolf Hitler, blev den 20 juni utsatt för ett avskyvärt attentat med förstörda byxor och stukat finger som resultat, Churchill och Roosevelt ha återigen haft prat-samma överläggningar, Stalin stannar envist i Moskva, Finland har fått vapenstillestånd, Bulgarien och Rumänien ha övergett sin store bundsförvant och Himmler förefaller vara Tysklands ledare.

Till slut kan antecknas, att som vanligt allt varit lugnt i gillet, och att den officiella redogörelsen kommer i årsskriften. Det enda anmärkningsvärda är, att årsskriften i år kommit ut vid midsommartiden såsom avsikten från början var. Att så skett är helt och hållet den energiske Hjorths förtjänst. Om man kunde begripa, varifrån han får sin energi. Men han har en utomordentlig hembrygd punsch; kanske det är den som gör det.

Jag sa, att allt varit lugnt i gillet, men en sak kanske jag skulle dröja vid, då det berör mina krönikor. Det har riktats anmärkningar mot dessa, och det förstår jag innerligt väl.

Har man skrivit krönikor i 15 år blir det naturligtvis litet tjtatigt för åhörare och läsare. Av bland annat den anledningen hade jag tänkt slippa krönikeskrivandet samtidigt, som jag lämnade gilleskrivarebefattningen. Men gillebröderna äro ju så över alla gränser artiga, att kan stämman inte direkt motsätta sig en avsägelse, så skapas en ny befattning — för att lura den avgående att stanna kvar på ena eller andra sättet. Så jag skulle tagit det med ro, om inte anledningen till kritiken varit den, att jag skulle varit oneutral och talat för mycket och mindre högaktningfullt om tredje riket och dess ledare. Då måste jag gå i svaromål. Jag hör nämligen inte till dem, som kunnat acceptera, att den råa styrkan, pöbelvälde, tortyr, mord, lögn och sjuklig härsklystnad skulle vara de krafter, som voro skickade att skapa en bättre värld eller ett tusenårsrike. Men därmed anser jag mig inte ha tagit parti för motspelarna i världstragedien utan mot det folk och den rörelse, som jag — och jag hoppas flertalet svenskar — funnit vara fiender till allt det, som vi ansett väsentligt i den mänskliga samlevnaden. Om denna krönika blivit rätt neutral, beror det inte på att jag ändrat åsikt eller velat tillmötesgå kraven från dessa det organiserade förtryckets apologeter. Så länge jag får nöjet skriva gilletts årskrönika, kommer jag att reagera mot våld och våld, oavsett från vilket håll ursprunget spåras. Anse gillebröderna, att jag därmed missuppfattar min uppgift, avstår jag gärna från befattningen som krönikeskrivare. Så betänk Er noga, gode gillesbröder, innan Ni obetänksamt av gammal vana ropar "omval".

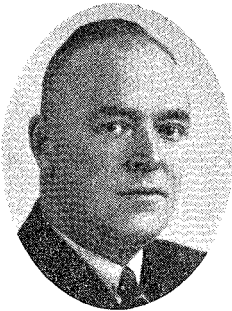
Vänersborg den 26 dec. 1944.

ELOV NORDÉN.

MINNESRUNOR 1944.

Under det gångna året har döden skördat fyra gillebröder, därav två av de till medlemsåren allra äldsta.

Kemikaliehandlaren JOHAN LARSON avled i Vänersborg den 9 juni 1944. Han var född i Vänersborg den 16 december 1898 och gick alltså bort i blomman av sin ålder. Efter fullbordad skolgång var Larson först biträde i Georg Nyströms järnhandel, medarbetade därefter i en äldre broders affärsrörelse och öppnade för ett 10-tal år sedan kemikalieaffär, som han hunnit driva upp till betydande omfattning. Larson var i yngre dagar intresserad roddare, och hans sinne stod för övrigt öppet för andra idrottens grenar. Helhjärtat deltog han i dryftandet av de samhälleliga

frågorna. I vänkretsen efterlämnade han minnet av en vänfast, glad och god kamrat. — Larson blev medlem av Vänersborgs Söners Gille år 1931.

Snickaremästaren RICHARD HULTÉN avled i Vänersborg den 4 juli 1944. Han var född i Vänersborg den 6 januari 1884, den yngste i den kända brödrakedjan Hultén, som både här i hemstaden och i det stora landet i väster gjort sig ett aktat namn som skickliga yrkesmän och goda sångare. Efter genomgången mångårig utbildning såväl i faderns rörelse som under kompanjonskap med brodern Amandus var Hultén sedan år 1915 innehavare av egen snickeriverkstad, som ägde stort anseende för gott kvalitetsarbete. Han tillhörde sedan många år Vänersborgs Arbetareförening

samt Fabriks- och Hantverksföreningen, där han nedlade ett intresserat

arbete. En del år satt han som verksam styrelseledamot i Vänersborgs lärlings- och yrkesskolor. Sina bästa krafter under ledig tid ägnade han dock helhjärtat åt sången, enkannerligen manskörsången. Från ett mångårigt samarbete inom Vänersborgs Par Bricoles sångkör minns jag Richard som den trogne och flitige sångaren med det kamratliga, öppna och ljusa sinnelaget. Han betydde mycket i de sångarkretsar, som hade förmånen av hans präktiga röst och varma vänskap. — Hultén inträdde i Vänersborgs Söners Gille redan år 1906.

Kamreraren AXEL STIGSJÖ avled i Göteborg den 24 augusti 1944. Han var född i Vänersborg den 27 december 1892. Efter skolgång och merkantil utbildning började han i kolonialvarubranschen och blev år 1922 kamrer, sedermera kontorschei hos AB Svenska Fryserierna. Han var ordförande i Göteborgs Glassindustriförening och styrelseledamot i Sveriges Glassindustriers Riksförbund samt därjämte verksam inom andra yrkessammanslutningar. Stigsjö flyttade tidigt från hemstaden men torde ihågkommas av åtskilliga äldre gillesmedlemmar. Han var sin födelsestad trogen och begärde sitt inträde i Vänersborgs Söners Gille år 1942.

f. Maskinmästaren ALBIN ANDERSSON avled i Vänersborg den 30 oktober 1944. Han var född i Vänersborg den 4 november 1872 och började sin bana å Lundviks mekaniska verkstad. Efter någon tids vistelse i Amerika tog han anställning å härvarande skofabrik. År 1909 blev han maskinist vid Vänersborgs lasarett, i vilken befattning han för ett 10-tal år sedan pensionerades efter en plikttröget utförd gärning. Det är väl dock inom Vänersborgs musikliv, som mästern Albin gjort sig mest känd. Där har han också gjort en verkligt bestående insats. Utrustad med en ypperlig tenorröst kom han redan i tidiga ungdomen med i kvartettsången, där han snart blev ledande. Såsom sådan har han övat och lett många körer. Med glatt gemyt och stor kunnighet sökte han städse hålla sångens fana högt. Under ett mångårigt samarbete med Albin Andersson såväl inom blandad som manskörsång inom samhället har jag mött en sångarbegåvning, som väckte varm beundran. Vid sin bår erhöill den gamle kör-

ledaren rika bevis på uppskattning, och tacksamheten gällde icke minst den gode vännen. — Även Albin Andersson blev medlem av Vänersborgs Söners Gille år 1906.

GUNNAR HJORTH.

*Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra, då sol gått ned.*

*Skuggorna breda sig om dem,
vilan är djup och lång.
Domnande kvällsvind söver dem,
susar sin vaggande sång.*

Vänersborgs Söners Gilles styrelse- berättelse för år 1944.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1944:

Inom sig utsåg styrelsen för sagda år till andre ålderman handelsträdgårdsmästaren Anton Thernquist, till gilleskrivare taxeringsintendenten Gunnar Hjorth och till kassafogde bankkassören Primus Anderson. Därjämte förordnade styrelsen — i avvaktan på ikraftträdandet av beslutad stadgeändring i ämnet — till t. f. gillevärd under året handelsföreståndaren Harry Peterson. Styrelsen har under året haft 8 sammanträden.

I den av stadens köpmans- samt hantverks- och industriföreningar i samband med dess 300-årsjubileum anordnade utställningen deltog Gillet med ett montage, upptagande Gillets stiftare och ålderdomshem i bild samt Gillets ändamål och medlemsskapsregler i stadgeutdrag.

Gilletts årsskrift har under året utkommit med sin trettonde årgång och tillställts samtliga medlemmar. Årsskriften hade karaktären av festskrift med anledning av att 300 år förflutit från Brätte stads förflyttning.

Ur "Knut Hernströms Understödsfond" hava utdelats 3 julgåvor och ur "Major Oscar Wenerströms Understödsfond" 2 julgåvor.

Gillet har under året varit samlat till årsstämma den 29 mars och till högtidsstämma annandag jul. Till den senare hade 59 av Gillets medlemmar infunnit sig.

Medlemsantalet utgjorde vid 1944 års utgång 348, varav 7 ständiga medlemmar. Under året hava 4 medlemmar avlidit, 1 avförts på grund av stadgeföreskrift och 19 tillkommit.

Beträffande ålderdomshemmet med tillhörande fond hänvisas till fastighetsföreningens särskilda styrelseberättelse.

Över Gillets kassor och fonder lämnas följande redogörelse:

1. ALLMÄNNA KASSAN:

Behållning från år 1943	1.178: 15
Inträdes- och årsavgifter	1.518: 50
Annonser i årsskriften	375: —

Försålda årsskrifter	737: 70	
„ 25-årsmärken	7: 50	
Gåvor	95: —	
Lån	1.000: —	
Ränta	28: 87	3.762: 57
	Kronor	4.940: 72

Inkassering av årsavgifter	96: 50	
Kostnader för festskriften	2.407: 03	
„ i samband med utställningen....	30: 15	
„ „ „ „ gillestämma ..	107: 70	
Lokalhyror	174: 25	
Inköp av planschverk	14: 35	
Gåva till Hemvärnet	100: —	
Årsavgifter	10: —	
Kransar och blommor	124: 42	
Fackhyra	10: —	
Lånelikvid	1.000: —	
Ränta å lån	6: 83	
Annonser	23: 94	
Trycksaker	67: 83	
Porto, telefon m. m.	94: 05	4.267: 05
Behållning till år 1945: Innest. i bank	346: 68	
Kontant i kassan..	326: 99	673: 67
	Kronor	4.940: 72

2. FÖRSKÖNINGSFONDEN:

Behållning från år 1943	3.383: 97	
Ränta	101: 49	
	Kronor	3.485: 46
Behållning till år 1945: Innest. i bank	Kronor	3.485: 46

3. NAMNKUNNIGA VÄNERSBORGARES MINNES FOND:

Behållning från år 1943	533: 66	
Ränta	15: 99	
	Kronor	549: 65
Behållning till år 1945: Innest. i bank	Kronor	549: 65

4. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1943	2.070: —	
Ränta	91: 02	
	Kronor	2.161: 02

Utdelade julgåvor	80:—	
Ränta m. m.	13: 38	
Förvaltningskostnad	5:—	98: 38
Behållning till år 1945: Obligationer	2.000:—	
Innest. i bank	62: 64	2.062: 64
	Kronor	2.161: 02

5. MAJOR OSCAR WENERSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1943	3.006: 44
Ränta	99: 77
	Kronor 3.106: 21

Förvaltningskostnad	6:—	
Utdelade julgåvor	80:—	86:—
Behållning till år 1945: Obligationer	2.000:—	
Innest. i bank	1.020: 21	3.020: 21
	Kronor	3.106: 21

6. HJALMAR A. LINDEDALS MINNES FOND:

Behållning från år 1943	3.380: 90
Ränta	107: 30
	Kronor 3.488: 20

Förvaltningskostnad	6:—	
Behållning till år 1945: Obligationer	2.000:—	
Innest. i bank ..	1.482: 20	3.482: 20
	Kronor	3.488: 20

7. WILHELM och NORA MALMBERGS DONATION:

Behållning från år 1943	11.029: 44
Ränta	376: 88
	Kronor 11.406: 32

Livränta	300:—	
Förvaltningskostnad	6:—	306:—
Behållning till år 1945: Obligationer	10.000:—	
Innest. i bank ..	1.100: 32	11.100: 32
	Kronor	11.406: 32

Vänersborg den 27 februari 1945.

BERTEL HALLBERG.

ANTON THERNQUIST.

GUNNAR HJORTH.

BROR FOCK.

BRUNO STERNER.

KURT HALLBERG.

PRIMUS ANDERSON.

Granskningsberättelse.

Undertecknade, vid ordinarie gillesstämma utsedda granskningsmän för Vänersborgs Söners Gille, få, efter fullgjord granskning av 1944 års räkenskaper och förvaltning, avgiva följande granskningsberättelse.

Vid genomgången av Gillets räkenskaper, balansräkningar och övriga handlingar har ådagalagts, att räkenskaperna blivit förda med omsorg och noggrannhet, att inkomsterna blivit i vederbörlig ordning bokförda samt att utgifterna äro behörigen styrkta.

Den av styrelsen lämnade redogörelsen över Gillets och dess olika fonder ställning är fullt i överensstämmelse med de oss förelagda räkenskaperna, och dess riktighet bestyrkes till alla delar.

Vi hemställa, att styrelsen tacksamt måtte beviljas full ansvarsfrihet för 1944 års förvaltning.

ERIK CARLSSON.

THORSTEN GULZ.

Granskningsmän.

Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförenings styrelseberättelse för år 1944.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening u. p. a. får härmed avgiva följande berättelse över föreningens verksamhet under år 1944:

Räkenskaperna utvisa följande:

ÅLDERDOMSHEMMET:

VINST- och FÖRLUST KONTO:

Inkomster:

Hyrors konto	3.704:—	
Årsavgifters konto	164: 50	
Räntors konto	13: 47	3.881: 97
Kapital konto (minskning under året)	1.351: 23	
	Kronor	5.233: 20

Utgifter:

Löners konto	1.548:—
Bränsle konto	1.380: 40
Ljus konto	311: 29
Vattenavgifts konto	39:—

Renhållnings konto	60: 61	
Reparationers konto	1.002: 57	
Försäkringsavgifters konto	104: 16	
Skatters konto	375: 38	
Diverse omkostnaders konto	299: 91	
Inventariers konto (avskrivning)	111: 88	5.233: 29

Kronor 5.233: 29

IN och UTGÅENDE BALANS KONTO:

<i>Tillgångar:</i>	den 1/1	den 31/12
Fastighetens konto	40.000: —	40.000: —
Bränsle konto	742: 50	717: —
Inventarie konto	2.237: 68	2.125: 80
Obligationers konto	50: —	50: —
Bankräkningars konto	458: 40	139: 28
Kassa konto	—	5: 35

Kronor 43.488: 58 43.037: 43

<i>Skulder:</i>		
Reservfondens konto	1.735: —	1.735: —
Utestående skulders konto	99: 92	—
Låne konto	—	1.000: —
Kapital konto	41.653: 66	40.302: 43

Kronor 43.488: 58 43.037: 43

SYSKONEN INGEBORG och GOTTFRID ELIASSONS

DONATION:

Behållning från år 1943	26.742: 96
Ränta	817: 95
Lånelikvid	1.000: — 1.817: 95

Kronor 28.560: 91

Livränta	480: —
Lån	1.000: — 1.480: —

Behållning till år 1945: Obligationer	20.200: —
Utestående lån ..	1.000: —
Innest. i bank ..	5.860: 91
Kontant i kassan	20: — 27.080: 91

Kronor 28.560: 91

Av redogörelsen framgår, att ålderdomshemmet under året gått med avsevärd förlust, trots att rumshyrorna efter hyresnämndens medgivande höjts från och med den 1 oktober 1944. Underskottet betingas — förutom av genom krisförhållandena förhöjda bränslekostnader och opåräknat höga reparationskostnader — av det förhållandet, att föreningen under året haft att kämpa med vissa svårigheter i fråga om uthyrningen, detta trots att Gillets allmänna kassa från nyssnämnda tidpunkt påförts andel i hyra för styrelserummet. Det är emellertid styrelsens förhoppning, att förhållandena skola stabilisera sig under år 1945, i följd varav styrelsen underlåtit att med tillgängliga fondmedel — helt eller delvis — täcka det uppkomna underskottet.

Ur Eliassonska fonden hava under året utlämnats kassalån dels till Gillets allmänna kassa, vilket lån efter skedd avgiftsuppbörd återbetalats, dels till ålderdomshemmet. Sedan under år 1943 fondens sista inteckningar inlösts, har anledning till särskilt vinst- och förlustkonto för fonden ansetts icke längre föreligga.

Vänersborg den 27 februari 1945.

BERTEL HALLBERG.

ANTON THERNQUIST.

GUNNAR HJORTH.

BROR FOCK.

BRUNO STERNER.

KURT HALLBERG.

PRIMUS ANDERSON.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, av Vänersborgs Söners Gilles fastighetsförening utsedda att granska föreningens räkenskaper för år 1944, få härmed avgiva följande berättelse.

Räkenskaperna äro förda med god ordning och reda samt utgifterna styrkta med behöriga verifikationer.

Fastighetens förvaltning har handhåfts på bästa sätt.

Föreningens ställning framgår av den i styrelsens berättelse avgivna redogörelsen, vilken är i full överensstämmelse med de av oss genomgångna räkenskaperna, vilka av oss bestyrkas.

Vi tillstyrka, att styrelsen tacksamt beviljas full ansvarsfrihet för 1944 års förvaltning.

Vänersborg den 17 mars 1945.

ERIK CARLSSON.

THORSTEN GULZ.

Revisorer.

Sammanställning
över Vänersborgs Söners Gilles tillgångar vid utgången
av år 1944.

Allmänna kassan	673: 67	
Försköningsfonden	3.485: 46	
Namnkunniga Vänersborgares Minnes fond	549: 65	
Knut Hernströms Understödsfond	2.062: 64	
Major Oscar Wenerströms Minnes fond	3.020: 21	
Hjalmar A. Lindedals Minnes fond	3.482: 20	
Wilhelm och Nora Malmbergs donation	11.100: 32	24.374: 15
Älderdomshemmet	40.302: 43	
Syskonen Ingeborg och Gottfrid Eliassons donation	27.080: 91	67.383: 34
	Kronor	91.757: 49

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
MEDLEMMAR
1944.

Hedersledamot.

ANNA WIKSTRÖM, f. DYMLING, Fru, Sundsvall.

Medlemmar.

	Födelse- år	Inträ- desår
ALMGREN, BOO, Köpman, Jonsered	1908	1943
ALMQVIST, HARRY, Byråföreståndare, Vänersborg	1894	38
*ANDERSSON, ALBIN, f. d. Maskinist, Vänersborg †	72	07
ANDERSSON, ARNE, Folkskollärare, Stockholm	1917	43
ANDERSSON, AXEL, Sanatorievaktmästare, Vänersborg	01	30
ANDERSSON, ERIK, Elektriker, Göteborg	1897	40
ANDERSSON, ERIK T., Garveriarbetare, Vänersborg	96	30
ANDERSSON, FRITIOF, Rättare, Vänersborg	97	42
*ANDERSSON, GOTTFRID, f. d. Överpostiljon, Uddevalla ..	78	07
ANDERSSON, GUSTAF, f. d. Handlande, Vänersborg	62	34
ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1901	32
ANDERSSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	10	29
ANDERSSON, JOHN, 1:e Reparatör, Falun	1896	43
*ANDERSSON, KNUT, Verkstadsägare, Vänersborg	81	09
ANDERSSON, OSCAR, Elektriker, Vänersborg	97	38
ANDERSSON, OSCAR, Förman, Vänersborg	92	42
*ANDERSON, PRIMUS, Bankdirektör, Göteborg	78	06
*ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Vänersborg. <i>Gillet's kassafogde</i>	98	18
ANDERSSON, RAGNAR, Handelsbiträde, Vänersborg	1919	35
ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Håbygård	1896	32
ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	1901	30
ARVIDSON, STELLAN, Rektor, Hudiksvall	02	28
BACK, HENRIK, Konditor, Vänersborg	1896	43
*BARKSTEDT, LUDVIG, f. d. Bankkamrer, Alingsås	82	06
BARKSTEDT, SIGURD, Apotekare, Vänersborg	85	30
*BECKEMAN, BENNO, Direktör, Stockholm	78	19
*BECKEMAN, KNUT, Hamnkapten, Uddevalla, <i>ständig med- lem</i>	80	15
BENGTTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1905	33
*BERG, FRITZ, Boktryckare, Vänersborg	1884	08
BERGGREN, ERIK, Fil. mag., Vänersborg	1911	32
BERGLUND, FRITIOF, Handlande, Vänersborg	1884	21

BERGLUND, GÖSTA, Övermaskinist, Vänersborg	1920	1943
BERGSTRÖM, AXEL, Landskamrerare, Falun	1892	26
BERGSTRÖM, GUNNAR, Tandläkare, Örebro	1906	23
BERGSTRÖM, TORSTEN, Tandläkare, Hälsingborg	12	29
BERRMAN, GÖSTA, Folkskollärare, Göteborg	10	43
*BIEL, CARL, Sjökapten, Vänersborg	1874	15
BJÖRNDAHL, ERIK, Bokbindaremästare, Vänersborg	88	37
BORGLING, CARL, Häradsarkivare, Stockholm	88	32
BOTHÉN, CARL, Löjtnant, Sundsandsvik	73	34
BOTHÉN, JOHN, Fastighetsägare, Vänersborg	75	26
BRAND, ERNST, Ingeniör, Hälsingborg	80	21
*BRAND, THURE, Handelsresande, Lidköping	82	06
BROBECK, AXEL, f. d. Lokförare, Vänersborg	74	33
*BROBECK, KARL, Kamrerare, Falun	86	19
BROMAN, LASSE, Läroverksadjunkt, Sveg	1906	23
BÜGLER, JOHN, Landskanslist, Vänersborg	04	31
CARLSSON, ALBERT, Handlande, Vänersborg	1878	35
CARLSSON, BENGT, Landskanslist, Vänersborg	1912	42
CARLSSON, CARL, f. d. Trafikchef, Norrköping	1873	29
*CARLSSON, CARL, f. d. Sanatorievaktmästare, Vänersborg	78	19
CARLSSON, CARL ANDERS, Disponent, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	97	32
*CARLSSON, CARL ERIK, Boktryckare, Vänersborg	85	08
CARLSSON, CARL-GUSTAF, Kapten, Vänersborg	1909	30
CARLSSON, EINAR, Åkeriägare, Vänersborg	00	44
CARLSSON, ELOF, Disponent, Vänersborg	04	30
CARLSSON, ERNST, Typograf, Göteborg	1896	40
*CARLSSON, GUNNAR, Fabrikör, Vänersborg	76	19
CARLSSON, GUNNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	38
CARLSSON, JOHN V., f. d. Bokbindaremästare, Vänersborg	1867 (06)	43
*CARLSTRÖM, NILS, Avdelningschef, Hälsingborg	93	16
CEDERGREN, GÖSTA, Provinsialläkare, Umeå	1905	30
CEDERGREN, RAGNAR, Avdelningschef, Göteborg	07	30
CEDERGREN, STIG, Stadsombudsman, Gävle	11	30
CHRISTENSSON, CARL OTTO, Kock, Göteborg	12	33
CHRISTENSSON, PER, Glasmästare, Vänersborg	17	39
DAFGÅRD, AXEL, Charkuterist, Vänersborg	1891	21
DAFGÅRD, HARRY, Charkuterist, Vänersborg	1906	30
DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	1896	30
*DAHLLÖF, LEOPOLD, f. d. Häradsarkivare, Alingsås	62	06
*DAHLSTRÖM, WERNER, Handlande, Karlsborg	91	15
DAHME, ALGOT, Tekniker, Vänersborg	1909	39
*DALQUIST, GEORG, Grosshandlare, Alingsås	1880	09
DANELIUS, KARL, f. d. Förste provinsialläkare, Växjö	69	23

DE BOURG, MATS, Rektor, Södertelje	1884	1930
DINETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	95	21
DINETZ, GUSTAF, Hovmästare, Stockholm	86	32
DINETZ, KNUT, Lagerförmän, Stockholm	91	32
*DYMLING, RICHARD, Konsul, Stockholm	68	19
*EDLUND, ANDERS, f. d. Skofabriksarbetare, Vänersborg ..	70	15
EDLUND, AXEL, Handelsresande, Vara	94	28
EDLUND, BERTIL, Kansliskrivare, Nya Varvet	99	30
EK, HARALD, Löjtnant, Uddevalla	1919	44
EKBERG, HJALMAR, Civilingenjör, Stockholm	1872	22
ELFMAN, NILS-OLOF, Fil. stud., Stockholm	1919	44
ELIASSON, HENRY, Handelsbiträde, Vänersborg	18	43
ELMQVIST, FRÉDRIK, Lokförare, Vänersborg	03	42
ELOW, PER, Bankkamrer, Brålanda	06	30
ELOW, STIG, Ingenjör, Karlskoga	12	30
ENGLUND, GUNNAR, Tjänsteman, Stocksund	13	42
ENGLUND, NILS, Med. lic., Vänersborg	09	30
*ERICSSON, AXEL, f. d. Bagaremästare, Vänersborg	1880	19
ERIKSSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	89	21
*ERIKSSON, CARL, Boktryckare, Mjölby	83	19
*ERIKSSON, ERNST W., Handlande, Vänersborg	89	19
ERICSSON, JOHN, Tandläkare, Vänersborg	1908	43
ERIKSSON, LARS, f. d. Skolvaktmästare, Vänersborg	1878	21
*ERICSON, OSCAR, Bryggmästare, Västerås	76	06
FAGERSTRÖM, AXEL, Bryggeriarbetare, Vänersborg	1902	35
FALK, RICHARD, Förvaltare, Brandsbol	1883	24
*FALK, SVEN, Redaktör, Stockholm	66	06
*FOCK, BROR, Sparbankskassör, Vänersborg. <i>Bisittare i Gil-</i> <i>lets styrelse</i>	88	07
FOGELSTRÖM, FOLKE, Folkskollärare, Hökedalen	1901	40
*FRIBERG, KNUT, Apotekare, Storvik	1877	09
FRIEDLÄNDER, BIRGER, Handlande, Vänersborg	1887	43
FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Östhammar	96	24
FRÖBERG, HENRIK, Reparatör, Vänersborg	1912	30
FRÖJD, ARVID, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1897	41
GADDE, ELOF, Järnhandlare, Vänersborg	1911	30
GADDE, NILS OLOF, Järnhandlare, Vänersborg	15	34
*GILLBERG, EWALD, Handlande, Vänersborg	1889	08
GILLBLAD, GUNNAR, Reparatör, Göteborg	93	43
*GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund	84	07
*GRUNDBERG, PER, Godsägare, Gräveby	79	07
GULLBRANTZ, GUNNAR, Godsägare, Lillebyn	96	36
GULLBRANTZ, HELGE, Murare, Vänersborg	1913	44
GULLBRANTZ, RIKARD, Muraremästare, Vänersborg	1871	41

GULZ, THORSTEN, Avdelningschef, Kapten, Vänersborg	1905	1928
GUSTAFSSON, HOLGER, Landskontorist, Vänersborg	11	38
GUSTAFSSON, PER ARNE, Sjökapten, Vänersborg	18	42
*GUSTAFSSON, PER EDWARD, Landskanslist, Vänersborg..	1893	19
HAGBORG, ARNE, Handlande, Vänersborg	1908	30
*HAGBORG, WALTER, Handlande, Vänersborg	01	17
HALL, HELGE, Handlande, Vänersborg	10	41
*HALLBERG, ANDERS, Riksbanksrevisor, Göteborg	1882	06
*HALLBERG, BERTEL, Borgmästare, Linköping. <i>Gilletts förste ålderman</i>	86	06
*HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Vänersborg. <i>Bisittare i Gillets styrelse, Gillets arkivarie</i>	93	16
HALLONQVIST, KNUT, Handlande, Vänersborg	95	21
HALLQVIST, ERIK, Stationsföreståndare, Lilleskog	93	30
HAMMARSTRÖM, UNO, Kapten, Skövde, <i>ständig medlem</i> ..	99	28
HANSSON, KNUT, Lagerföreståndare, Vänersborg	89	38
*HANSSON, MAGNUS, Direktör, Stockholm	72	07
HANSSON, VICTOR, f. d. Kyrkovaktmästare, Vänersborg ..	78	23
HASSELBERG, GÖSTA, Fil. lic. Uppsala	1909	42
HASSELLUND, NILS, Lantmäteriasistent, Kinna	01	36
HEDBERG, AXEL, f. d. Vaktmästare, Vänersborg	1874	44
HEDÉN, ALLAN, Drätselkontorist, Vänersborg	1907	34
HEGARDT, GUSTAF, 1:e Stadsläkare, Västervik	03	28
HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	06	29
HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg	1898	30
HELLSTRÖM, RAGNAR, Handelsföreståndare, Vänersborg ..	1905	43
HJORTH, GUNNAR, Taxeringsintendent, Vänersborg. <i>Gille- skrivare</i>	02	23
*HULTÉN, RICHARD, Snickaremästare, Vänersborg †	1884	06
JANSSON, ADOLV, Rådman, Vänersborg	81	30
JANSON, HOLGER, Socialvårdsassistent, Uddevalla	1912	35
JANSSON, OTTO, 1:ste Expeditionsvakt, Vänersborg	1885	38
JENNISCHE, BENGT, Med. lic., Uppsala	1913	30
JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Vänersborg	1898	26
JOHANSSON, ALFRED, f. d. Lokförare, Vänersborg	67	30
JOHANSSON, AXEL, f. d. Telegrafkommissarie, Kalmar	71	29
*JOHANSSON, AXEL, Förman, Vänersborg	84	11
JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	1903	30
*JOHANSSON, EMIL, Handlande, Vänersborg	1887	19
JOHANSSON, GUSTAF, Lokputsare, Vänersborg	80	22
*JOHANSSON, HARRY, Drätselbokhållare, Vänersborg	96	19
JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	99	30
JOHANSSON, HENRY, Handelsbiträde, Vänersborg	1903	28
JOHANSSON, HILMER, Bryggeriarbetare, Vänersborg	1891	42

*JOHANSON, HUGO, Konditor, Norrköping	1892	1920
JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg ..	1900	30
JOHANSSON, HUGO, Inspektör, Stockholm	08	44
JOHANSSON, KARL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1899	35
JOHANSSON, KARL G., Snickare, Vänersborg	97	28
JOHANSSON, KARL W., Reparatör, Vänersborg	86	30
JOHANSSON, KJELL, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	42
JOHANSSON, OSCAR, Övermaskinist, Göteborg	1885	44
JOHANSSON, OTTO, Hovmästare, Mellerud	88	25
JOHANSSON, ÅKE, Fotograf, Vänersborg	1908	34
JOHNSSON, HERMAN, f. d. Stationsinspektör, Göta	1871	27
JONSSON, ANDERS, Kontorist, Stockholm	1915	35
*JONSSON, EMIL, Handlande, Vänersborg	1877	06
*JONSSON, ROBERT, Sjökapten, Vänersborg	77	12
*JÖNSSON, GUSTAF, Hamnfogde, Vänersborg	98	19
KAHNBERG, KNUT, Åkeriägare, Vänersborg	94	44
KALTOFEN, CHARLES, Advokat, Vänersborg	1911	39
KARLSON, VALTER, Handlande, Vänersborg	05	30
KLINGBERG, EMIL, Reparatör, Vänersborg	1877	42
KRAFFT, FELIX, Smedmästare, Landskrona	1902	30
LAGERGREN, SVEN, Mekaniker, Vänersborg	14	34
*LARN, GILLIS, Apotekare, Göteborg	1884	14
*LARSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	90	19
*LARSSON, ERNFRID, f. d. 1:e Postiljon, Vänersborg	81	07
LARSSON, GUSTAF, Landskanslist, Vänersborg	92	30
LARSON, HILMER, Försäljningschef, Vänersborg	92	42
LARSSON, HJALMAR, Ingeniör, Vänersborg	1903	30
LARSON, JOHAN, Handlande, Vänersborg †	1898	31
LARSSON, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	30
LIND, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	1881	23
LIND, SVEN, Försäljningschef, Vänersborg	1913	40
LINDBERG, AXEL, Handelsbiträde, Vänersborg	12	42
LINDEDAL, LUDWIG, Kamrerare, Storängen	1869	31
*LINDEDAL, SIGURD, Bankkamrerare, Göteborg	82	06
*LINDGREN, JOHAN, Byggmästare, Vänersborg	80	14
*LINDGREN, KNUT, Byggmästare, Vänersborg	77	14
*LINDQVIST, GUSTAF, f. d. Lasarettsvaktmästare, Vänersborg	74	20
LINDQVIST, HÅKAN, Kyrkoherde, Långared	1914	37
LINDQVIST, ROLF, Länsbokhållare, Vänersborg	11	35
LINDQVIST, SVEN, Expeditionsbiträde, Vänersborg	10	35
LINDSTRÖM, ALLAN, Civilingeniör, Stockholm	08	30
LINDSTRÖM, HARALD, Boktryckare, Stockholm	1873	39
LJUNGGREN, ERIK, Charkuterist, Vänersborg	98	35
*LUNDBERG, ERNST, Kontorschef, Vänersborg	84	19

*LUNDBLAD, OLOF, f. d. Lasarettsläkare, Vänersborg	1867	1919
LUNDBLAD, OLOF, Godsägare, Bernshammar	1907	28
*LUNDBORG, ERIC, Handlande, Vänersborg	1888	07
LUNDBORG, EVERT, Kontorist, Vänersborg	1921	42
LUNDBORG, STEN, Studerande, Vänersborg	25	42
*LUNDGREN, NILS, Överkontrollör, Stockholm	1889	19
*LUNDGREN, THOR, Postkontrollör, Västerås	83	19
*LUNDIN, GUSTAF, Byråingeniör, Stockholm	92	19
LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	94	30
LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	99	30
LUNDIN, KNUT, Apotekare, Ängelholm	98	26
LUNDIN, OTTO, Frisörmästare, Åmål	1901	39
*LUNDIN, WÄRNER, Byrådirektör, Stockholm	1890	19
MAGNUSSON, CARL EDGAR, Kamrer, Vänersborg	92	44
MAGNUSSON, MAGNUS, Kapten, Stockholm	92	42
MALMSTRÖM, WILHELM, Köpman, Vänersborg	1901	44
*MILLING, AXEL, Banktjänsteman, Lilla Edet	1896	19
MILLING, GUSTAF, Handelsresande, Vänersborg	1902	33
*NILSSON, DAVID, Lektor, Skara	1885	19
NILSSON, KNUT, Korrespondent, Göteborg	90	37
NILSSON, RAGNAR, Dekorator, Vänersborg	1908	41
*von NOLTING, OLOF, Disponent, Trollhättan	1877	19
*NORDÉN, ELOV, Stadskamrer, Uddevalla. <i>Gilletts krönike- skrivare</i>	1901	16
NORDFELDT, JOHN, Studerande, Vänersborg	21	43
NORDFELDT, PER-OLOV, Studerande, Vänersborg	25	43
NORDFELDT, ÅKE, Konditor, Vänersborg	21	43
NYBERG, OSKAR, Handlande, Göta	1875	23
*NYBLOM, ERIK, Redaktör, Lidingö	73	19
*NYSTRÖM, GEORG, f. d. Järnhandlare, Vänersborg	74	07
*NYSTRÖM, JOHN, Köpman, Göteborg	70	19
*NYSTRÖM, RICHARD, Handlande, Vänersborg	72	07
*OLLÉN, ERIK, Sparbanksdirektör, Vänersborg	85	19
OLLÉN, OLOF, Ingeniör, Vänersborg	82	24
*OLSSON, ADOLF, f. d. Lagerbokhållare, Vänersborg	72	07
OLSSON, ALBERT, Lasarettsvaktmästare, Vänersborg	89	44
OLSSON, CARL, Kontorist, Vänersborg	1902	34
OLSSON, EINAR, Kassör, Vänersborg	00	42
OLSSON, GUSTAF ADOLF, Frisörmästare, Finspång	1897	44
*OLSSON, OSCAR JULIUS, f. d. Bryggeriägare, Vänersborg	81	09
*OLSSON, VERNER, Bankkamrer, Vänersborg	86	20
OSCAR, ALGOT, Köpman, Örebro	91	31
PAULSSON, KNUT, Landskontorist, Vänersborg	1906	43
PETRÉ, ERNST, Redaktör, Vänersborg	1897	24
*PETTERSSON, ALGOT, Chaufför, Vänersborg	89	09

PETTERSSON, ANDERS, f. d. Slaktaremästare, Vänersborg..	1870	1923
*PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Vänersborg. <i>Er-sättare i Gillets styrelse. Gillevärd</i>	1901	16
PETTERSSON, HARRY, Urmakare, Gävle	1897	41
PRÆSTO, OLE, Kapten, Halmstad	75	23
*RAHM, HJALMAR, Bankkamrer, Borås	1900	20
RAHNE, KARL, Folkskollärare, Trollhättan	1883	35
REYNOLDS, ALDOR, Handlande, Vänersborg	88	31
ROSLIND, HENRY, Handlande, Vänersborg	1906	31
ROSLIND, GUSTAF, Materialförvaltare, Vänersborg	07	41
RUTGERSSON, CHARLES, Förman, Vänersborg	03	43
RYME, HENRY, Kamrerare, Göteborg	09	43
*RYRBERG, KARL AUGUST, Överste, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1874	19
RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Tranås, <i>ständig medlem</i>	77	30
SAHLIN, ANDERS, Bokbindaremästare, Vänersborg	81	36
SAHLIN, ERIK, Tingsnotarie, Trollhättan	1909	34
SAHLIN, STEN, Bokbindare, Vänersborg	13	36
SALÉN, AXEL, Ingeniör, Sandviken	1883	24
SANDBERG, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	86	30
SANDBERG, NILS, Fil. mag., Vänersborg	1911	34
*SANDBERG, WILHELM, f. d. Brevbärare, Vänersborg	1881	18
*af SANDEBERG, FREDRIK, Kammarherre, Moholm	84	07
*af SANDEBERG, WILLIAM, Major, Göteborg	74	06
*SCHMIDT, OTTO, Sotaremästare, Lidköping	64	19
SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Provinsialläkare, Tanumshede	97	28
SELLSTRÖM, IVAR, Hotellägare, Lödöse	72	28
SJÖSTAD, RAGNAR, Elektrotekniker, Vänersborg	96	30
SJÖSTRÖM, GUSTAF, Bokhandelsmedhjälpare, Vänersborg..	1900	30
SJÖÖ, ANDERS (SVENSSON), Brevbärare, Vänersborg	14	42
SKOGH, PER, Målare, Vänersborg	08	44
SKÄRBERG, OSKAR, Kontorist, Trollhättan	1896	24
STENSTRÖM, LARS, Landskanslist, Vänersborg	1905	30
*STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Vänersborg. <i>Bisittare i Gillets styrelse</i>	1887	08
STERNER, NILS OLOF, Studerande, Vänersborg	1922	41
STIGSJÖÖ, AXEL, Kontorscheff, Göteborg †	1892	42
SUNDBORG, OLOF, Direktör, Äppelviken	94	43
*SUNDELIUS, GOTTFRID, Handlande, Vänersborg	90	19
SUNDELIUS, KJELL, Stadsvaktmästare, Vänersborg	1908	30
SUNDELIUS, OSKAR, Poliskonstapel, Vänersborg	01	30
*SWEDBERG, CARL AUGUST, Direktör, Göteborg	1873	19
SVENSSON, ARNE, Montör, Vänersborg	1916	43

*SVENSSON, AXEL, Järnhandlare, Vänersborg	1883	1915
SVENSSON, GUSTAF ADOLF, Handlande, Trollhättan	81	42
SVENSSON, GÖSTA, Ingeniör, Vänersborg	1912	42
SVENSSON, GÖSTA, Köpman, Vänersborg	09	36
SVENSSON, KNUT, Bruksbokhållare, Vargön	1889	26
SVENSSON, KNUT, Stadsförmän, Vänersborg	96	36
SVENSSON, LARS, Dövstumlärare, Vänersborg	1910	36
*SVENSSON, WERNER, Bankrevisor, Vänersborg	1887	07
SVÄRD, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	96	44
SVÄRD, GUSTAF, Verkmästare, Stockholm	95	37
SVÄRD, TAGE, Handelsbiträde, Göteborg	1910	35
SVÄRD, YNGVE, Sjukvårdare, Vänersborg	16	42
von SYDOW, DANIEL, Kapten, Visby	09	30
*von SYDOW, FREDRIK, Advokat, Göteborg	1896	20
von SYDOW, GERHARD, Landsfogde, Göteborg	99	26
SÄFSTRÖM, PER-OLOF, Studerande, Vänersborg	1924	42
TAUBE, FREDRIK, Greve, Kapten, Stockholm	09	33
*THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Väners- borg. <i>Gilletts andre ålderman</i>	1874	08
THERNQUIST, OLE, Trädgårdsförmän, Vänersborg	1911	30
*THERNQUIST, TUVE, Textilingeniör, Borås	1899	19
THIMGREN, HUGO, Apotekare, Vänersborg	1901	28
THOMSON, YNGVE, Banktjänsteman, Vänersborg	1898	28
THUNBERG, HJALMAR, Skofabriksarbetare, Vänersborg ..	1906	42
TIBBLIN, HUGO, Konditor, Vänersborg	1897	34
TORSTENSSON, KARL, Stationsinspektör, Vänersborg	82 (07)	43
TRÄDEGÅRD, ERIC, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg..	99	43
*TULLBERG, INGE, Tjänsteman, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1905	18
TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Karlstad	07	29
TÖSSBERG, ERIK, Slöjdlärare, Vänersborg	1880	29
WAHLQVIST, ÅKE, Kriminalkonstapel, Vänersborg	1904	41
*WALLIN, GUNNAR, Ingeniör, Ängelholm, <i>ständig medlem</i>	1899	08
WALLIN, JONAS, f. d. Rådman, Vänersborg	58	37
*WALLSTRÖM, ERNST, Posttjänsteman, Göteborg	92	16
WALLSTRÖM, HJALMAR, Smörjare, Vänersborg	88	44
WALLSTRÖM, JOHNNY, Bruksbokhållare, Vargön	94	44
WALLSTRÖM, WIKTOR, f. d. Posttjänsteman, Kil	82	44
WEINSTOCK, ERLING, Kassör, Dals-Långed	1916	42
WEINSTOCK, WILLIAM, Redaktör, Hjo	08	42
WELANDER, GUSTAF, Banktjänsteman, Vänersborg	1891	26
*WENNERGREN, ANDERS, Boktryckare, Vänersborg	75	08
WERNER, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	81	34
WERNER, OLOF, Filialföreståndare, Grästorp	1909	32
WEST, JOHN, Läroverksadjunkt, Göteborg	1892	30

WESTERBERG, BERNHARD, Verkmästare, Vänersborg	1879	1937
WESTERLUND, KARL-ERIK, Stabsredaktör, Stockholm	1910	40
VESTERLUND, STIG, Gasmästare, Vänersborg	15	43
WESTERLUND, SVEN, Landskontorist, Vänersborg	12	38
WESTHALL, BO, Rådman, Vänersborg	05	34
WESTHALL, CURT, Länsbokhållare, Vänersborg	08	36
WETTERLUNDH, SUNE, Länsnotarie, Vänersborg	04	28
*WIBOM, TOR, Major, Stockholm	1885	06
VICTORIN, OLOF, Kontrollör, Vänersborg	1908	35
WIJKSTRÖM, ERNST, Tygförvaltare, Karlsborg	1889	37
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare, Vänersborg	89	26
WIKSTRÖM, HELGE, Kapten, Jönköping	94	28
WILHELMSSON, CARL, Gasverksarbetare, Vänersborg	89	35
*WOLGAST, KURT, Kamrer, Hälsingborg	93	19
WREDBERG, BIRGER, Frisörmästare, Vänersborg	96	43
ÅKERSTRÖM, GUNNAR, Boktryckare, Skövde	92	26
ÅSTRÖM, FJALAR, Ombudsman, Vänersborg	93	33
ÅSTRÖM, HELGE, Polisöverkonstapel, Vänersborg	1902	42
ÖBERG, LENNART, Handelsbiträde, Trollhättan	20	43

* = innehavare av gillet 25-årstecken.

Antal medlemmar: 348.

Tillkomna under år 1945:

ANDERSSON, STIG, Socialombudsman, Sala	1918
BACKMAN, GUNNAR, Bankkassör, Ärvika	1890
BÄCKLUND, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	98
CARLSSON, MELKER, Kontorist, Vänersborg	1914
LIND, OLOV, Civilingenjör, Karlstad	20
WOLGAST, TOR, Folkhögskollärare, Bräkne-Hoby	1891 (1918)

Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar av gillet. Dylika uppgifter samt meddelanden om adressförändringar torde benäget insändas till gillet kassafogde.

VÄNERSBORG SÖNERS GILLE 1945

Styrelse.

HALLBERG, BERTEL, Borgmästare, Förste ålderman
1942.

THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Andre
ålderman 1944 (1925).

HJORTH, GUNNAR, Taxeringsintendent, Gilleskrivare
1944 (1933).

FOCK, BROR, Sparbankskassör, Bisittare 1936.

STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Bisittare 1942.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Bisittare 1944.

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Kassafogde 1944.

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Ersättare 1944.

KARLSON, VALTER, Handlande, Ersättare 1944.

Beredningsnämnd.

GILLESKRIVAREN.

WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Arkivarie.

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör.

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Gillevärd.

NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare.

GUSTAFSSON, PER EDW., Landskanslist.

Årsskriftsnämnd.

HALLBERG, BERTEL, Borgmästare.

WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare.

NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare.

HJORTH, GUNNAR, Taxeringsintendent.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist.

Krönikeskrivare.

NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare.

Räkenskapsgranskare.

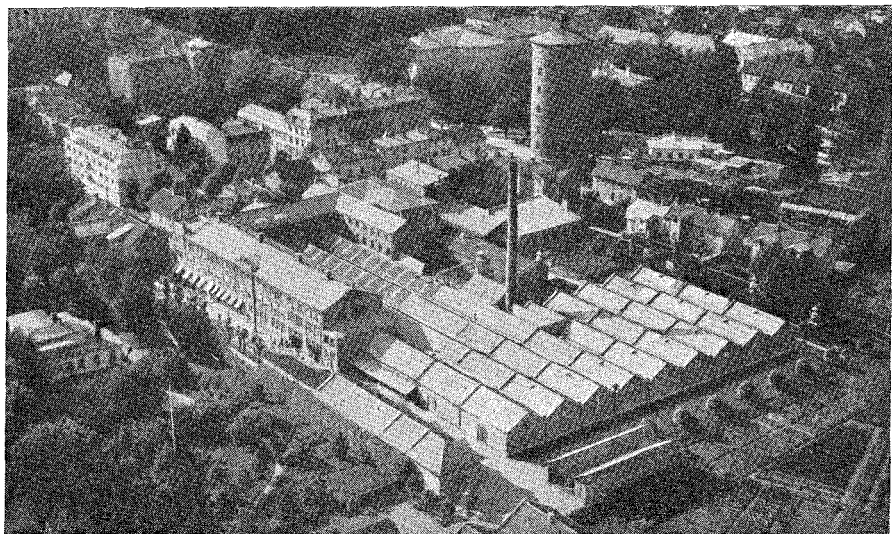
CARLSSON, CARL ERIK, Boktryckare.

GULZ, THORSTEN, Avdelningschef.

LUNDBORG, ERIC, Handlande, Ersättare.

Tillägg.

Sid. 14 not ¹⁾: Tyra Bergman var musiklärarinna och dog i Strängnäs 1914.

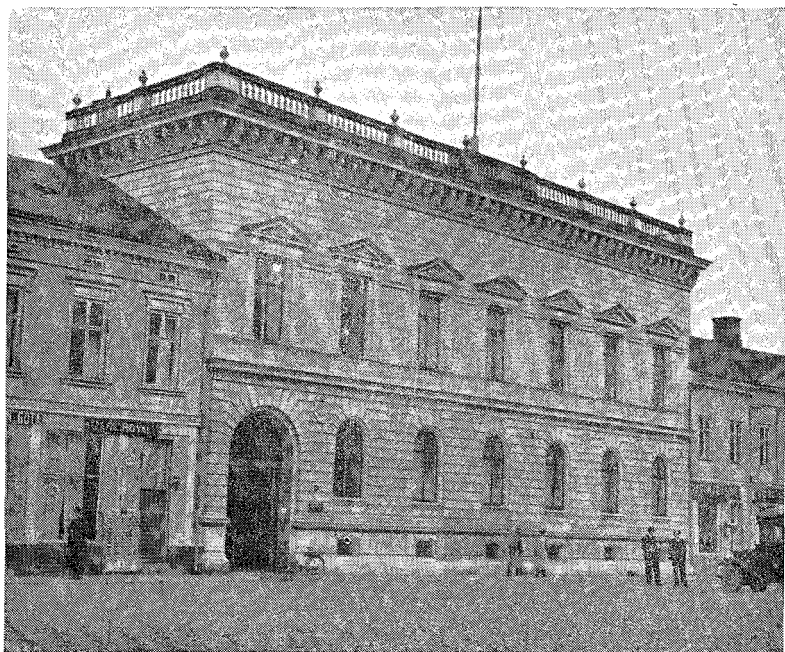

1860—1945

85 år ha förflutit, sedan vårt företag, Sveriges första skofabrik, grundades. Redan från början fick Vänersborgs-skorna ett gott anseende hos allmänheten tack vare hög kvalitet och ett gediget utförande. — En 85-årig erfarenhet jämte en modern maskinell utrustning ligger idag till grund för den moderna Vänersborgs-skon.

AKTIEBOLAGET
A. F. CARLSSONS SKOFABRIK
VÄNERSBORG

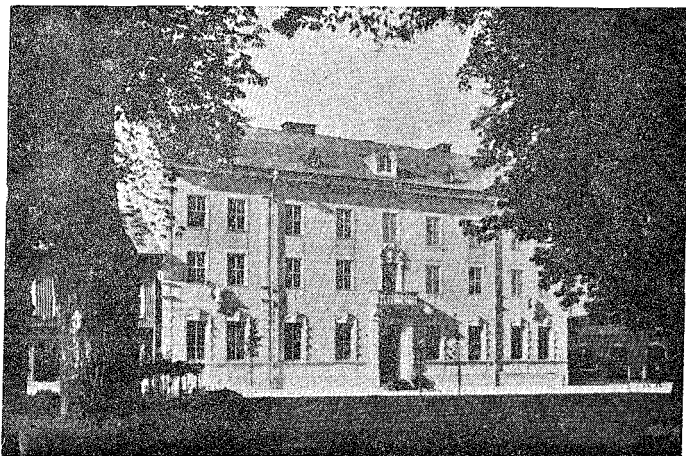
SPARBANKEN I VÄNERSBORG

GRUNDAD ÅR 1822

===== En av =====
landets äldsta sparbanker

Insatta medel omkring Kr. 25.000.000:—

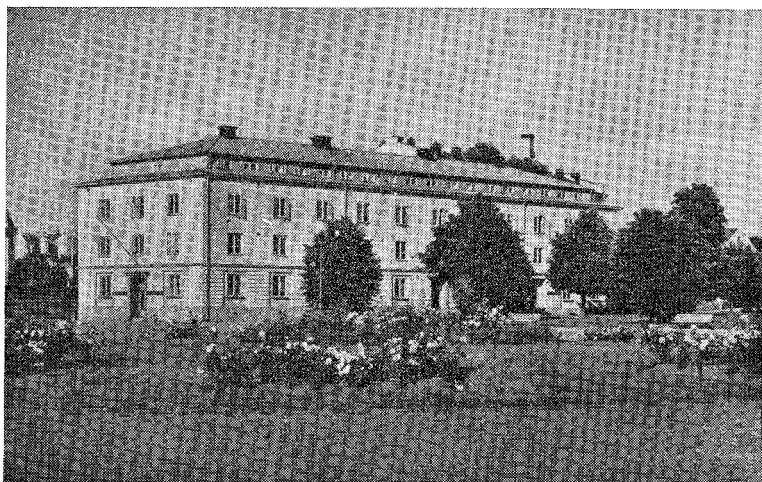
Reserverade medel omkring „ 1.300.000:—

SVENSKA HANDELSBANKEN

*En ortens bank för ortens behov
men genom sina 300 kontor
dessutom i värdefull kontakt
med hela landets näringsliv.*

KIRUDDS AKTIEBOLAG

ETABL. 1917

VÄNERSBORG

Tel. 863, 864. Växel.

TILLVERKAR

*Damkappor, Dräkter,
Blazer och Välsar*

Byxor
och
Barnkjolar

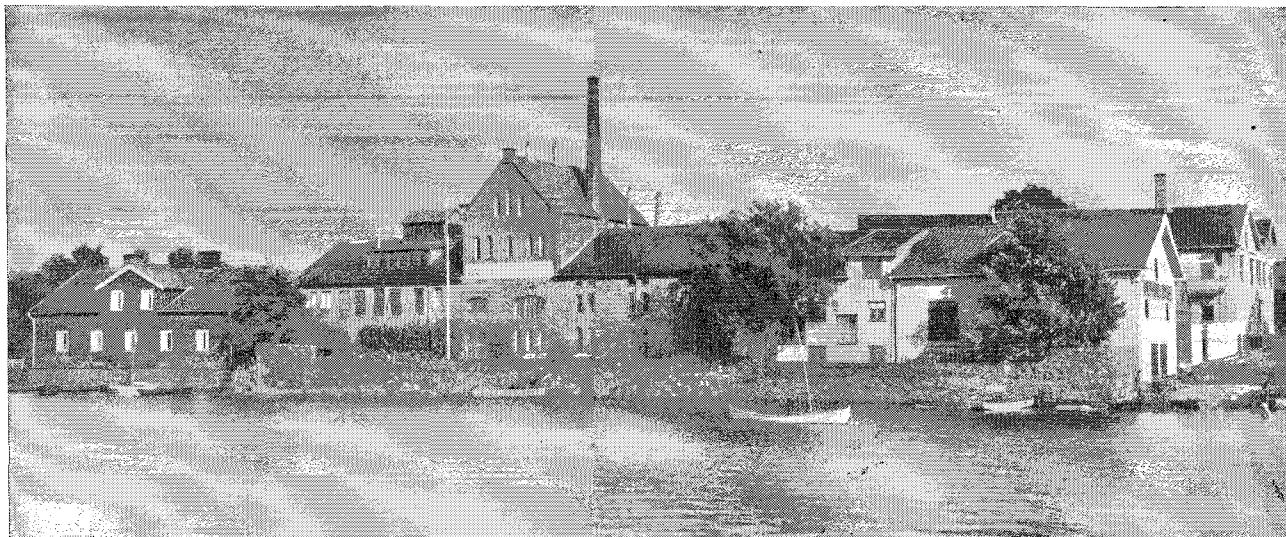
med förstklassig
stil och passform

just så som Ni
önskar dem

tillverkas av:

AB
Sven
KONFEKTION
VÄNERSBORG

Säljas i ledande Dam- och
Herrkonfektionsaffärer

VÄNERSBORGS BRYGGERI

Grundlagt 1852

Ägare: AB. Pripp & Lyckholm, Göteborg

Tillverkning: Alla slags malt- och läskedrycker
